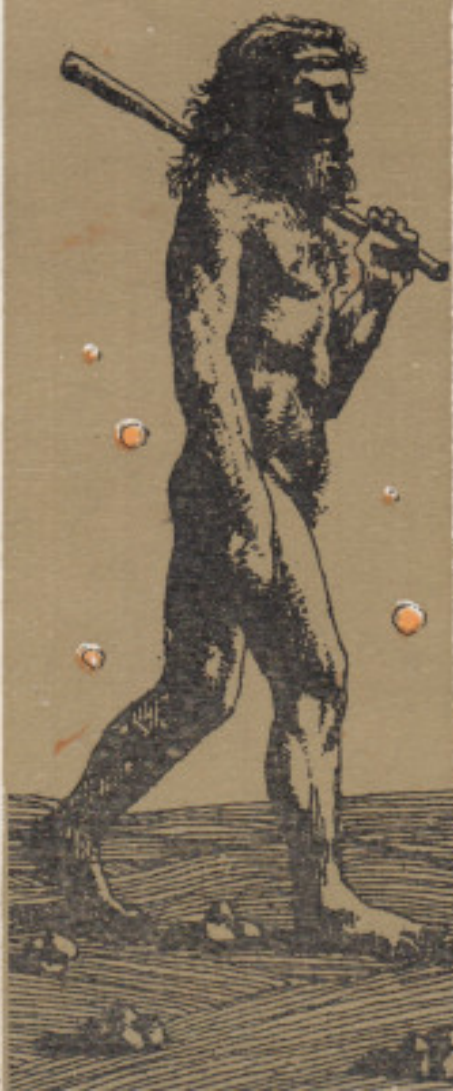
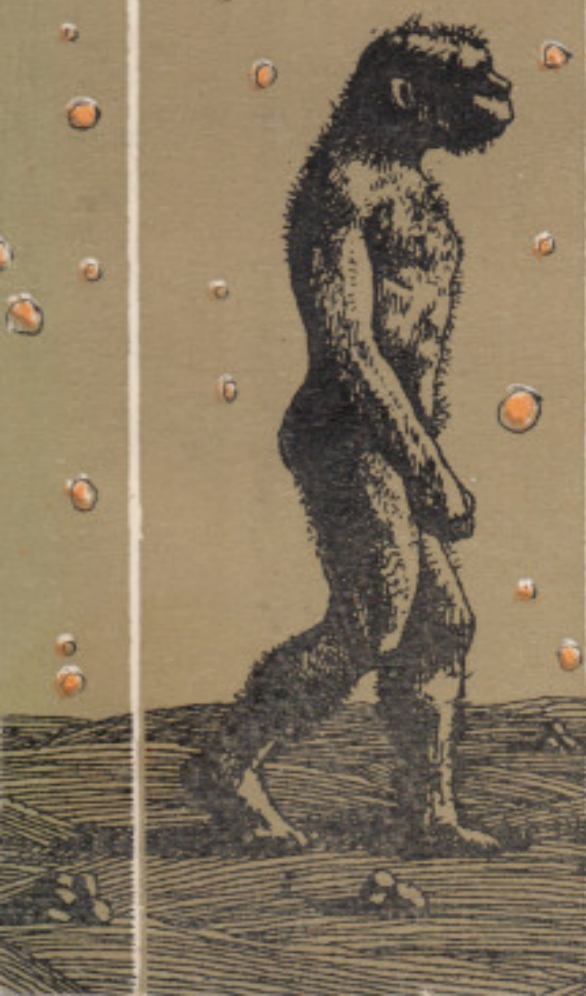

**АРТЪР
КЛАРК**

Една
одисея
в
космоса
през
2001та
година

АРТЪР КЛАРК
ЕДНА ОДИСЕЯ В КОСМОСА
ПРЕЗ 2001-ТА ГОДИНА

Превод: Владимир Джейков

chitanka.info

Известният английски фантаст и популяризатор на научни знания Артър Кларк ни пренася във времето на праисторическия живот на Земята, преди 3 млн. години, за да ни отведе след това неочаквано в една бъдеща за нас цивилизация. Редуват се напрегнати и забавни моменти, тайнствени и неочаквани преживявания, размисли за бъдещето на човечеството и тайните на безкрайността, преплитат се фантазия и действителност.

Предназначена е за най-широк кръг читатели.

ПРЕДГОВОР

Зад всеки жив в сегашния момент човек стоят трийсет призрака, защото такава е съотношението между броя на живите и броя на мъртвите. От зората на времето до наши дни около сто милиарда човешки същества са тъпкали планетата Земя.

Тази цифра е интересна, защото по едно странно съвпадение нашата Галактика — Млечният път, се състои от приблизително сто милиарда звезди. Така че за всеки човек, който е живял на този свят, блести по една звезда.

И всяка от тези звезди представлява едно Слънце, често много по-блестящо и по-красиво от малката, най-близка до нас звезда, която ние наричаме Слънце. Много — а може би и повечето — от тези далечни слънца притежават планети, които се въртят около тях. Така всеки член на човешкия вид, като се започне от първия човек-маймуна, може да получи свой собствен свят, бил той рай или ад.

Колко от тези райски или адски светове са обитаеми днес и от какъв вид същества, ние все още не знаем; най-близкият от тях е един милион пъти по-отдалечен от нас, отколкото е Марс или Венера, тези все още твърде далечни цели на идващото поколение. Но бариерите на разстоянието започват да се рушат и един ден ние ще срещнем сред звездите равни нам или по-високо стоящи от нас.

Хората винаги са проявявали мудност при разглеждането на тази перспектива; някои все още мислят, че тя никога не ще се превърне в действителност. Обаче все повече хора се запитват: „Защо такива срещи не са ставали досега, щом и самите ние сме вече на път да се впуснем в космоса?“

Наистина защо? Тази книга дава възможен отговор на този напълно логичен въпрос. Но, моля, не забравяйте, че това е само една научнофантастична повест.

Действителността, както винаги, ще се окаже много по-странна.

Артър Кларк

I. ПЪРВОБИТНА НОЩ

ПЪТЯТ НА ИЗЧЕЗВАНЕТО

Сушата продължаваше вече десет милиона години и господството на чудовищните гущери отдавна беше завършило. Тук, на екватора, на континента, който един ден щеше да стане известен под името Африка, борбата за съществуване бе достигнала нов апогей на жестокост, а победителят все още не се очертаваше. В тази гола и изсушена земя можеха да благоденстват или поне да се надяват да оцелеят само дребните, бързите или свирепите.

Хората-маймуни от степта не притежаваха нито едно от тези качества и затова далеч не благоденстваха; в действителност те отдавна бяха тръгнали по пътя, водещ към изчезване на расата. Петдесетина от тях обитаваха няколко пещери, надвиснали над една малка изсъхнала долина; през нея бавно течеше рекичка, която получаваше водите си от снеговете в планините, отстоящи на 320 км на север. Понякога рекичката напълно изчезваше и всички живееха под угрозата на жаждата.

Членовете на това стадо бяха винаги гладни, а сега направо умираха от глад. Когато първите слаби проблясъци на зората проникнаха в пещерата, Муун-Уочър^[1] видя, че през нощта баща му бе умрял. Той не знаеше, че Старият е негов баща, защото не бе в състояние да разбере подобно родство, обаче, когато погледна измършавялото тяло, почувства неясно безпокойство, което навярно бе предшественикът на тъгата.

Две бебета вече скимтяха за храна, но се умълчаха, когато Муун-Уочър им изръмжа. Една от майките, защитавайки бебето, което не бе в състояние да изхрани, както трябва, му отвърна с гневно ръмжене, но Муун-Уочър нямаше сили дори само да я плесне за тази нейна дързост.

Навън беше вече достатъчно светло, за да може да се излезе от пещерата. Муун-Уочър повдигна съсухреното тяло и го повлече след себе си, привеждайки се под ниския свод на пещерата. Щом излезе навън, той метна трупа през рамо и се изправи — единственото животно на този свят, способно да извърши това.

Сред членовете на своето стадо Муун-Уочър беше почти гигант. Той беше висок около метър и половина и въпреки че постоянно гладуваше, тежеше над 45 кг. Косматото му мускулесто тяло беше нещо средно между маймуна и човек, обаче главата му беше по-близка до човешката, отколкото до главата на маймуна. Челото му беше ниско, а над очните кухини черепът беше изпъкнал; неговите гени безпогрешно носеха зачатъка на бъдещото човечество. В погледа му, отправен към враждебния свят на плейстоцена, вече проличаваше нещо, което го отличаваше от маймуната. В тези тъмни, дълбоко хлътнали очи проблясваше съзнание — първото указание за разум, който вероятно нямаше да може да се изяви и след стотици хиляди години и който можеше скоро да угасне завинаги.

Нямаше признак за някаква опасност и Муун-Уочър се потътри надолу по почти отвесния склон пред пещерата, леко затрудняван от товара си. Сякаш очаквали неговия сигнал, останалите излязоха от близките скални жилища и се отправиха бързо към мътните води на рекичката на утринен водопой.

Муун-Уочър погледна към отсрещната страна на долината, за да види дали Другите са дошли. Нямаше ни следа от тях. Може би все още не бяха напуснали пещерите си или пък ровеха някъде по склона на хълма да търсят храна. Тъй като не се виждаше никой, Муун-Уочър ги забрави; той не беше в състояние да мисли едновременно за повече от едно нещо.

Най-напред Муун-Уочър трябваше да се освободи от Стария — това беше проблем, който изискваше съвсем малко размисъл. През този сезон имаше много смъртни случаи и един от тях бе станал в неговата пещера. Той трябваше просто да постави трупа там, където при последната четвъртина на Луната бе оставил новороденото мъртво бебе, а хиените щяха да извършат сами останалото.

Сякаш знаейки, че Муун-Уочър ще дойде, хиените вече чакаха на мястото, където малката долина се сливаше ветрилообразно със саваната. Муун-Уочър остави трупа под един малък храст — пораншните кости бяха вече изчезнали — и забърза, за да се присъедини към своите. Той никога вече не помисли за баща си.

Двете женски от неговата пещера, възрастните от другите пещери и повечето малки се ровеха между недораслите от сушата дървета надолу по долината, търсейки ягоди, сочни коренчета и листа,

а ако имаха щастие — и дребни гущери или гризачи. Само бебетата и най-слабите бяха останали в пещерите; само ако след цял ден търсене се окажеше излишък от храна, те може би щяха да бъдат нахранени. Ако не, щастието още веднъж щеше да се усмихне на хиените.

Но този ден беше щастлив, макар че Муун-Уочър не притежаваше способността да помни и не можеше да сравнява едно време с друго. В дънера на едно сухо дърво той бе открил пчелен кошер и се бе нагостил с най-финия деликатес, известен на неговото стадо. Муун-Уочър все още облизваше пръстите си от време на време, докато водеше групата през късния следобед на път за дома. Естествено, получил бе порядъчно ужилвания, но той едва обръщаше внимание на това. Той бе така близо до задоволството, както никога досега, защото, въпреки че все още бе гладен, всъщност не се чувстваше слаб от глад. Това беше максималното, към което можеше да се стреми един човек-маймуна.

Задоволството му обаче изчезна, когато групата стигна до потока. Другите бяха вече тук. Бяха се разположили на отсрещния бряг. Те идваха тук всеки ден, но това обстоятелство не ги правеше по-малко досадни.

На брой около трийсет, те не се различаваха от членовете на стадото на Муун-Уочър. Щом видяха, че се доближава, те започнаха да подскачат, да махат с ръце и да крещят. Групата на Муун-Уочър им отвърна по същия начин.

Но всичко свърши дотук. Въпреки че хората-маймуни често се биеха и бореха помежду си, техните свади рядко свършваха със сериозни наранявания. Тъй като нямаха нокти и големи кучешки зъби, а, от друга страна, бяха добре запазени от козината си, те не можеха да си нанасят тежки рани. А и не притежаваха излишна енергия, за да я прахосват за такава непродуктивна дейност. Ръмженето и застрашителното поведение бяха много по-ефикасен начин за излагане на тяхното становище.

Сцената трая около пет минути; след това напрежението спадна също така бързо, както се бе породило, и всички започнаха да пият от мътната вода. Честта бе защитена; всяка група бе предявила претенциите си за своята територия. След като този важен въпрос бе уреден, групата се отдалечи по протежение на своята част от брега. Най-близкото сравнително добро място за търсене на храна отстоеше

на повече от километър и половина от пещерите и хората-маймуни го споделяха с едно стадо едри, прилични на антилопи животни, които едва търпяха тяхното присъствие. Те не можеха да бъдат прогонени, защото челата им бяха въоръжени със страшни кинжалоподобни рога — естествени оръжия, каквито хората-маймуни не притежаваха.

И така Муун-Уочър и неговите другари дъвчеха ягоди, разни други плодове и листа, отблъсквайки пристъпите на глада, докато навсякъде около тях в съперничество за същия фураж се намираше потенциален източник на толкова много храна, колкото те не биха могли да изядат. Обаче хилядите тонове сочно месо, бродещо из саваната и край храсталаците, беше не само извън техния досег, но и извън тяхното въображение. Сред изобилието от храна те бавно умираха от глад.

С последните лъчи на Слънцето всички се завърнаха в пещерите си без произшествия. Ранената женска, която бе останала в пещерата, замърка от удоволствие, когато Муун-Уочър ѝ подаде клонче с дребни сочни плодове, което бе донесъл. Тя лакомо започна да яде и въпреки че плодовете не бяха кой знае колко хранителни, все пак щяха да ѝ помогнат да оцелее, докато нанесената ѝ от леопарда рана заздравее и тя отново стане способна сама да си търси храна.

Над долината се издигаше пълната Луна. От далечните планини духна студен вятър. Нощта обещавахе да бъде много студена, обаче студът, както и гладът бяха само част от обикновеното ежедневие.

Муун-Уочър едва трепна, когато долетяха писъци и викове от една от по-долните пещери. Не му беше нужно да чуе откъслечното ръмжене на леопарда, за да разбере какво ставаше там. Долу в тъмнината старият Белокоп и семейството му се бореха и умираха, но през ума на Муун-Уочър не премина мисълта, че той би могъл да им помогне по някакъв начин. Суровата логика на закона за самосъхранение изключваше такива хрумвания и от нито една пещера не се чу глас на протест срещу станалото. Обитателите на всички пещери се бяха смълчали, защото в противен случай биха могли да привлекат бедата към себе си.

Глъчката утихна. Сега Муун-Уочър можеше да чуе шума, причинен от влаченето на някакво тяло по камъните. Това трая само няколко секунди. След това леопардът ухапа здраво жертвата с мощните си челюсти и безшумно я отнесе.

За ден-два опасност от повторно появяване на хищника нямаше да има, но можеха да се появят други врагове, възползвали се от светлината на Малкото слънце, което светеше само през нощта. При засилена бдителност понякога по-дребните хищници можеха да бъдат прогонвани с крясъци и викове. Муун-Уочър изпълзя от пещерата, покатери се на един голям камък близо до входа, клекна и започна да наблюдава долината.

От всички създания, които досега бяха тъпкали Земята, първи хората-маймуни се загледаха в Луната. И въпреки че не би могъл да си спомни това, в ранната си младост Муун-Уочър понякога протягаше ръка и се опитваше да докосне това призрачно лице, което се издигаше над хълмовете.

Той никога не бе успял да направи това, а сега вече беше достатъчно стар, за да разбере защо. Естествено преди всичко трябваше да намери достатъчно високо дърво, на което да се покатери.

Понякога Муун-Уочър наблюдаваше долината, а понякога Луната, но при всички случаи се вслушваше. Един-два пъти задряма. Но дори и в съня си той беше нащрек и най-малкият шум го събуждаше. В напредналата си вече възраст — двайсет и пет години, той беше в пълен разцвет на силите си и ако щастието не го изоставеше и той успееше да избегне злополуките, болестите, хищниците и гладуването, щеше да живее поне още десетина години.

Нощта течеше мудро, студена и ясна. Тя не донесе други тревоги и Луната бавно се издигаше сред екваториални съзвездия, които нито едно човешко око някога щеше да види. В пещерите през периодите на спорадична дрямка и страхливо очакване се раждаха кошмарите на бъдещите поколения.

А на два пъти по небето бавно премина една блестяща точка, много по-блестяща от която и да било звезда. Тя се издигна до зенита и се спусна на изток.

[1] Муун-Уочър — онзи, който гледа, наблюдава Луната. — Б.пр.

↑

НОВАТА СКАЛА

Късно през тази нощ Муун-Уочър се събуди внезапно. Уморен от напрежението и бедите през деня, той беше заспал по-дълбоко, отколкото обикновено. Въпреки това изведнъж се сепна при първото слабо дращене, идващо откъм долината.

Муун-Уочър седна в зловонния мрак на пещерата, напрегна сетива, за да долови всичко, което ставаше в нощта, и бавно в душата му се промъкна страх. Никога през живота си, който беше два пъти по-дълъг от живота на повечето от членовете от неговия вид, той не беше чувал подобен звук. Големите котки се приближаваха тихо и единственото нещо, което ги издаваше, беше сриването от време на време на пръст или случайното изпращяване на някое сухо клонче. Онова, което Муун-Уочър чу, бе продължително скриптене, което постоянно се засилваше. Като че ли някакво гигантско животно се движеше в нощта, без ни най-малко да се опитва да се прикрива и без да обръща внимание на препятствията. Дори веднъж Муун-Уочър безпогрешно долови шума, предизвикан от изкореняването на един храст; слоновете и динотериите често правеха това, но те се движеха безшумно като котки.

А след това се чу звук, който Муун-Уочър не можа да идентифицира, защото никога дотогава такъв звук не бе чуван в историята на света. Това беше звънът на стомана, удряща се о камък.

Муун-Уочър застана лице срещу лице с Новата скала, когато поведе своите надолу към реката при първите зари на утринта. Той почти бе забравил ужасите на нощта, защото след първия шум нищо не се беше случило. Ето защо той дори не свърза този странен предмет с понятието за опасност или страх. В края на краищата в него нямаше нищо, което да вдъхва тревога.

Това беше правоъгълен блок, три пъти по-висок от него, но достатъчно тесен, за да го обхване с ръце. Бе направен от някакъв напълно прозрачен материал. Всъщност той мъчно можеше да бъде забелязан, освен когато лъчите на изгриващото слънце проблясваха по ръбовете му. Тъй като Муун-Уочър никога не беше виждал лед или

дори кристално чиста вода, нямаше естествен предмет, с който да може да го сравни. Несъмнено предметът беше доста привлекателен и при все че мъдростта диктуваше да се отнася предпазливо към всичко ново, той не се колеба дълго и се промъкна до него. И тъй като нищо не се случи, той протегна ръка и почувства студена твърда повърхност.

След няколкоминутна интензивна размисъл Муун-Уочър стигна до едно блестящо обяснение. Сигурно това беше скала, която беше израснала през нощта. Имаше много растения, които растяха по този начин — бели, месести, приличащи на заоблени камъни, които като че ли избуяваха през нощните часове. Наистина те бяха малки и закръглени, докато предметът пред него беше голям и с остри ръбове; но дори и по-големи философи от Муун-Уочър, които щяха да живеят много по-късно, не биха обърнали внимание на също така характерни изключения от своите теории.

Този действително великолепен образец на абстрактен начин на мислене доведе Муун-Уочър след три-четири минути до едно умозаключение, което той незабавно подложи на изпробване. Белите, прилични на закръглени камъни, растения бяха извънредно вкусни (въпреки че някои от тях предизвикваха остро заболяване), а може би този висок камък...?

Няколко близвания и захапвания бързо разсеяха илюзиите му. В него нямаше нищо хранително, ето защо, както всеки здравомислещ човек-маймуна, той продължи пътя си към реката и забрави кристалния монолит, увлечен в ежедневно обичайно крещене срещу Другите.

Днес търсенето на храна бе твърде неуспешно и групата трябваше да се отдалечи няколко километра от пещерите, за да намери нещо за ядене. Към обяд една от по-крехките самки припадна поради безмилостната горещина; наблизо нямаше никакъв подслон, където да се приюти. Другарките ѝ се струпаха около нея, крещейки и плачейки от съчувствие, но никоя с нищо не можеше да ѝ помогне. Ако не бяха толкова изтощени, можеха да я носят, но те нямаха излишна енергия за подобна проява на милосърдие. Трябваше да я оставят с надеждата, че силите ѝ ще се възстановят.

Привечер на път за дома минаха покрай същото място; не се виждаше нито една кост.

По здрач, оглеждайки се предпазливо, за да не бъдат изненадани от подранили хищници, всички бързо утолиха жаждата си в рекичката и започнаха да се катерят към пещерите си. Намираха се на около сто метра от Новата скала, когато чуха звук.

Той бе едва доловим, но те се спряха като вкаменени и застанаха парализирани на пътеката с увиснали челюсти. Това беше еднообразна, подлудяващо повтаряща се вибрация, която се излъчваше от кристала и хипнотизираше всичко, което се намираше в обсега на нейното влияние. За пръв път — а и за последен — в продължение на три милиона години в Африка проехтя ритъмът на барабана.

Барабаненето ставаше все по-силно, по-настоятелно. Скоро хората-маймуни започнаха да се движат като сомнамбули към източника на този принуждаващ ги към покорност звук. Понякога те правеха малки танцови стъпки, тъй като кръвта им отговаряше на ритмите, които техните потомци щяха да създадат след стотици хиляди години. Напълно изпаднали в транс, те се струпяха около монолита, забравяйки трудностите през деня, опасностите на приближаващия мрак и празните си стомаси.

Барабаненето се засили, а нощта стана още по-тъмна. Когато сенките се удължиха и последната светлина изчезна от небето, кристалът започна да свети.

Най-напред той загуби прозрачността си и се обля в млечнобледа фосфоресцентна светлина. По повърхността му и вътре в него се движеха призраци с неопределени форми. Те се преливаха в снопове от светлини и сенки, образувайки въртящи се и преплитащи се лъчеобразни форми.

Все по-бързо и по-бързо се въртяха светлинните кръгове, като успоредно с тях се засилваше и барабанният звук. Напълно хипнотизирани, хората-маймуни се взираха с увиснали челюсти в тази чудна пиротехническа проява. Те вече бяха забравили инстинктите на своите прадеди, както и суровите уроци на живота. При обикновени условия нито един от тях нямаше да бъде толкова далеч от пещерата си в такъв късен вечерен час, защото околните храсти бяха пълни със замръзнали форми и втречени очи: нощните животни се бяха спрели, за да наблюдават какво ще стане по-нататък.

Сега въртящите се кръгове светлина започнаха да се сливат и лъчите се превърнаха в светли снопове, които бавно изчезваха в

пространството, въртейки се около осите си. Те се раздвояваха и така получените линии образуваха вълни, променяйки бавно ъглите си на пресичане. Фантастични, бързо движещи се геометрични форми проблясваха и изчезваха, докато пламтящите мрежи се вплитаха и разплитаха. А хората-маймуни гледаха хипнотизирани. Те бяха пленници на светещия кристал.

Те изобщо не можеха да предположат, че кристалът сондираше техните души, изследваше и опипваше техните тела, изучаваше реакциите и преценяваше възможностите им. Отначало всички стояха приклепнали, представлявайки неподвижна картина. Те бяха като вкаменени. След това човекът-маймуна, намиращ се най-близо до кристалния блок, внезапно оживя.

Той не се помръдна от мястото си, обаче тялото му загуби сковаността си и започна да се движи подобно на кукла, направлявана от невидими конци. Главата му се обръщаше ту на едната, ту на другата страна. Устата му безшумно се отваряше и затваряше; пръстите на ръцете му се свиваха и отпускаха. След това се наведе, взе един дълъг стрък трева и се опита да го върже на възел с несръчните си пръсти.

Той приличаше на същество, обладано от зъл дух, борещо се срещу някакъв демон, който бе станал господар на тялото му. Задъхваше се и очите му бяха пълни с ужас, докато се опитваше да принуди пръстите си да извършват движения, много по-сложни от всички движения, които се бе опитвал да извършва досега.

Въпреки усилията си той успя само да пречупи стръка трева на няколко парчета. Щом парчетата паднаха на земята, силата, която го направляваше, го напусна и той отново се вцепени.

Друг човек-маймуна се съживи и извърши същата процедура. Той беше по-млад индивид, по-способен да реагира и успя там, където по-старият бе претърпял неуспех. На планетата Земя бе вързан първият груб възел...

Други хора-маймуни извършиха по-странни и още по-безсмислени неща. Някои от тях вдигаха опънатите си напред ръце и се опитаха да докоснат върховете на пръстите си най-напред с отворени очи, а след това с едно затворено око. Някои бяха заставени да се взират в геометричните форми в кристала, които ставаха все по-сложни и по-фини, докато отделните линии се сляха в неясно сиво

петно. Всички чуваха чисти, единични звукове с различна височина, които скоро надминаха възприемащата възможност на слуха им.

Когато дойде ред на Муун-Уочър, той почти не изпита страх. Главното му усещане бе някакво смътно възмущение, защото мускулите му се гърчеха и крайниците му се движеха под заповеди, които не бяха негови.

Без да знае защо, той се наведе и взе един малък камък. Изправяйки се, видя, че в кристалния блок има нов образ.

Мрежите и движещите се танцуващи форми бяха изчезнали. Вместо тях се виждаха концентрични кръгове, които заобикаляха малък черен диск.

Покорявайки се на мълчаливите заповеди, диктувани в мозъка му, той хвърли камъка с тромаво движение. Камъкът не улучи целта с близо един метър.

„Опитай отново“, гласеше новата заповед. Той потърси и намери нов камък. Този път улучи блока, който издаде звънтящ звук. Попадението беше все още далеч от целта, но прицелът се подобряваше.

При четвъртия опит той беше само на няколко сантиметра от центъра на мишената. Чувство на неописуемо удоволствие, почти сексуално по сила, нахлу в душата му. След това заповедите прекъснаха, той не усещаше никакъв импулс да върши каквото и да било, освен да стои и да чака.

Един след друг всички бяха обладавани за кратко време от „злия дух“. Някои успяваха да се справят със задачите, които им бяха поставяни, но повечето претърпяваха неуспех; всички обаче бяха съответно награждавани с пристъпи на удоволствие или усещаха болка.

Сега от блока бликаше еднообразна светлина, фигурите бяха изчезнали, така че той приличаше на светеца колона, открояваща се сред околния мрак. Сякаш ставайки от сън, хората-маймуни се отърсиха и поеха по пътеката, водеща към пещерите. Те не се обърнаха, нито се изненадаха от странната светлина, която ги водеше към домовете им — и към неизвестното бъдеще, дори към звездите.

УЧИЛИЩЕ

Муун-Уочър и другарите му ни най-малко не си спомняха за онова, което бяха видели, след като кристалът престана да упражнява своето хипнотично влияние върху психиката им и да прави експерименти с телата им. На следващия ден, когато тръгнаха да търсят храна, те минаха край него, без да му обърнат внимание: той беше вече част от обикновеното им ежедневие. Те не можеха да го ядат, а и той не можеше да ги изяде; следователно нямаше защо да му се обръща внимание. Долу при реката Другите предприеха своите обикновени безплодни заплахи. Техният водач — един едноух човек-маймуна, на възраст колкото Муун-Уочър и едър като него, но с по-лошо здраве, дори направи кратък набег на територията на стадото на Муун-Уочър, крещейки силно и размахвайки ръце, опитвайки се да изплаши противниците си и сам да си вдъхне смелост. Водата на рекичката никъде не беше по-дълбока от 30 сантиметра, но колкото Едноухият влизаше по-навътре, толкова по-несигурен и по-нешастен се чувстваше. Скоро той забави ход и се спря. След това се върна обратно с повишено самочувствие и се присъедини към другарите си.

Иначе нямаше никаква промяна в ежедневието. Събраха достатъчно храна, за да преживеят още един ден, и през това денонощие никой не умря.

Тази нощ кристалният блок пак ги очакваше, заобиколен от своята пулсираща аура от светлина и звук. Програмата, която той бе замислил обаче, беше малко по-различна.

Той игнорира напълно някои от хората-маймуни и съсредоточи вниманието си върху най-надеждните. Един от тях беше и Муун-Уочър; още веднъж той почувства как любопитни пипала проникват в неизползваните досега пътища на мозъка му и скоро след това му се явиха видения.

Може би тези видения бяха вътре в кристалния блок, а може и да бяха в самата му душа. Във всеки случай за Муун-Уочър те бяха напълно реални. Този път обаче обикновеният му вроден инстинкт да

прогонва нашествениците от своята територия беше приспан по някакъв начин.

Той виждаше едно семейство на хора-маймуни, което се различаваше само в едно отношение от това, което му беше така познато. Мъжкият, женската и двете бебета, които по тайнствен начин се бяха появили пред него, бяха сити и пресити, с гладка и лъскава козина — условие за живот, каквото Муун-Уочър никога не бе могъл да си представи. Несъзнателно той опипа изпъкналите си ребра. Ребрата на тези същества бяха скрити в гънки тлъстина. От време на време те се раздвижваха лениво и се изтягаха спокойно близо до входа на една пещера — очевидно те живееха в мир с целия свят. Понякога едрият мъжкар се оригваше от задоволство.

Те не правеха нищо. След пет минути картината внезапно изчезна. Кристалът представляваше вече само мъждукащ силует в тъмнината; Муун-Уочър се отърси, като че ли се събуждаше от сън. Той внезапно разбра къде се намира и отведе обратно своите в пещерите.

Муун-Уочър не притежаваше съзнателна памет за онова, което беше видял. Обаче тази нощ, когато беше седнал пред входа на бърлогата си и размишляваше, докато ушите му долавяха шумовете на околния свят, той за пръв път почувства първите далечни пристъпи на ново и силно вълнение. Това беше смътно, неопределено чувство на завист, на недоволство от живота. Той нямаше представа коя бе причината за това чувство, а още по-малко как да намери лек срещу него. В душата му обаче се бе промъкнало недоволство и той беше вече съкратил с една малка крачка разстоянието, което отделяше маймуната от човека.

Сцената с четирите охранени хора-маймуни се повтори няколко нощи поред, докато накрая се превърна в източник на постоянно раздражение и това усилваше вечния глад, който измъчваше Муун-Уочър. Но само това, което бе видял с очите си, не можеше да предизвика подобно въздействие; необходими бяха и психологически импулси. Сега в живота на Муун-Уочър имаше прекъсвания, за които той никога нямаше да си спомни: това бяха моментите, когато атомите на неговия мозък се моделираха по нов начин. Ако той оживееше, тези модели щяха да станат вечни, защото неговите гени щяха да ги предадат на бъдещите поколения.

Това беше бавен, мъчителен процес, но кристалният монолит беше търпелив. Както той, така и подобните нему копия, разпръснати по половината земно кълбо, не очакваха да постигнат успех от всички хора-маймуни, участващи в експеримента. Дори и стотици неуспехи нямаше да имат значение, докато само един-единствен успех можеше да промени съдбата на света.

До следващото новолуние племето стана свидетел на едно раждане и на два смъртни случая. Един от тези случаи се дължеше на гладуване; вторият бе по време на нощния ритуал: един човек-маймуна внезапно рухна, докато се опитваше да очука внимателно два камъка. Кристалът веднага потъмня и племето беше освободено от хипнотичното му влияние. Но падналият на земята човек-маймуна не се помръдна и естествено до сутринта тялото му беше изчезнало.

През следващата нощ нямаше сеанс; кристалът все още анализираше грешката си. Племето минаваше край него при съгъстващия се сумрак и не му обръщаше внимание. На следващата нощ той отново възобнови действията си.

Четирите охранени хора-маймуни пак бяха тук, но сега те извършваха необикновени действия. Муун-Уочър се затресе неудържимо. Той имаше чувството, че мозъкът му ще се пръсне, и искаше да отклони погледа си. Обаче неумолимият умствен контрол, упражняван от кристала, не намаляваше и той бе принуден да следи урока докрай, въпреки че инстинктите му се противяха.

Тези инстинкти бяха служили добре на неговите предци през периодите на топли дъждове и на голямо плодородие, когато храна се срещаше навсякъде. Сега времената се бяха променили и наследената мъдрост от миналото се бе превърнала в глупост. Хората-маймуни трябваше да се приспособят. Иначе трябваше да умрат също като гигантските животни, измрели дълго преди тях, чиито кости лежаха запечатани във варовиковите хълмове.

Ето защо Муун-Уочър се взираше в кристалния монолит без да мигне, докато мозъкът му оставаше открит за все още несигурни умствени процеса. Често имаше чувството, че му се повдига, но винаги усещаше глад и от време на време ръцете му несъзнателно се свиваха в юмрук по начин, който щеше да определи новия му начин на живот.

* * *

Когато върволицата глигани прекоси пътеката, сумтейки и грухтейки, Муун-Уочър внезапно се спря. Глиганите и хората-маймуни взаимно не си обръщаха внимание, защото между тях нямаше противоречиви интереси. Подобно на повечето животни, които не си съперничеха в търсенето на една и съща храна, те просто не си заставаха на пътя.

Но днес Муун-Уочър ги наблюдаваше, колебаейки се, чувствайки се някак си несигурен, тласкан от вътрешни импулси, които не разбираше. Внезапно като на сън той започна да търси нещо по земята; но дори и да притежаваше способността да говори, не би могъл да обясни какво точно търси. Той щеше да познае това, което търсеше, едва когато го видеше.

А това беше тежък, остър камък, дълъг около 15 сантиметра, който въпреки че не пасваше добре в ръката му, сигурно щеше да свърши работа. Когато хвана камъка в шепата си, Муун-Уочър остана изненадан от внезапно увеличилото се тегло на ръката му, но същевременно изпита приятно чувство на сила и власт. И той се запъти към най-близкия глиган.

Това беше младо, глупаво животно. Въпреки че наблюдаваше човека-маймуна с крайчеца на очите си, той не му обърна достатъчно внимание, а след това беше твърде късно. Та защо трябваше да подозира тези безобидни същества в някакви лоши намерения? Животното продължи да изкоренява тревата, докато каменният чук на Муун-Уочър замъгли и без това неясното му съзнание. Стадото продължаваше да пасе, без да проявява признаци на тревога, защото убийството бе станало бързо и тихо.

Хората-маймуни се бяха спрели, за да наблюдават; те се струпаха около Муун-Уочър и жертвата му учудени и възхитени. Един от тях вдигна окървавеното оръжие и започна да удря с него мъртвата свиня. Други също се присъединиха към него с пръчки или камъни кой каквото намери, докато умрялото животно се превърна в безформена маса.

По-късно това им омръзна; някои се отдръпнаха, а други стояха разколебани край неузнаваемия труп — бъдещето на един свят, който

очакваше тяхното решение. Измина учудващо дълго време, докато една от кърмещите самки започна да ближе окървавения камък, като го държеше в лапите си.

Още по-дълго време измина, преди Муун-Уочър действително да разбере — въпреки всичко онова, което му бе показано, че вече не е необходимо да гладува.

ЛЕОПАРДЪТ

Сечивата, за целта, за която бяха програмирани, бяха твърде прости и все пак можеха да променят този свят и да направят хората-маймуни негови господари. Най-примитивното от тях бе камъкът, държан в ръка, който многократно увеличаваше силата на удара. След това дойде костният топор, който удължи размаха, а можеше и да бъде средство за защита срещу зъбите или ноктите на разярени животни. Благодарение на тези оръжия неограничените количества храна, която бродеше из саваната, беше тяхна.

Обаче хората-маймуни сега се нуждаеха и от друга помощ, защото зъбите и ноктите им не бяха в състояние да разкъсват нещо, по-голямо от заек. За щастие природата им предлагаше най-усъвършенстваните сечива, които изискваха от тях само достатъчно съобразителност, за да ги вземат.

Най-напред се появи грубият, но извънредно ефикасен нож-трион, предмет, който щеше да служи добре през следващите три милиона години. Всъщност това бе долната челюст на антилопа заедно със зъбите; това сечиво нямаше да претърпи чувствителни подобрения до откриването на стоманата. След това се появи шилото-кинжал под формата на рог от газела и накрая стъргалото, направено от челюстта на някое дребно животно.

Каменният боздуган, зъбчатият трион, роговият кинжал, костното стъргало — това бяха чудните изобретения, от които хората-маймуни се нуждаеха, за да оцелеят. Скоро те щяха да ги признаят за символи на своята мощ, но щяха да изминат много месеци, преди техните тромави пръсти да добият достатъчно сръчност или воля, за да ги използват.

Може би с течение на времето те сами щяха да дойдат до грандиозната блестяща идея да използват естествените оръжия като изкуствени сечива. Всички шансове бяха против тях; дори и сега вероятността за неуспех през бъдещите хилядолетия бе безкрайно голяма.

На хората-маймуни бе предоставен първият шанс. Втори нямаше да има; бъдещето буквално беше в собствените им ръце.

* * *

Идваха пълнолуния и изчезваха; бебета се раждаха и понякога оживяваха. Слаби, беззъби трийсетгодишни хора-маймуни умираха; леопардът вземаше жертвите си през нощта; Другите ежедневно отправяха заплахи срещу стадото на Муун-Уочър. И все пак то започна да благоденства. В течение само на една година Муун-Уочър и другарите му се бяха променили до неузнаваемост.

Те бяха научили добре уроците си; сега можеха да боравят с всички сечива, които им бяха разкрити. Споменът за глада изчезваше от съзнанието им и въпреки че глиганите бяха станали плашливи, в равнините пасяха хиляди и хиляди газели, антилопи и зебри. Всички тези животни, както и много други ставаха жертва на новациите-ловци.

Тъй като вече не бяха изтощени от глад, те имаха свободно време както за почивка, така и за началните проблясъци на първичен мисловен процес. Те приеха новия си начин на живот и ни най-малко не го свързваха с монолита, който все още стоеше край пътеката, водеща към рекичката. Ако някога биха се замислили по този въпрос, сигурно щяха да се похвалят, че са постигнали подобряването на положението си благодарение на собствените си усилия; в действителност те вече бяха забравили всякакъв друг начин на съществуване.

Но нито една утопия не е свършена; затова и тази имаше две тъмни петна. Първото бе леопардът, чието настървение към месото на хората-маймуни сякаш се бе засилило, след като те бяха вече поохранени. Второто бе племето от отвъдната страна на реката. По някакъв начин Другите бяха оцелели и упорито се бяха вкопчили в живота.

Проблемът за леопарда бе разрешен отчасти случайно, отчасти вследствие на една сериозна — всъщност почти фатална — грешка на Муун-Уочър. И все пак по онова време неговата идея изглеждаше толкова блестяща, че той се бе разскачал от радост и едва ли би могъл да бъде обвиняван за това, че не е предвидил последствията.

Хората-маймуни все още изживяваха от време на време тежки дни, въпреки че съществуването им не бе застрашено. Един ден към здрач ловците не бяха успели да убият нито едно животно. Пещерите вече се виждаха и Муун-Уочър поведе уморените си и недоволни другари към домовете им, когато пред самия им праг намериха един истински дар на Природата.

Край пътеката лежеше едра антилопа. Предният ѝ крак беше счупен, но тя все още имаше достатъчно сили за борба и наобиколилите я чакали се държаха на почетно разстояние от кинжалоподобните ѝ рога. Те можеха да си позволят да чакат, защото знаеха, че времето работи в тяхна полза.

Но те бяха забравили, че вече съществува конкуренция, и се оттеглиха със злобно ръмжене, щом се появила хората-маймуни. Последните също предпазливо заобиколиха раненото животно, държейки се извън обсега на опасните му рога, но скоро го нападнаха с тояги и камъни.

Нападението не бе нито много ефикасно, нито добре координирано. Когато най-сетне успяха да убият раненото животно, беше се почти смрачило и чакалите отново бяха събрали кураж.

Разкъсван от страх и глад, Муун-Уочър постепенно схвана, че всичките му усилия може би са отишли напразно, защото беше твърде опасно да се остава повече на това място.

И тогава не за първи път, но не и за последен той доказа, че е истински гений. С огромно усилие на въображението си той си представи ясно мъртвата антилопа — *на сигурно място в собствената си пещера*. Ето защо започна да я влачи към скалата, където се намираха пещерите. Останалите разбраха намеренията му и започнаха да му помагат.

Ако знаеше колко тежка ще се окаже тази задача, той никога не би се и опитал. Само благодарение на голямата си сила и на ловкостта си, наследена от своите живели по дърветата прадеди, Муун-Уочър успя да изтегли трупа по стръмния склон. На няколко пъти, почти плачейки от изтощение, той беше склонен да изостави плячката си, но въпреки всичко продължаваше, подтикван от упоритост, заседнала у него също така дълбоко, както и гладът. Понякога другарите му му помагаша, понякога му пречеха, като често просто заставаха на пътя му. Най-сетне, когато последните багри на слънчевите лъчи изчезнаха от

небето, пребитата антилопа бе довлечена до входа на пещерата и пиршеството започна.

Натъпкал стомаха си до пресищане, няколко часа по-късно Муун-Уочър се събуди, без да знае защо. Той седна в тъмнината сред изтегналите се също така преситени свои другари и внимателно се вслуша в нощта.

Не се чуваше нищо друго освен тежкото дишане на другите около него. Целият свят изглеждаше заспал. Скалите пред входа на пещерата изглеждаха бледи като кост под силната светлина на Луната, която се беше извисила високо на небосклона. Всяка мисъл за опасност изглеждаше безкрайно далечна.

Но ето че долетя шум от падащо камъче. Уплашен, но и любопитен, Муун-Уочър изпъзля на площадката пред пещерата и погледна надолу от стръмната канара.

Там видя нещо, което го парализира от ужас, и в продължение на няколко секунди не бе в състояние да се помръдне. Само на няколко метра по-долу той съзря две огненозлатисти очи, които се бяха втренчили в него. Те така го хипнотизираха, че от страх буквално не забеляза гъвкавото, петнисто тяло зад тях, което се плъзгаше леко и безшумно от скала на скала. Никога досега леопардът не се бе покатервал толкова високо. Той беше отминал по-долните пещери, въпреки че знаеше кои са техните обитатели, и бе тръгнал по следите на друг дивеч — леопардът следваше кървавата следа, водеща нагоре по обляната от лунните лъчи канара.

Секунди по-късно в нощта прозвуча зловецният тревожен вик на хората-маймуни от горната пещера. Леопардът изръмжа яростно, разбирайки, че не е успял да ги изненада. Но това не го спря, защото знаеше, че няма от какво да се страхува.

Той стигна до площадката и си почина за момент на тясното открито пространство. Миризма на кръв се носеше наоколо, изпълвайки неговия малък свиреп мозък с едно-единствено желание. Без всякакво колебание той тихо се промъкна в пещерата.

Тук леопардът извърши първата си грешка, защото, напускайки осветената от Луната площадка, той влезе в тъмната пещера, където дори и нагодените му към тъмнината очи за момент не можеха да го ориентират. Хората-маймуни го виждаха по-ясно, отколкото той

виждаше тях, защото силуетът му отчасти се очертаваше срещу отвора на пещерата. Те бяха ужасени, но вече не бяха толкова безпомощни.

Ръмжейки и размахвайки опашка самоуверено, леопардът влезе навътре, търсейки крехката вкусна храна, която толкова му се харесваше. Ако беше срещнал жертвата си на открито, за него нямаше да възникнат проблеми. Но сега хората-маймуни бяха хванати в капан и отчаянието им вдъхна смелост да се опитат да направят невъзможното. При това те за първи път разполагаха със средства, за да го направят.

Леопардът разбра, че е в опасност, когато почувства зашеметяващ удар по главата. Той замахна с предната си лапа и чу вик на болка, когато ноктите му раздраха меката плът. Но след това някакво острие се заби веднъж, дважд, трижд в слабините му и той усети непоносима болка. Леопардът се мятеше настрана, като се опитваше да удря по крещящите и подскачащи от всички страни сенки.

Последва нов страшен удар — този път по муцуната. Зъбите му се врязваха в нещо, което не можеше да определи; бе захапал някаква мъртва кост, а сега — невероятно посегателство върху достойнството му — някой започна да му дърпа опашката сякаш искаше да я изтръгне.

Леопардът бясно се завъртя и отхвърли безумно смелия си мъчител към стената на пещерата. Но каквото и да правеше, той не беше в състояние да избегне дъжда от удари, нанасяни му от груби оръжия, размахвани от несръчни, но яки ръце. Ревът му премина от болка в тревога, от тревога в истински ужас. Страшният ловец се бе превърнал в жертва и сега отчаяно се опитваше да се оттегли.

Тогава той извърши втората си грешка, защото от уплаха и изненада бе забравил къде се намира. Може би бе зашеметен или заслепен от тежките удари по главата, ала каквато и да беше причината, той се втурна внезапно към изхода на пещерата и със страхотен крясък изчезна в пропастта. Изминаха секунди, докато тялото му се разби с тъп удар в една издатина на канарата. След това единственият доловим звук бе търкалянето на камъни надолу по склона, но и той бързо замря в нощта.

Опиянен от победата, Муун-Уочър дълго скача и издава нечленоразделни звуци до входа на пещерата. Той с право чувстваше,

че целият му живот се бе променил и че вече не беше безпомощна жертва на силите, които го заобикаляха.

След това се завърна в пещерата и за първи път в живота си заспа дълбок, непробуден сън.

* * *

Сутринта намериха тялото на леопарда в подножието на канарата. Макар и мъртъв, трябваше да измине известно време, преди някой да се осмели да се доближи до победеното чудовище. След това се нахвърлиха върху него с ножове и триони.

Работата им се стори много трудна и този ден те не отидоха на лов.

СРЕЩА ПРИЗОРИ

Водейки другарите си надолу към реката под бледата светлина на зората, Муун-Уочър нерешително се спря на едно място, което му беше познато. Той схващаше, че нещо липсва, но не можеше да си припомни какво. Муун-Уочър не изразходва големи умствени усилия, за да мисли по този въпрос, защото тази сутрин беше намислил много по-важни работи.

Подобно на гръмотевицата и светкавицата, на облаците и затъмненията големият кристален блок бе изчезнал също така тайнствено, както се бе появил. И тъй като беше изчезнал в несъществуващото минало, той никога вече не смути мислите на Муун-Уочър.

Муун-Уочър никога нямаше да узнае какво бе извършил с него кристалният блок и нито един от другарите му, които се бяха струпали около него в утринната мъгла, не се зачуди защо техният предводител се бе спрял за момент на пътечката, водеща към реката.

* * *

От своя бряг на реката, от неприкосновената си територия Другите видяха силуетите на Муун-Уочър и на дузина самци от неговата група да се очертават на фона на утринното небе. Те веднага започнаха да крещят, както всеки ден, в знак на предизвикателство, но този път не получиха отговор.

Упорито и мълчаливо Муун-Уочър и групата му се спуснаха по малката могила край реката. Когато приближиха, Другите внезапно замълчаха. Ритуалният им гняв затихна и бе заменен от нарастваща уплаха. Те смътно започнаха да съзнават, че нещо се бе случило и че днешната среща не прилича на по-раншните. Костените боздугани и ножовете, носени от членовете на групата на Муун-Уочър, не ги разтревожиха, защото не разбираха предназначението им. Те схващаха

само, че сега движенията на съперниците им са пропити с решителност и заплаха.

Групата спря до самата вода на реката. За момент смелостта на Другите се възвърна. Водени от Едноухия, те неуверено подновиха бойната си песен. Обаче само след няколко секунди видяха гледка, която ги накара да занемаят.

Муун-Уочър вдигна високо ръце и показа онова, което носеше и което досега бе скрито от косматите тела на другарите му. Той държеше дебел клон, на края на който бе набита окървавената глава на леопарда. В устата му бе втикната малка пръчка и тя зееше, разкривайки грамадните бели зъби, които блестяха призрачно под първите лъчи на изгряващото слънце.

По-голямата част от Другите се вцепениха от ужас; някои започнаха бавно да отстъпват, като се препъваха. Това беше достатъчно, за да окуражи още повече Муун-Уочър. Държейки страхотния трофей високо над главата си, той нагази в реката. След моментно колебание другарите му също навлязоха във водата.

Когато Муун-Уочър стигна отсрещния бряг, Едноухият все още стоеше на мястото си. Може би той беше прекалено смел, за да избяга, или пък прекалено глупав, а може би не можеше да повярва, че е възможно да му се нанесе такава обида. Страхливец или герой, в края на краищата това нямаше значение, защото озъбената мъртва глава се стовари тежко върху нищо неразбиращата му глава.

Крещейки от ужас, Другите се разпръснаха и се изпокриха в храстите; след малко обаче те щяха да се върнат и скоро щяха да забравят убития си водач.

Няколко секунди Муун-Уочър стоя колебливо над новата си жертва, опитвайки се да разбере странния и необикновен факт, че мъртвият леопард можеше отново да убива. Сега той беше господар на света, но не беше съвсем сигурен какво щеше да прави по-нататък.

Все щеше да измисли нещо.

ВЪЗХОДЪТ НА ЧОВЕКА

По планетата се разпространяваше бавно ново животно. То изхождаше от сърцето на Африка и беше още толкова рядко, че трудно можеше да бъде забелязано сред гъмжилото от милиарди същества, бродещи по сушата и населяващи моретата. Не съществуваше доказателство дали то ще преуспее и дори дали ще оцелее: на този свят, където толкова много по-силни животни бяха измрели, съдбата му все още стоеше колебливо на везните на живота.

През стоте хиляди години след кацането на кристалите в Африка хората-маймуни не изобретиха абсолютно нищо. Обаче те започнаха да се променят и да развиват у себе си сръчност, каквато никакво друго животно не притежаваше. Костените топори удължиха обсега на ръцете им и увеличиха силата им; те вече не бяха беззащитни в борбата си срещу хищниците, с които трябваше да се борят. По-дребните месоядни можеха да прогонят от плячката им, а по-едрите можеха поне да плашат, а понякога и да ги накарат да побягнат.

Масивните им зъби станаха по-малки, защото нямаха вече съществено значение — камъните с остри ръбове, които можеха да се използват за изкопаване на корени, за рязане на месо или на влакна, започнаха да ги заместват с безкрайно по-голяма ефикасност. Хората-маймуни вече не бяха застрашени от глад даже когато зъбите им бяха повредени или изпочупени; дори и най-първобитните сечива можеха да добавят много години към техния живот. С намаляването на размерите на зъбите започна да се променя и формата на лицето им; муцуната се отдръпна назад, масивната челюст доби по-деликатен вид, а устата стана способна да издава по-фини, по-нежни звуци. От речта все още ги делеше милион години, обаче първите стъпки към нея бяха вече направени.

И тогава в света настъпиха промени. На четири големи вълни нахлуха ледниковите периоди с интервали от двеста хиляди години между техните апогеи и оставиха белези по цялото земно кълбо. Извън тропиците ледниците убиваха онези, които преждевременно бяха

напуснали домовете на своите деди, и навсякъде унищожаваша съществата, които не можеха да се приспособят.

С изчезването на ледниковите периоди изчезна и голяма част от ранния живот на планетата — включително и хората-маймуни. Но за разлика от много други те бяха оставили потомци; те не бяха просто изчезнали — те бяха преобразени. Тези, които правеха сечива, бяха преобразувани от собствените си сечива.

Защото, употребявайки тояги, боздугани и кремъци, ръцете им бяха добили сръчност, която не се срещаше никъде другаде сред животинския свят и която им позволяваше да си изработват нови, по-добри сечива, които пък на свой ред още повече развиваха крайниците и мозъците им. Всичко това представляваше ускорителен кумулативен процес; и като краен резултат се появи *Човекът*.

Първите истински хора притежаваха сечива и оръжия, които бяха малко по-добри от онези на своите прадеди отпреди един милион години, обаче те можеха да ги употребяват с много по-голяма сръчност. И някъде дълбоко в мрака на изминалите векове те бяха изобретили най-важното от всички сечива, въпреки че то не можеше да бъде нито видно, нито докоснато: те бяха се научили да говорят и по този начин бяха спечелили първата си голяма победа над Времето. Сега познанията на едно поколение можеха да бъдат предадени на следващото, така че всяка епоха можеше да се възползва от постиженията на хората, живели преди това.

За разлика от животните, които познаваха само настоящето, *Човекът* се бе сдобил с минало и бе започнал вече да гледа към бъдещето.

Той се научи да впряга в работа и природните сили; с обуздаването на огъня той положи основите на техниката и остави далеч зад себе си своя животински произход. Камъкът отстъпи място на бронза, а след това — на желязото. Ловът бе последван от земеделието. Племето прерасна в село, а селото — в град. Речта стана вечна благодарение на знаците, които се изобразяваха върху камък, глина или папирус. По-късно *Човекът* изобрети философията и религията. И накрая насели небето с богове.

Докато тялото му ставаше все по-беззащитно, средствата му за нападение ставаха все по-сигурни и по-ефикасни. С камъка, бронза, желязото и стоманата той изпита гамата на всичко онова, което

можеше да пробива и разкъсва, и сравнително рано се научи да убива жертвите си от разстояние. Копието, лъкът, пушката и накрая направляваният снаряд бяха оръдия с голям район на действие, но не и с безкрайна мощ.

Без тези оръдия човекът никога нямаше да завоюва своя свят, въпреки че често ги използваше и срещу себеподобните си. Той беше вложил в тях сърцето и душата си и в продължение на стотици години те му бяха служили вярно.

Но днес, докато тези оръжия съществуват, неговите дни ще бъдат преброени.

II. T.M.A.-1

СПЕЦИАЛНИЯТ ВЪЗДУШЕН РЕЙС

„Независимо от това, колко пъти човек напуска Земята, си мислеше д-р Хейуд Флойд, той винаги изпитва вълнение.“ Бе пътувал веднъж до Марс и три пъти до Луната, а що се отнася до различните космически станции, не можеше дори да си спомни колко пъти ги бе посещавал. И въпреки това с приближаването на излитането забелязваше повишаване на напрежението, изпитваше чувство на учудване и възхищение — да, и на... нервност, нещо, което го поставяше на едно и също равнище с „новаците“ в областта на космическите пътувания при „бойното им кръщение“ в Космоса.

Реактивният самолет, който го бе довел тук от Вашингтон след среднощното съвещание с президента, на което бе получил инструкции, се спускаше към един от най-познатите, но същевременно и най-интересни пейзажи в света. Долу под него се виждаха първите две „поколения“ на космическата ера, които обхващаха трийсет и два километра от брега на Флорида. На юг, очертани от мигащи червени предупредителни светлини, се издигаха гигантските конструкции на ракетите „Сатурн“ и „Нептун“, с които бяха изпращани хора към планетите, вече преминали в историята. Близко до хоризонта една блестяща сребърна кула се къпеше в потоци светлина. Това беше последният модел на „Сатурн-V“, който от почти двацет години насам бе национален паметник и място за поклонение. Недалеч, издигайки се високо в небето като изкуствена планина, се очертаваше с невероятните си размери Въртикъл асембли билдинг^[1] — най-големият монолитен строеж на Земята.

Но всички тези неща принадлежаха вече на миналото, а той щеше да полети към бъдещето. Когато самолетът направи завой, доктор Флойд можа да види под себе си лабиринт от сгради, след това голяма самолетна писта и накрая широка, идеално права линия, която прекосяваше флоридския пейзаж — комплекса от релси на една гигантска площадка за изстрелване на ракети. На единия ѝ край, заобиколен от превозни средства и ракетни платформи, облян в потоци светлина, стоеше космоплан, който се готвеше за скок към звездите.

При внезапното нарушаване на перспективата, предизвикано от бързата промяна на скоростта и височината, Флойд имаше чувството, че вижда долу малък сребърен молец, попаднал в лъча на електрическо фенерче.

Обаче мъничките, забързани фигурки на земята му позволиха да схване истинските размери на космоплана: в най-тясната част на V-образните си криле той беше широк не по-малко от шейсет метра. „И това огромно превозно средство, си каза Флойд с известно недоверие, но същевременно и с известна гордост, чака мен.“ Доколкото му бе известно, за първи път се вдигаха на крак участниците в цяла една програма, за да изпратят един-единствен човек на Луната.

При все че бе два часа през нощта, групата репортьори и фотожурналисти посрещнаха Флойд, когато се отправяше към обления в светлина космоплан „Орион III“. Той беше виждал вече няколко от тези космоплани, защото като председател на Националния съвет по астронавтика пресконференциите бяха част от ежедневието му. Сега обаче нямаше нито време, нито място за конференции и той нямаше какво да каже. Все пак беше важно да не обижда господата от информацията.

— Доктор Флойд? Аз съм Джим Форстър от „Асошиейтид нюз“. Бихте ли казали няколко думи за предстоящия ви полет?

— Съжалявам, не мога да кажа нищо.

— Но вие *имахте среща* рано тази вечер с президента — запита един познат глас.

— О, здравей, Майк. Страхувам се, че са ви измъкнали от леглото за нищо. Наистина нямам какво да коментирам.

— Можете ли поне да потвърдите, или да отречете, че на Луната е избухнала някаква епидемия? — запита един телевизионен репортьор, който бе успял да се промъкне напред и да хване Флойд в рамките на миниатюрната си телевизионна камера.

— Съжалявам — каза Флойд, поклащайки глава.

— А какво ще кажете за карантината? — запита го друг репортьор. — Докога ще трае?

— Пак нищо не мога да кажа.

— Доктор Флойд — запита една дребна, но упорита дама от печата, — какво оправдание може да съществува за налагането на

пълна цензура върху новините, идващи от Луната? Има ли това нещо общо с политическото положение?

— Какво политическо положение? — запита сухо Флойд и избухна в смях. На път към ракетния елеватор той чу някой да казва: „Добър път, господин докторе!“

Доколкото можеше да си спомни, не беше съществувало никакво друго „положение“ освен постоянна криза. Още от седемдесетте години в света доминираха два проблема, които по ирония на съдбата проявяваха тенденция взаимно да се изключват.

Въпреки че контролът върху раждаемостта беше евтин, ефикасен и се подкрепяше от всички главни религии, той бе установен твърде късно. Сега населението на земното кълбо възлизаше на шест милиарда души. В някои авторитарни общества дори бяха прокарани закони, с които се забраняваше семействата да имат повече от две деца, но тези закони се бяха оказали неприложими. Поради тази причина във всички страни имаше недостиг от храна; в САЩ бяха въведени безмесни дни, а специалистите предсказваха настъпване на глад след петнайсет години въпреки героичните усилия да се черпи храна от морето и да се произвеждат синтетични храни.

Необходимостта от международно сътрудничество беше по-наложителна от когато и да било, но въпреки това съществуваха толкова граници, колкото и по-рано. В продължение на милион години човешката раса бе загубила твърде малко от своите агресивни инстинкти; по протежение на символичните линии, различавани само от политиците, трийсет и осемте ядрени сили се дебнеха една друга с войнствена загриженост. Всички те притежаваха достатъчно количество мегатонни бомби, за да унищожат цялата планета. Вярно, че — като че ли по някакво чудо — досега не бяха използвани атомни оръжия, но това положение едва ли би могло да продължава вечно.

Всеки път, когато отлиташе от Земята, Флойд се чудеше дали тя ще бъде все още на мястото си, когато дойде време да се връща на нея.

Еlegantната стюардеса го приветства, когато той влезе в кабината за пътниците.

— Добро утро, доктор Флойд. Аз съм г-ца Симънс. Приветствам ви с „добре дошъл“ на борда от името на капитан Тайнс и на копилота, първия помощник Балърд.

— Благодаря — каза Флойд с усмивка, запитвайки се защо това, което казват стюардесите, винаги звучи като думите на роботите-екскурзоводи.

— Излитане след пет минути — каза тя, посочвайки празния двайсетместен пасажерски салон. — Можете да заемете което място искате, но капитан Тайнс ви препоръчва предното кресло вляво до прозореца, ако желаете да наблюдавате операциите по излитането.

— Благодаря за любезността — отговори той, отправяйки се към препоръчаното кресло. Стюардесата се посуети край него, след което се оттегли в кабинката си в задната част на салона за пътниците.

Флойд се настани в креслото, затегна предпазните колани около талията и раменете си и притегна с каишка чантата си към съседното кресло. Момент по-късно се чу мекият пукот на високоговорителя.

— Добро утро — отекна гласът на г-ца Симънс. — Това е специалният рейс №3 от Кейп Кенеди до Космическата станция 1.

Изглежда, че г-ца Симънс твърдо беше решила да изпълни цялата си обичайна програма на стюардеса за единствения си пътник. Флойд не можа да сдържи усмивката си, когато тя продължи неумолимо:

— Времетраенето на полета ще бъде петдесет и пет минути. Максималното ускорение ще стигне до две g. В състояние на безтегловност ще бъдем в продължение на трийсет минути. Моля, не напускайте креслото, докато не светне зелената лампичка.

Флойд погледна през рамото си и извика „Благодаря“, като долови бегло леко смутената, но очарователна усмивка на стюардесата.

Той се отпусна в удобното кресло. Пресметна, че това пътуване ще струва на данъкоплатците малко повече от един милион долара. Ако то не се оправдаеше, той щеше да бъде уволнен; но винаги можеше да се завърне в университета и да възобнови прекъснатите си научни изследвания върху образуването на планетите.

— Автоматичните процедури по броенето включени — се чу по високоговорителя гласът на капитана. — Излитане след една минута.

Както винаги, тази минута му се видя по-дълга от час. Флойд ясно съзнаваше какви гигантски сили са струпани около него, очаквайки да бъдат освободени. В резервоарите за гориво на двете степени на космическия кораб, както и в енергетично-кумулятивната система на пистата на космодрума бе затворена енергията на една

ядрена бомба. И цялата тази колосална енергия щеше да бъде използвана, за да го отведе на някакви си триста и двайсет километра от Земята.

Нямаше го вече старото броене пет-четири-три-две-едно-нула, което действаше така напрегнато на нервната система.

— Изстрелване след петнайсет секунди. Ще се чувствате по-добре, ако започнете да дишате дълбоко.

Психологическият и физиологическият подход бяха ефикасни. Флойд почувства, че се е заредил добре с кислород и че е готов да се справи с каквото и да било, докато енергетичните заряди на ракетната площадка започнаха да изтласкват хилядотонната ракета над Атлантическия океан.

Трудно можеше да се почувства кога се издигнаха от ракетната площадка и се понесоха във въздуха, но когато ревът на ракетите се удвои и Флойд започна да потъва все по-дълбоко във възглавниците на креслото си, той разбра, че двигателите на първата степен са вече включени. Би желал да погледне от прозореца, но дори едно обикновено обръщане на главата му костваше голямо усилие. Въпреки всичко не чувстваше никакво неудобство. Наистина налягането при увеличаване на ускорението и страхотният шум от моторите предизвикваха еуфория^[2]. Ушите му бучаха, кръвта му бушуваше във вените, но от години той не се бе чувствал така пълен с живот. Чувстваше се подмладен, искаше му се да пее — нещо, което спокойно можеше да направи, защото никой нямаше да го чуе.

Това настроение бързо премина, когато разбра, че напуска Земята и всичко, което е обичал. Там долу бяха трите му деца, останали без майка от деня, в който съпругата му бе предприела онзи фатален полет за Европа преди десет години. (*Десет години? Невъзможно! И все пак беше така...*) Може би заради децата трябваше да се ожени повторно...

Флойд почти беше загубил представа за времето, когато налягането и шумът внезапно намаляха и високоговорителят съобщи:

— Готвим се да се отделим от първата степен. Готово.

Флойд почувства лек тласък и изведнъж си припомни един цитат от Леонардо да Винчи, който бе видял в един от кабинетите на НАСА^[3]: „Голямата птица ще излети от гърба на голямата птица и ще донесе слава на гнездото, където се бе родила.“

Да, голямата птица вече летеше, надминала далеч мечтите на Да Винчи, а нейната изтощена другарка се връщаше обратно на Земята. Описвайки дъга, дълга шестнайсет хиляди километра, първата степен на ракетата щеше да се плъзне в атмосферата, забавяйки скоростта си успоредно с изминатото разстояние, и накрая щеше да кацне в Кейп Кенеди. След няколко часа тя щеше да бъде обслужена, отново заредена с гориво и щеше да бъде готова да издигне друга своя другарка към блестящата тишина, която тя самата никога нямаше да достигне.

— Сега — помисли си Флойд — вече сме навлезли на половин път в наша собствена орбита.

След включването на ракетните двигатели на втората степен движението стана отново ускорително, но тласъкът бе много по-слаб; в действителност се чувстваше само нормалната гравитация. Но да се ходи беше невъзможно, защото предната част на пътническата кабина се намираще точно над него. Ако извършеше глупостта да напусне креслото си, Флойд щеше веднага да се блъсне в стената на задната част на кабината. Този ефект предизвикваше известно объркване, защото се получаваше впечатлението, че космическият кораб стои отвесно на опашката си. Флойд, който седеше в предната част на кабината, имаше чувството, че всички кресла са закрепени за стената, която се спускаше вертикално под него. Той правеше всичко възможно да се освободи от тази неприятна илюзия, когато изведнъж навън зората се сипна.

За няколко секунди корабът се стрелна през воали, оцветени в червено и розово, златисто и синьо, и навлезе в ослепителната белота на деня. Въпреки че стъклата на прозорците бяха плътно покрити с тъмна боя, за да се намали блясъкът, първите слънчеви лъчи, които бавно проникваха в кабината, заслепиха Флойд за няколко минути. Той беше вече в космоса, но въпреки това все още не можеше да види звездите.

Флойд засенчи очите си с ръце и се опита да погледне през близкия люк. Навън V-образното крило на кораба светеше като нажежен до бяло метал, отразявайки слънчевата светлина. Навсякъде наоколо цареше пълен мрак, мрак, който трябваше да е изпълнен със звезди, които обаче не можеха да се видят.

Тегловността бавно намаляваше, тъй като корабът се движеше по орбита. Грохотът от двигателите намаля до приглушен рев, след това до тихо свистене и най-после напълно замря. Ако не бяха предпазните колани, Флойд щеше да отплува от креслото си; той обаче имаше чувството, че стомахът му ще направи това. Надяваше се, че хапчетата, които беше взел преди половин час (оттогава вече бяха изминали 16 000 километра), ще му подействат според предписанието. Само веднъж в живота си бе страдал от космическа болест, но това му беше достатъчно.

По високоговорителя се чу твърдият и уверен глас на пилота:

„Моля, спазвайте правилата при нула g. Ще се скачим с Космическа станция 1 след четирийсет и пет минути.“

Стюардесата се приближи по тясната пътека, придържайки се отдясно към поставените близо едно до друго кресла. В походката ѝ се забелязваше известна плавност и краката ѝ като че ли с мъка се отделяха от пода, сякаш стъпваха в гъсто лепило. Тя не се отделяше от яркожълтия килим, който покриваше цялата пътека, включително и тавана. Килимът и подметките на сандалите ѝ бяха покрити с хиляди малки кукички, които влизаха плътно една в друга. Този начин на ходене при състояние на безтегловност действаше твърде успокояващо на дезориентираните пътници.

— Желаете ли кафе или чай, д-р Флойд? — запита тя весело.

— Не, благодаря — усмихна се той. Винаги се бе чувствал като кърмаче, когато трябваше да смуче поднасяните питиета от пластмасовите туби.

Тя продължаваше да стои край него дори и когато той отвори чантата си и се приготви да извади книгата си.

— Доктор Флойд, мога ли да ви задам един въпрос?

— Разбира се — отговори той, поглеждайки я над очилата си.

— Годеникът ми е геолог в Тихо — каза г-ца Симънс, отмервайки грижливо думите си. — Нямам никаква вест от него повече от една седмица.

— Съжалявам. Може би се намира далеч от базата си и няма връзка с нея.

Тя поклати глава.

— Той винаги ми съобщава, когато има такова нещо. Не можете да си представите колко съм разтревожена от всички тези слухове.

Наистина вярно ли е, че на Луната е избухнала епидемия?

— Дори и да е така, няма причина да се тревожите. Спомняте ли си, че през 1998 г. имаше карантина заради мутиралния вирус на инфлуенцата? Много хора се разболяха, но никой не умря. И това е наистина всичко, което мога да ви кажа — отговори той твърдо.

Г-ца Симънс се усмихна любезно и се изправи.

— Благодаря ви все пак, д-р Флойд. Извинете, че ви безпокоих.

— Ни най-малко не сте ме безпокоили — каза той любезно, но не твърде искрено. След това се зарови в безкрайните си технически доклади.

Нямаше да има време да чете, когато стигне на Луната.

[1] Кула за вертикална сглобка. — Б.пр. ↑

[2] Безпричинно радостно настроение. — Б.ред. ↑

[3] Национален комитет по аеронавтика и изследване на космическото пространство в САЩ. — Б.пр. ↑

СРЕЩА В ОРБИТА

Половин час по-късно пилотът съобщи: „Скачване след десет минути. Моля, проверете затегнати ли са предпазните ви колани.“

Фloyd се покори и прибра книжата си. Да се чете по време на тази еквилибристика, която космическият кораб извършваше при последните 480 километра, значеше човек да си търси белята. Най-добре беше да затвори очи и да се отпусне, докато космическият кораб приключи маневрите си напред-назад, които извършваше посредством краткотрайни включвания на ракетните двигатели.

Няколко минути по-късно Floyd за пръв път спря погледа си върху Космическата станция 1, намираща се на няколко километра. Полираните метални повърхности на бавно въртящия се диск с диаметър около 300 метра проблясваха и искряха под слънчевите лъчи. Недалеч, движейки се в същата орбита, се виждаше V-образният космоплан „Титов-5“, а близо до него се забелязваше почти сферичният „Ариес-1-Б“ — „впрегнатият космически кон“; четирите дебели крака, снабдени с амортизьори и приспособени за лунно кацане, стърчаха от едната страна.

Космическият кораб „Орион III“ слизаше от по-висока орбита — и тогава зад станцията се разкри грандиозна гледка: Земята. От триста и двайсет километра височина Floyd можеше да види голяма част от Африка и Атлантическия океан. Имаше значителна пелена от облаци, но той можа да различи синьозелените очертания на Златния бряг.

Централната ос на космическата станция с протегнати за скачване ръкави вече бавно плаваше към тях. За разлика от устройството, към което принадлежеше, тя не се въртеше или, по-скоро, въртеше се в обратна посока със скорост, равна на скоростта на самата станция. По този начин космическият кораб, с който трябваше да се скачи, можеше да се „закотви“ за нея и да прехвърли хора или товар, без да съществува опасност от центробежно отхвърляне.

След няколко меки съприкосновения космическият кораб и станцията установиха контакт. Чу се стъргане на метал, а след това краткото свистене на въздуха при изравняването на въздушното

налягане. След няколко секунди въздушният шлюз, служещ за врата, се отвори и в кабината влезе човек, облечен в леки, тясно прилепнали панталони и риза с къси ръкави — може да се каже, че това бе „униформата“ на персонала от космическата станция.

— Приятно ми е да се запозная с вас, д-р Флойд. Казвам се Ник Милър и съм отговорник по сигурността в станцията. Възложено ми е да се грижа за вас, докато лунната ракета замине.

Двамата се ръкуваха. Флойд се усмихна на стюардесата и каза:

— Моля, предайте моите поздравления на капитан Тайнс и му благодарете от мое име за приятното пътуване. Може би ще се срещнем с вас пак на връщане.

Много предпазливо — беше изминала повече от една година, откакто за последен път бе в безтегловно състояние, а това изискваше да мине известно време, докато приспособи крайниците си към безтегловността — той се измъкна на ръце през въздушния шлюз и влезе в голямата кръгла камера, поместена в оста на космическата станция. Стените на камерата бяха покрити с дебела мека тапицировка, в която бяха монтирани дръжки за ръцете. Флойд се хвана здраво за една от тях, защото цялата камера започна да ротира, докато съвпадне със спина на станцията.

Когато тя набра достатъчна скорост, слабите призрачни пръсти на гравитацията започнаха да го притискат и той бавно отплува към кръглата стена. Клатушкайки се леко напред-назад като морско водорасло при прилив, той застана на нещо, което сякаш по магически път се бе превърнало във вдлъбнат под. Флойд беше под влияние на центробежната сила на спина на станцията. Тук, близо до оста, тя беше много слаба, но щеше да се увеличава равномерно, докато той се придвижваше навън.

Заедно с Милър Флойд напусна централната транзитна камера и двамата се спуснаха по една спирална стълба. Отначало теглото му беше толкова малко, че просто насилваше тялото си надолу, държейки се за перилата. Едва когато стигна до салона за пътниците, намиращ се на външната страна на грамадния въртящ се диск, той получи достатъчно тегло, за да се движи почти нормално.

Салонът бе украсен наново след последното му посещение и бе снабден с нови приспособления. Освен обикновените столове, масичките, ресторанта и пощата сега имаше бръснарски салон, аптека,

кинотеатър и магазин за сувенири, в който се продаваха на астрономически цени снимки и диапозитиви на лунни и планетни пейзажи, с гаранция оригинални части от космическите капсули „Лунник“, „Рейнджър“ и „Сървейър“, грижливо опаковани в пластмасови обвивки.

— Да ви донеса ли нещо, докато чакаме? — попита Милър. — Качваме се на борда след около трийсет минути.

— Бих се задоволил с чашка турско кафе с две бучки захар; бих желал също да се свържа със Земята.

— Добре, доктор Флойд. Ще отида за кафето; телефоните са ей там.

Оригиналните телефонни кабинки се намираха само на няколко метра от една бариера с два входа, над които имаше надписи: „Добре дошли в американския сектор“ и „Добре дошли в съветския сектор“. Под тях имаше инструкции, написани на английски, руски, китайски, френски, немски и испански, които гласяха:

„Умоляват се пътниците да си приготвят паспорта, визата, медицинското свидетелство, транспортното разрешително, декларацията за багажа.“

Имаше нещо символично в това, че щом преминеха през бариерите и в двете посоки, пътниците можеха отново да се съберат. Това разделение бе продиктувано от чисто административни съображения.

След като провери, че кодът за САЩ все още е 81, Флойд перфорира дванайсетцифровия си домашен номер, пусна пластмасовата си универсална кредитна карта в процепа на автомата и получи връзка за трийсет секунди.

Вашингтон спеше, защото оставаха още няколко часа до сипването на зората, но той нямаше да безпокои никого. Домакинката щеше да получи съобщението му от магнетофонния запис, щом се събудеше.

„Г-ца Флеминг, тук е доктор Флойд. Извинете, че трябваше да замина толкова набързо. Бъдете така добра да телефонирате в службата ми и да помолите да отидат да приберат колата ми. Тя се намира на летище Дълес. Ключът е у г-н Бейли, главния ръководител на полета. Освен това телефонирайте в «Чиви чеиз кьнтри кльб» и оставете съобщение за секретаря, че *не ще мога* да взема участие в турнира по

тенис през идущия уикенд. Извинете ме пред него страхувам се, че разчитаха на мен. След това телефонирайте във фирмата «Даун-таун Електроникс» и им кажете, че ако видеоапаратът в кабинета ми не бъде монтиран до, да речем, сряда, да си вземат проклетия апарат обратно!“ Той се поспря, за да си поеме дъх, и се опита да си припомни други въпроси, които можеха да възникнат през следващите дни.

„Ако не ви стигнат парите, обърнете се към службата; те могат да ми изпращат спешни съобщения, но аз може би ще бъда твърде зает, за да им отговоря. Целунете децата и им кажете, че ще се завърна колкото е възможно по-скоро. По дяволите! Ето един човек, когото не бих желал да срещна. Ще се обадя от Луната, ако мога. Довиждане.“

Фloyd се опита да се измъкне незабелязано от телефонната кабина, но беше твърде късно — вече го бяха забелязали. Откъм изхода на съветския сектор към него идваше д-р Димитри Мойсеевич от Академията на науките на СССР.

Димитри бе един от най-добрите приятели на Floyd и именно поради тази причина той бе последният човек, с когото би желал да говори в този момент, и то тук.

ЛУННИЯТ КОРАБ

Съветският астроном беше рус, висок и строен. Лицето му, по което нямаше бръчки, не издаваше петдесет и петте му години, от които последните десет той бе прекарал в изграждането на гигантската радиообсерватория върху обратната страна на Луната с надежда, че три хиляди и двеста километра твърда скала ще я предпазят от електронните шумове на Земята.

— Но това е Хейуд — извика той, разтърсвайки енергично ръката му. — Колко е малък светът! Как сте? Какво правят очарователните ви деца?

— Много са добре — отговори топло, но с леко разсеян вид Флойд. — Често говорим за прекрасното прекарване с вас миналото лято. — Съжaliaваше, че гласът му не можеше да звучи по-искрено. Наистина бяха прекарвали една чудесна седмица с Димитри в Одеса през време на едно от посещенията си на Земята.

— А, вие, предполагам, сте тръгнали нагоре? — запита Димитри.

— А, да, рейсът ми заминава след половин час — отговори Флойд. — Познавате ли г-н Милър?

Отговорникът по сигурността се бе доближил и стоеше на почтително разстояние, държейки пластмасова чаша с кафе.

— Естествено. Но, моля, г-н Милър, оставете това кафе! Това е последната възможност на д-р Флойд да пийне едно цивилизовано питие — не му я отнемайте. Настоявам.

Двамата последваха Димитри във от главния салон и влязоха в наблюдателното отделение, където седнаха на една маса при меката замъглена светлина и се загледаха в движещата се звездна панорама. Космическата станция 1 се завърташе веднъж в минута и центробежната сила, породена от този бавен спин, произвеждаше изкуствена гравитация, равна на гравитацията на Луната. Установено бе, че по този начин се постига благоприятно равновесие между земната гравитация и липсата на каквато и да било гравитация; освен това се даваше възможност на пътниците, пътуващи за Луната, да се приспособят.

Навън от почти незабележимите люкове Земята и звездите се движеха в мълчалива процесия. В момента тази страна на станцията беше наведена към обратната на Слънцето страна, иначе би било невъзможно да се гледа навън, защото салонът би бил изпълнен с ослепителен блясък. Дори и при сегашното положение светлината на Земята, която изпълваше половината небе, позволяваше да се видят само най-бляскавите звезди.

Но Земята започваше да залязва, тъй като станцията преминаваше от тъмната страна на планетата. След няколко минути тя щеше да представлява грамаден черен диск, обсипан със светлините на градовете. А след това небето щеше да принадлежи на звездите.

— Сега — каза Димитри, след като бе глътнал бързо първата чашка и въртеше в ръката си втората — какво означават всички тези слухове за епидемия в американския сектор? Аз исках да замина нататък с този рейс. „Не, професоре, ми се каза, много съжаляваме, но е наложена най-строга карантина до второ нареждане.“ Използвах всички възможни връзки, но напразно. Сега кажете ми вие какво става.

Фloyd изстена. „Ето пак — помисли си той. — Колкото по-скоро се кача в лунната ракета, толкова по-щастлив ще се почувствам.“

— Хм, карантината е чисто и просто една предпазна мярка — каза той предпазливо. — Ние дори не сме сигурни дали е необходима, но не искаме да поемаме рискове.

— Но *каква* е болестта — какви са симптомите? Възможно ли е да има извънземен характер? Не желаете ли помощ от нашите медицински служби?

— Съжалявам, Димитри. Засега ни е наредено да не казваме *нищо* по този въпрос. Благодаря за предложението, но ние сами можем да се справим с положението.

— Хъм-м — каза Мойсеевич, очевидно ни най-малко убеден. — Вижда ми се странно, че *вие* — един астроном, сте изпратен на Луната, за да се занимавате с някаква епидемия.

— Аз съм само бивш астроном; от години не съм се занимавал с истински научни изследвания. Сега съм научен експерт; това означава, че *нищо* не знам за *каквото и да било*.

— Тогава сигурно знаете какво означава „Т.М.А.-1“?

Милър едва не се задави с питието си, но Фloyd беше омесен от по-друго тесто. Той погледна стария си приятел право в очите и каза

спокойно:

— „Т.М.А.-1“? Какъв странен израз! Къде го чухте?

— Няма значение — отвърна Димитри. — Не можете да ме измамите. Но ако сте изправени пред нещо, с което не можете да се справите, надявам се, че не ще започнете да търсите помощ, когато ще бъде вече твърде късно.

Милър погледна многозначително часовника си.

— След пет минути трябва да бъдете на борда, д-р Флойд — каза той. — Мисля, че е време да тръгваме.

Флойд знаеше, че имаха на разположение още цели двацет минути, но той бързо стана. Движението му обаче беше прекалено бързо, защото бе забравил, че тегловността му е 1/6 от нормалната. Той успя да сграбчи навреме масата и да предотврати излитането ѝ.

— Радвам се, че се срещнахме, Димитри — каза Флойд не съвсем искрено. — Надявам се, че ще пътувате добре към Земята. Ще ви се обадя веднага щом се върна.

След като напуснаха салона и минаха през транзитната бариера на американския сектор, Флойд възкликна:

— Уф! За малко не загазихме. Благодаря ви, че ме спасихте.

— Знаете ли, д-р Флойд — каза отговорникът по сигурността. — Да се надяваме, че той няма да се окаже прав.

— За какво?

— За това, че може би се сблъскваме с нещо, с което няма да можем да се справим.

— Но *именно* това имам за цел да изясня — отговори решително Флойд.

Четирийсет и пет минути по-късно лунната ракета „Ариес-1 Б“ излетя от станцията. Излитането коренно се различаваше от излитането от Земята: не бе изразходвана нито толкова енергия, нито се чу някакъв гръм — само едно далечно едва доловимо свистене, предизвикано от плазмените реактори с ниска тяга, които изхвърляха наелектризираните си струи в пространството. Лекият тласък трая малко повече от петнайсет минути и слабото ускорение не пречеше човек да се движи из кабината. Но когато това ускорение изчезна, корабът не беше вече обвързан със Земята, както когато все още съпровождаше станцията. Сега той бе скъсал оковите на тегловността

и представляваше свободна и самостоятелна планета, движеща се по собствена орбита около Слънцето.

Кабината, в която Флойд пътуваше съвсем сам, бе предназначена за трийсет пътници. Той се почувства самотен. Странно бе да гледа тези празни кресла около себе си и да бъде предмет на неотклонното внимание на стюарда и стюардесата, да не говорим за пилота, втория пилот и двамата механици. Той се съмняваше дали изобщо някога е имало човек, който да е бил предмет на такова изключително обслужване, а малко вероятно бе и в бъдеще някому да се случеше подобно нещо. Спомни си циничната забележка на един ползващ се с лоша слава папа: „Сега, след като получихме папството, нека му се насладим.“ Е добре, той щеше да се наслаждава на това пътуване и на еуфорията, дължаща се на безтегловността. Със загубата на тегловността бе загубил поне за известно време и своите грижи. Някога някой беше казал, че човек може да изпита ужас в космоса, но не би могъл да се тревожи, когато е там. Това беше свършено вярно.

Изглежда, че стюардите бяха решили да го накарат да яде през цялото деветдесет и четири часово пътуване и той постоянно отказваше ястията, които не желаше. Храненето при нулева гравитация не бе кой знае какъв проблем противно на мрачните пророчества на първите космонавти. Той седеше на обикновена маса, към която чиниите бяха закрепени също както на борда на кораб, плаващ в бурно море. Всички ястия съдържаха лепкава материя, така че да не могат да отлитат и да се разхождат из кабината. Така например пържолата бе залепена за чинията с гъст сос, а салатата се държеше от лепкава подправка. При повече внимание и сръчност само малко храни не можеха да се задържат в чинията. Единствено се избягваха горещите супи и ронливите сладкиши. Естествено въпросът за питиетата и изобщо за течностите не стоеше така; затова те се сервираха в еластични пластмасови тубички.

Цяло поколение героични, но невъзпети изследователи бяха работили по построяването на тоалетната-умивалня и сега вече се смяташе, че тя е повече или по-малко ефикасна и безопасна. Флойд отиде да я разгледа малко след като започна състоянието на безтегловност. Той се озова в малка кабинка с всички принадлежности на една тоалетна в самолет, но осветена с яркочервена, неприятна за очите светлина. На една табелка с едри букви бе написано:

„ВНИМАНИЕ! ВАЖНО! ЗА ВАШЕ УЛЕСНЕНИЕ, МОЛИМ, ПРОЧЕТЕТЕ НАЙ-ГРИЖЛИВО ТЕЗИ УКАЗАНИЯ!!!“

Флойд седна (човек въпреки всичко проявява такава склонност дори и когато е в състояние на безтегловност) и прочете указанията няколко пъти. Когато се увери, че от последното му пътуване не са направени изменения, той натисна бутончето „старт“.

Някъде наблизо започна да бръмчи електромотор и Флойд почувства, че започва да се движи. Съгласно указанията затвори очи и зачака. След една минута се чу мек звън и той се огледа.

Светлината сега беше станала успокояващо бялорозова, но нещо по-важно, той бе отново в състояние на тегловност. Само извънредно слабото вибриране подсказваше, че тази тегловност е привидна, причинена от въртенето на цялата тоалетна. Флойд взе парче сапун, изпусна го нарочно и видя как сапунът бавно падна на пода. Прецени, че центробежната сила бе около една четвърт от нормалната гравитация. Но това беше достатъчно и гарантираше, че всичко ще се движи в правилната посока, точно в мястото, където трябваше да отиде.

Флойд натисна бутона „стоп — изхвърляне“ и отново затвори очи. Тегловността бавно изчезна заедно с прекратяването на въртенето: чу се двукратен звън и яркочервената светлина отново блесна. След това вратата зае такова положение, че той да може да излезе от кабинката и да влезе в салона, където краката му незабавно прилепнаха към специалния килим. Флойд отдавна вече се беше наситил на необикновените усещания, предизвиквани от безтегловността, и бе доволен, че е обул пантофите от велкро, които му позволяваха да ходи нормално.

Имаше с какво да запълни времето си дори и само да седи и да чете. Когато се умори от официалните доклади, паметни бележки и инструкции, той включи електронния си информационен бележник в информационната мрежа на кораба и започна да преглежда последните новини от Земята. Имаше възможност да прегледа най-големите електронни вестници в света, защото знаеше наизуст кодовете на по-важните и нямаше нужда да се справя със списъка на гърба на блокнота си. Включвайки устройството на краткотрайната памет, той можеше да задържи първата страница на екрана, докато прегледа набързо заглавията, и да си отбележи статиите, които го интересуваха.

Всяка статия имаше свой собствен двуцифров кодов номер. Когато го перфорираше, правоъгълникът с размер на пощенска марка се разширяваше, докато запълнеше целия екран, така че той можеше удобно да чете. След като свършеше, можеше да върне цялата страница обратно на екрана и да си избере нова тема за подробно прочитане.

Понякога Флойд се запитваше дали информационният блокнот и фантастичната техника, която се криеше зад него, не представляваха последната дума на човешките търсения за свършени комуникации. Ето той се намирал далеч в Космоса, отдалечавайки се от Земята с хиляди километри в час, и въпреки това за няколко хилядни от секундата можеше да види заглавията на всеки вестник, който пожелаеше. (Самата дума „вестник“, разбира се, бе вече анахронизъм в епохата на електрониката.) Текстът се датираше автоматично всеки час. Дори ако човек четеше единствено английските текстове, той би могъл да прекара целия си живот само в следене на непрекъснато променящия се поток от информация, предаван от изкуствените спътници.

Човек трудно би могъл да си представи как тази система би могла да бъде подобрена или направена още по-удобна. Но Флойд смяташе, че рано или късно и тя ще остарее и ще бъде заместена от нещо, което хората така малко можеха сега да си представят, колкото Каксън или Гутенберг биха могли да си представят информационния блокнот.

Сканирането на тези дребни електронни заглавия често навяваше и друга мисъл. Колкото по-чудни бяха комуникационните средства, толкова по-тривиални, безвкусни или потискащи изглеждаха представяните от тях информации. Злополуки, престъпления, природни или предизвикани от човека бедствия, заплахи от конфликт, мрачни уводни статии — всичко това като че ли беше главната цел на милионите думи, излъчвани в етера. И все пак Флойд се запитваше дали положението наистина бе толкова лошо, защото утопичните вестници, както той отдавна смяташе, щяха да бъдат ужасно скучни.

От време на време капитанът и другите членове на екипажа идваха в салона и разменяха по няколко думи с него. Те се отнасяха с уважение към знатния си пасажер и несъмнено горяха от любопитство

относно неговата мисия, но бяха твърде тактични, за да не му задават въпроси или дори да правят намеци.

Само малката очарователна стюардеса се чувстваше напълно непринудено в негово присъствие. Флойд скоро узна, че е родом от Бали и че е отнесла отвъд земната атмосфера част от изкуството и тайнствеността на този все още до голяма степен непокварен остров. Един от най-странните и най-очарователни спомени от цялото му пътуване бе демонстрацията на няколко класически балинезийски танцови движения, които тя направи при нулева гравитация на фона на синьозеления полумесец на залязващата Земя.

Флойд прекара известно време в сън. Главните светлини в кабината бяха загасени и той привърза краката и ръцете си с еластичните чаршафи, които нямаше да позволят да започне да се носи из кабината. Тези мерки изглеждаха на пръв поглед груби, обаче тук, при нулева гравитация, твърдото легло бе много по-удобно от най-луксозния дюшек на Земята.

След като се привърза, Флойд бързо заспа, но веднъж се събуди в полусън, полузамаян, твърде озадачен от странното си обкръжение. За момент помисли, че се намира в средата на някакъв мъгливо светещ китайски фенер. Това впечатление се създаваше от слабо осветените кабинки около него. „Продължавай да спиш, момчето ми — си каза той твърдо и убедително, — това е само една обикновена лунна ракета.“

Когато се събуди, Луната беше погълнала половината небе. Скоро щяха да започнат спирачните маневри. Широката дъга от прозорци по кръглата стена на пасажерския сектор гледаха сега към откритото небе, а не към приближаващия глобус, ето защо той се отпрати към пилотската кабина. Тук можеше да наблюдава последните фази на сливането благодарение на телевизионните екрани за обратно виждане.

Наближаващите лунни планини коренно се различаваха от тези на Земята. Липсваха им ослепително белите снежни шапки, зелените, плътно прилепнали одежди от растителност, движещите се корони от облаци. Въпреки това острият контраст между светлината и сянката им придаваше странна своеобразна красота. Тук законите на земната естетика не намираха приложение. Този свят бе оформен и изваян от сили, различаващи се от земните, действали през епохи, непознати на младата, тънеща в зеленина Земя с нейните бързо сменящи се ледени

периоди, бързо покачващи се и спадащи морета и нейните планински вериги, разтапящи се като мъгли в ранна утрин. Тук възрастта бе нещо незабележимо — но не и смъртта, защото Луната никога не бе живяла — поне до настоящия момент.

Спускащият се кораб почти висеше над линията, разделяща нощта от деня. Право под него се виждаше хаос от назъбени сенки и отделни блестящи върхове, осветени от първите лъчи на бавно настъпващата лунна зора. На такова всяващо страх място би било невъзможно да се кацне дори и с помощта на усъвършенстваните електронни уреди. Ракетата бавно се отдалечи от него и се приближи към тъмната страна на Луната.

Когато очите на Флойд привикнаха към по-слабото осветление, той видя, че тази страна на Луната не е напълно тъмна. Тя бе обляна в някаква призрачна светлина, при която върховете, долините и равнините можеха ясно да се различат. Земята — гигантска луна за Луната, осветяваше този пейзаж със своето сияние.

По екраните на радара, на бордното табло святкаха светлинки, по скалите на компютъра се появяваха и изчезваха числа, отчитайки разстоянието до приближаващата Луна. Още когато се намираха на 1600 км от Луната, тегловността се възвърна, тъй като реактивните Двигатели бяха включени, и започна бавното, но постепенно забавяне на скоростта на движението. Бавно, много бавно Луната започна да расте на небето, Слънцето потъна зад хоризонта и накрая един гигантски кратер запълни зрителното поле. Корабът се спускаше към централните му върхове, когато внезапно Флойд забеляза, че близо до един от тях бляска ритмично силна светлина. Вероятно това бе светлинният сигнал, предаван от някое летище. Флойд се втренчи в светлината и гърлото му се сви. Това бе доказателство, че човекът бе стъпил на още едно място на Луната.

Кратерът беше вече толкова голям, че стените му се спускаха под хоризонта, и по-малките кратери, които обсипваха вътрешната му част, започнаха да издават действителните си размери. Гледани от космоса, някои от тези кратери изглеждаха малки, но в действителност диаметърът им беше няколко километра и те биха могли да погълнат цели градове.

Покорявайки се на автоматичните команди, лунната ракета се плъзгаше надолу по обсипаното със звезди небе, насочвайки се към

пустинния пейзаж, мъждукащ под светлината на земния диск. Заглушавайки свистенето на двигателите и електронните сигнали, в кабината се чу глас:

„Специален рейс 14, тук контролна станция «Клавиус». Насочвате се правилно. Проверете ръчния блокаж на устройството за кацане, хидравличното налягане и надуването на антишоковата възглавница...“

Пилотът започна да натиска редица копчета. Блеснаха зелени светлини и той отговори: „Всички ръчни проверки извършени. Блокажът на устройството за кацане, хидравличното налягане и антишоковата възглавница са о кей.“

„Потвърдено!“ — отговори Луната и слизането продължи безмълвно. Всъщност разговорът продължаваше, но той се извършваше от машините, които си разменяха импулси, хиляда пъти по-бързи от разговора на бавно мислещите им създатели.

Някои от планинските върхове вече се извисяваха над ракетата. Дъното на кратера се намираше на неколкостотин метра под ракетата и бляскащият фар се бе превърнал в голяма звезда, която осветяваше група ниски сгради и странни превозни средства. При последния етап на слизането двигателите като че ли свиреха някаква странна мелодия. Те заработваха, спираха и регулираха прецизно тягата си за мекото кацане.

Внезапно облак прах закри всичко. Двигателите изсвистяха още веднъж и корабът леко се заклати подобно на лодка, разлюляна от малка вълна. Едва след няколко минути Флойд осъзна заобикалящата го тишина, както и слабата тегловност, която бе обхванала крайниците му.

За малко повече от един ден без всякакъв инцидент той е извършил невероятното пътуване, за което хората бяха мечтали от две хиляди години насам. След един обикновен, нормален полет той бе кацнал на Луната.

БАЗАТА „КЛАВИУС“

„Клавиус“ е вторият по големина кратер откъм видимата част на Луната. Диаметърът му е 225 километра. Той се намира в южните планински области и е много стар. Хилядолетия вулканична дейност и бомбардировки от космоса са оставили белези по стените му и са надупчили дъното му. Но от последната ера на кратерообразуването, когато поясът от астероиди е продължавал да бомбардира вътрешните планети, той се е успокоил и това спокойствие трае вече половин милиард години.

Но ето че по повърхността му, а и под нея се появи ново странно раздвижване: тук човекът бе установил първата си постоянна предмостова база на Луната. При нужда базата „Клавиус“ можеше изцяло да се самозадоволява. Всичко необходимо за живота се произвеждаше на самото място от скалните маси, които биваха разбивани, загрявани и подлагани на химическа обработка. Водород, кислород, въглерод, азот, фосфор, както и много други елементи се срещат във вътрешността на Луната, стига човек да знае къде да ги търси.

Базата представляваше затворена система, наподобяваща миниатюрен модел на самата Земя, в която се възпроизвеждаха химическите цикли, необходими за живота. Атмосферата се пречистваше в грамаден „парник“ — обширна, кръгла зала, изкопана под лунната повърхност. Тук хектари ниски зелени растения растяха в топла и влажна атмосфера нощем под светлината на силни лампи, а денем под филтрирана слънчева светлина. Те представляваха специални мутации, отглеждани със специалната цел да обогатяват въздуха с кислород, като освен това служеха и за храна.

Голяма част от храната се произвеждаше чрез химикопереработвателни системи и чрез отглеждането на водорасли. Зелената пяна, която циркулираше в стотици метри прозрачни пластмасови тръби, едва ли би се харесала на един гастроним, но биохимиците можеха да я превръщат в пържоли и бифтеци, които само един експерт би могъл да различи от естествените.

Персоналът на базата се състоеше от хиляда и сто мъже и шестстотин жени. Всички бяха висококвалифицирани учени — специалисти и техници, подбрани най-грижливо, преди да напуснат Земята. Въпреки че животът на Луната не бе вече свързан с такива затруднения, неудобства и опасности, както през първите дни, все пак от психологическа гледна точка той беше труден и не се препоръчваше на хора, страдащи от клаустрофобия^[1]. Тъй като изкопаването на голяма подземна база в твърдите скали или застиналата лава струваше скъпо и изискваше много време, стандартният „модул за живеене“ на един човек представляваше стая, широка 1,80 м, дълга 3 м и висока 2,40 м.

Стаите бяха красиво мебелирани и много наподобяваха стаите на първокласен мотел с приспособяемо канапе, телевизор, малък високочувствителен радиоприемник и видеофон. Освен това чрез прост трик, само чрез завъртането на един ключ, едната стена можеше да се превърне в истински земен пейзаж. Човек можеше да избира между осем такива пейзажа.

Този лукс бе нещо типично за базата, въпреки че понякога беше трудно да се обясни необходимостта от него на хората от Земята. Обучението, транспортът и обзавеждането за всеки мъж или жена от „Клавиус“ бе коствало стотици хиляди долари. Заслужаваше си да се изразходват още малко средства, за да се поддържа душевното им спокойствие. Това не беше изкуство за самото изкуство, а изкуство в името на здравето.

Едно от привлекателните неща в базата, а и, общо взето, на Луната бе несъмнено малката тегловност, която поражда чувство на общо благоразположение. Все пак и то криеше своите опасности и всеки, който идваше от Земята, се нуждаеше от няколко седмици, за да се приспособи към него. На Луната човешкото тяло трябваше да се приучи към редица нови рефлексии. За първи път то трябваше да прави разлика между маса и тегло.

Човек, тежащ 80 кг на Земята, с удоволствие откриваше, че тежи само 14 кг на Луната. Докато се движеше по права линия с равномерна скорост, той имаше приятното чувство, че се движи плавно. Но щом се опиташе да промени посоката на движението си, да завие край някой ъгъл или внезапно да спре, тогава откриваше, че неговата осемдесеткилограмова каса или инерция не се бяха променили.

Защото те са неизменни и остават едни и същи — на Земята, Луната, Слънцето или в космоса. Ето защо, за да се приспособи напълно към живота на Луната, човек трябваше да разбере, че тук всички предмети се движат шест пъти по-бавно, отколкото би могло да се предполага, като се съди по тяхното тегло. Този урок бе съпровождан с многобройни сблъсквания и удари и по-старите жители на Луната се държаха на разстояние от новодошлите, докато те се приспособят.

С комплекса си от работилници, канцеларии, складове, с изчислителния си център, генераторите, гаража, кухнята, лабораториите, хранителния завод, базата „Клавиус“ представляваше един миниатюрен свят. Ирония на съдбата, голяма част от откритията и техниката, използвани при изграждането на това подземно царство, бяха направени и усъвършенствани през петдесетгодишната Студена война. Всеки, който бе работил във военна ракетна база, се чувстваше в „Клавиус“ като у дома си. На Луната съществуваха същите похвати и същите машини, употребявани при живеенето под земята и при защитата срещу враждебната среда с тази разлика, че тук те се използваха за мирни цели. След десет хиляди години човек най-сетне бе открил нещо също така вълнуващо като войната, но все още не всички държави бяха разбрали този факт.

* * *

Островърхите планини, които се виждаха малко преди кацането, тайнствено бяха изчезнали, скрити от погледа под силно изкривения лунен хоризонт. Около космическия кораб се разстиляше гладка, сива равнина, силно осветена от косо падащата земна светлина. Естествено небето беше напълно черно, но поради блясъка на лунната повърхност човек можеше да види само най-ярките звезди и планети.

Няколко превозни средства със странен вид се отправиха към космическия кораб „Ариес-1 В“; кранове, хаспели, камиони по обслужването — някои автоматично действащи, а други управлявани от човек, намиращ се в херметически затворена кабина. Повечето от тях се движеха на балонни гуми, защото гладката, плоска равнина не създаваше проблеми за транспорта. Само един камион-цистерна имаше особени сгъваеми колела, които се бяха оказали най-подходящи

за всъдеходите, движещи се по лунната повърхност. Те представляваха система от плочки, подредени в кръг, като всяка плочка бе монтирана така, че федерираше независимо от другите. Огъващото се колело притежаваше много от предимствата на гъсеничното шаси, от което водеше началото си. То можеше да променя формата и диаметъра си според терена, по който се движи, но за разлика от гъсеничното шаси можеше да продължава да работи дори и ако липсваха някои от секторите му.

Малък автобус с издадена напред тръба, подобна на хобот, започна да трие приятелски нос о космическия кораб. Няколко секунди по-късно отвън се чу тропане и чукане, последвано от свистене на въздух: връзката на автобусчето с космическия кораб бе установена и въздушното налягане между тях — изравнено. Вътрешната врата на въздушния шлюз се отвори и делегацията от посрещачи влезе в кораба.

Тя бе водена от Ралф Халворсен — управител на Южната провинция, т.е. не само на базата, но и на всички изследователски групи, които работеха към нея. С него беше и главният ръководител на научния отдел д-р Рой Майкълз — дребен, с посивяла коса геофизик, когото Флойд познаваше от предишните си посещения, както и няколко учени и административни служещи. Те го приветстваха с почтително облекчение. Като се започнеше от управителя, ясно бе, че всички очакваха първата възможност, за да се отърсят от грижите си.

— Приятно ми е да ви приветствам с „добре дошли“ между нас, д-р Флойд — каза Халворсен. — Пътувахте ли добре?

— Отлично — отговори Флойд. — По-добре не би могло и да се очаква. Екипажът се грижеше много добре за мен.

Те размениха няколко общоприети фрази на учтивост, докато автобусът се отдалечаваше от космическия кораб. По мълчаливо съгласие никой не спомена за причината на неговото посещение. След като измина около 500 метра от площадката за кацане, автобусът стигна до една голяма табела, на която пишеше:

Добре дошли в базата „Клавиус“
Американски космическо-строителен корпус
1994 г.

След това автобусът се спусна в един изкоп и скоро вече се движеше под нивото на повърхността. Една масивна врата се отвори, за го пусне, и отново се затвори след него. Това се повтори още два пъти. След като и последната врата се затвори, се чу силният рев на нахлуващия въздух и те отново се намериха в атмосфера, в обстановка, при която можеха свободно да се движат по риза.

След като минаха през малък тунел, по който бяха прокарани тръби и кабели и в който отекваха ритмични удари, те стигнаха сектора с канцелариите и Флойд се озова в добре познатата му обстановка от далекопишещи машини, канцеларски компютри, лаборантки, карти и диаграми, окачени по стените, и звънящи телефони. Когато се спряха пред вратата с надпис „Управител“, Халворсен каза дипломатически:

— Д-р Флойд и аз ще дойдем в заседателната зала след няколко минути.

Другите изразиха съгласието си с кимване и се запътиха надолу по коридора. Но преди Халворсен да успее да въведе Флойд в канцеларията си, вратата се отвори и една малка фигура се спусна към него:

— Татко! Ти си бил горе! А ми беше обещал да ме вземеш със себе си!

— Но, Диана — каза Халворсен нежно и с нотка на нетърпение в гласа си, — казах ти, че ще те взема, ако мога. Бях извънредно зает с посрещането на д-р Флойд. Ръкувай се с него — той току-що пристигна от Земята.

Момиченцето — Флойд прецени, че то беше на около осем години, протегна меката си ръчичка. Лицето на детето му се стори смътно познато. Флойд забеляза, че управителят го гледа със загадъчна усмивка. Внезапно той си припомни нещо и разбра защо.

— Но това е невероятно! — извика той. — Когато бях тук последния път, тя беше бебе!

— Тя отпразнува четвъртия си рожден ден миналата седмица — отговори с гордост Халворсен. — Децата растат бързо при тази малка тегловност, но не стареят толкова бързо. Те ще живеят по-дълго от нас.

Флойд гледаше като омагьосан малката самоуверена девойка, забелязвайки грациозната ѝ стойка и необикновено нежното ѝ телосложение.

— Радвам се, че те виждам отново, Диана — каза той. И подтикнат може би само от любопитство, а може би и от учтивост, добави: — *Би ли желала да отидеш на Земята?*

Очите на момичето се разшириха от изненада. То поклати глава:

— Земята е лошо място. Човек се наранява, като падне, а освен това там има толкова много хора.

„Ето го първото поколение от родените в Космоса — си каза Флойд. — През следващите години техният брой ще се увеличава.“

Въпреки че тази мисъл му навяваше тъга, тя предизвикваше и голяма надежда. Когато Земята бъде обуздана и се успокои, а може би и умори, все ще се намери още място за онези, които обичат свободата, за упоритите пионери, неуморните авантюристи. Но техните сечива и оръдия не ще бъдат секирата, пушката, лодката и каруцата, а заводът за ядрена енергия, плазменият двигател и хидропонното^[2] земеделско стопанство. Бързо приближаваше времето, когато Земята подобно на всички майки ще трябва да каже „сбогом“ на своите деца.

Чрез заплахи и обещания Халворсен успя да отпрати упоритата си дъщеря и въведе Флойд в кабинета си. „Апартаментът“ на управителя представляваше квадрат със страна 4,5 метра, но побираше всички атрибути на един министър с годишна заплата петдесет хиляди долара.

Снимки с автографи на известни политици, включително и на президента на Съединените щати и на генералния секретар на Обединените нации, украсяваха едната стена, докато другата бе покрита със снимки с автографи на известни космонавти.

Флойд се отпусна в удобен кожен фотьойл. Управителят му поднесе чашка „шери“, производство на лунните биохимични лаборатории.

— Как вървят работите, Ралф? — запита Флойд, отпивайки от питието най-напред предпазливо, а след това с израз на одобрение.

— Не твърде зле — отговори Халворсен. — Все пак трябва да ти кажа нещо, преди да влезеш в заседателната зала.

— Какво?

— Смятам, че мога да го окачествя като морален проблем — отговори Халворсен и въздъхна.

— О-о?

— Все още не е сериозен, но бързо се разраства.

— А-а! Цензурата върху съобщенията?! — каза направо Флойд.

— Да — отвърна Халворсен. — Хората са много възбудени, що се отнася до тази забрана. В края на краищата повечето от тях имат семейства на Земята, които по всяка вероятност смятат, че тук всички са мъртви или болни от лунна болест.

— Съжалявам — каза Флойд, — но не можахме да измислим по-добро оправдание за тази история, а досега то свърши работа. Впрочем срещнах Мойсеевич в космическата станция; дори и той не знае.

— Това ще зарадва отговорниците по сигурността.

— Много няма да ги зарадва, защото Мойсеевич е чул нещо за „Т.М.А.-1“. Постепенно започват да се разпространяват слухове. Но ние просто не можем да направим каквото и да било изявление, докато не узнаем какво представлява проклетият предмет и дали зад него не стоят китайците.

— Д-р Майкълз смята, че е намерил отговор на този въпрос, и гори от желание да ви го каже.

Флойд изпразни чашата си.

— А аз горя от желание да го чуя. Да вървим.

[1] Болест, при която се изпитва страх от затворени места. — Б.ред. ↑

[2] Отглеждане на растения без почва — само в хранителен разтвор или в пясък и чакъл с хранителен разтвор. — Б.пр. ↑

АНОМАЛИЯТА

Съвещанието се състоя в обширна правоъгълна зала, която лесно можеше да побере сто души. Тя бе снабдена с последните оптически и електронни съоръжения и би изглеждала като образцова заседателна зала, ако не бяха многото плакати, изрезки от списания, бележки и любителски рисунки, които подсказваха, че тя бе също и център на местния културен живот. На Флойд направи особено впечатление една колекция от плакати, очевидно събирани с любов и грижливост, които носеха следните надписи: „Молим, не газете тревата“, „Паркирането забранено на четни дати“, „Пушенето забранено“, „Към плажа“, „Внимание, домашни животни“, „Не давайте храна на животните“. Ако те бяха оригинали — а те напълно изглеждаха такива, — то пренасянето им от Земята бе коствало едно малко състояние. От тях се излъчваше едно затрогващо предизвикателство. В този враждебен свят хората все пак се шегуваха с неща, които бяха принудени да изоставят и които техните деца никога нямаше да срещнат.

Около четирийсет-петдесет души очакваха Флойд. Когато той влезе заедно с управителя, всички учтиво станаха. Флойд кимна на няколко познати лица и пошепна на Халворсен:

— Бих желал да кажа няколко думи, преди да започне съвещанието.

Флойд седна на предната редица; управителят се качи на трибуната и огледа аудиторията:

— Дами и господа — започна той, — не е необходимо да ви изтъквам, че случаят, по който сме се събрали, е от изключителна важност. Радвам се, че между нас е и д-р Флойд. Всички знаем с какво име се ползва той, а мнозина от нас го познават и лично. Той току-що пристигна със специален рейс от Земята и желае да ви каже няколко думи, преди да започне съвещанието. Моля, д-р Флойд.

Флойд се качи на трибуната сред избухналите ръкопляскания израз на учтивост, погледна присъстващите, усмихна се и каза:

— Благодаря ви. Искам да ви кажа следното. Президентът ме помоли да ви предам, че високо оценява забележителния ви труд,

който, надяваме се, ще бъде наскоро признат от целия свят. Добре разбирам — продължи той предпазливо, — че някои от вас, а може би и повечето желаят сегашното було на секретност да бъде вдигнато — вие не бихте били учени, ако мислехте друго.

Той долови погледа на д-р Майкълз, чието лице се бе леко смръщило, а това подчертаваше един продълговат белег на дясната му буза, вероятно последица от някаква злополука в космоса. Той знаеше много добре, че геологът бе протестираше най-енергично срещу онова, което сам бе нарекъл „глупава игра на стражари и апаши“.

— Но бих желал да ви припомня — продължи Флойд, — че сегашният случай е необикновен. Трябва да сме абсолютно сигурни в откритите от нас факти. Ако сбъркаме сега, втори случай няма да ни се представи — ето защо моля ви да потърпите още малко — такава е и желанието на президента. Това е всичко. Сега съм готов да изслушам доклада ви.

Той се върна на мястото си. Управителят каза:

— Благодаря ви, д-р Флойд — и кимна доста рязко на главния ръководител по научните въпроси. Д-р Майкълз се качи на трибуната и лампите изгаснаха.

На екрана се появи снимка на Луната. В самия център на лунния диск се виждаше блестящият бял пръстен на един кратер, от който ветрилообразно излизаха лъчи. Изглеждаше, като че ли някой бе изсипал чувал с брашно на лунната повърхност и брашното се бе разпръснало във всички посоки.

— На тази отвесна снимка — каза Майкълз, посочвайки централния кратер — кратерът Тихо се вижда по-добре, отколкото гледан от Земята — тогава той е доста близо до ръба на лунния диск. Но ако го наблюдавате вертикално от 1600 км височина, ще видите, че той доминира над цялото полукълбо.

Той направи кратка пауза, за да даде възможност на Флойд да привикне с необичайния изглед на обекта, който беше свикнал да вижда под друг ъгъл, и продължи:

— През изтеклата година проведохме магнитно изследване на тази област чрез ниско летящ изкуствен спътник. Изследването приключи едва миналия месец и в резултат се появи картата, която предизвика цялата тази неприятност.

На екрана се появи друга картина. Приличаше на топографска карта, но на нея контурно бе изобразена магнитната интензивност, а не височината на морското равнище. В по-голямата си част линиите, общо взето, бяха успоредни и ясно отдалечени една от друга. Обаче в едно ъгълче на картата те внезапно се сближаваха и образуваха серия концентрични кръгове подобно на чвор в парче дърво.

Дори за едно необучено око беше ясно, че нещо се бе случило с магнитното поле на Луната в тази област. В долната част на картата с едри букви бе написано: *„Тихо — магнитна аномалия едно (Т.М.А.-1).“* На горната дясна част личеше щемпел „класирано“.

— Отначало предполагахме, че това е оголена магнитна скала, но всички геологически доказателства говореха против подобно явление. Освен това никакъв голям метеорит, съставен от никел и желязо, не би могъл да създаде толкова силно поле като това. Ето защо решихме да разгледаме самото място.

Първата работна група не откри нищо — обикновен, равен терен, покрит с тънък пласт лунен прах. Прокараха сонда в самия център на магнитното поле, за да се извади проба, която да предложим на проучване. На шест метра дълбочина сондата спря. Ето защо хората започнаха да копаят — мога да ви уверя, че това наистина е тежък труд, когато човек носи космически скафандър.

Онова, което откриха, ги накара да пристигнат бързо в базата. Изпратихме повече хора с по-добра екипировка. Те копаха две седмици и резултатът ви е известен.

В тъмната заседателна зала настъпи веднага мълчание, щом се появи новата картина на екрана. Въпреки че всички присъстващи я бяха виждали многократно, те отново се наведоха напред, сякаш се надяваха да открият нови детайли. На Земята и на Луната около сто души бяха имали възможност да хвърлят поглед към тази снимка.

Снимката показваше човек, облечен в космически скафандър в яркочервено и жълто. Той стоеше на дъното на един изкоп и държеше лата, разграфена през десет сантиметра. Очевидно снимката бе направена през нощта. Такава снимка можеше да се направи навсякъде на Луната или на Марс. Но досега на нито една планета не бе заснимано подобно нещо.

Предметът, пред който позираше човекът в космическия скафандър, представляваше отвесен блок от смолисточерен материал,

висок около три метра и широк около метър и половина. На Флойд му се стори, че в него има нещо злоещо, защото наподобяваше грамаден надгробен камък. Със съвършени остри ръбове и напълно симетричен, той бе толкова черен, сякаш бе погълнал светлината, паднала върху него. По повърхността му не се забелязваха никакви подробности. Невъзможно беше да се каже дали беше направен от камък, от метал, от пластмаса или пък от друг материал, неизвестен на човека.

— „Т.М.А.-1“ — заяви почти с благоговение д-р Майкълз. — Изглежда съвършено нов, нали? Едва ли бих могъл да упрекна онези, които мислеха, че той е само на няколко години и които се опитаха да го свържат с третата китайска експедиция през 1998 г. Но аз никога не съм вярвал в това твърдение и сега ние можахме да открием истинската му възраст въз основа на местни геоложки данни.

Д-р Флойд, колегите ми, а и самият аз гарантираме с репутацията си, че „Т.М.А.-1“ няма нищо общо с китайците. В действителност той няма нищо общо с човешката раса, защото, когато е бил заровен, хора изобщо *не са съществували*.

Виждате ли, неговата възраст е приблизително три милиона години. В момента пред вас е първото доказателство за съществуването на извънземни разумни същества.

ПЪТУВАНЕ ПРИ ЗЕМНА СВЕТЛИНА

ОБЛАСТ НА МАКРОКРАТЕРИТЕ. Простира се южно от близкия център на видимата страна на Луната и на изток от централната кратерна област. Плътно покрита с кратери вследствие падането на чужди тела. Много от тези кратери са големи, като между тях е и най-големият лунен кратер. На север съществуват полуразрушени от удари кратери, образуващи „Маре Имбриум“. Навсякъде повърхността е грапава с изключение на дъната на някои кратери. Повечето повърхности са наклонени, най-вече между 10 и 12 градуса. Някои кратерни дъна са почти равни.

КАЦАНЕ И ДВИЖЕНИЕ. Общо взето, кацането тук е трудно поради грапавите и наклонени повърхности. Не е толкова трудно на равните дъна на някои кратери. Движение е възможно почти навсякъде, но е необходимо да се подбира пътят. Сравнително леко е и по някои равни кратерни дъна.

СТРОЕЖИ. Общо взето, умерено трудни поради наклона и многобройните големи блокове от ронлив материал. В някои кратерни дъна копаенето в лавата е трудно.

„ТИХО“. След кратера „Мария“. Диаметър 87 км, ръб 2400 м над околната повърхност, дълбочина до дъното 3600 м; притежава най-очевидната лъчева система на Луната, като някои лъчи се простират над 800 км.

(Извадка от специалните инженерно-строителни проучвания на лунната повърхност, извършени от инженерно-строителния сектор на Военния департамент на САЩ. Списание „Джиълоджикъл сървей“, Вашингтон, 1961 г.)

* * *

Подвижната лаборатория-самоход се движеше по равнината на кратера със скорост 80 км в час. Тя приличаше на грамаден фургон, качен на осем гъвкави колела. Но този фургон беше и нещо повече;

това беше автономна база, в която можеха да живеят и работят двайсет души в продължение на няколко седмици. Фактически той представляваше космически кораб-земеход, а при спешност можеше дори и да лети. Ако пред него се изпречеше някаква пукнатина или каньон, твърде широки, за да бъдат обходени, и твърде стръмни, за да се мине по тях, той можеше да прескочи препятствието благодарение на четирите реактивни двигателя, монтирани в долната му част.

Поглеждайки през прозореца, Флойд можеше да види разстилащия се пред него добре очертан път, по който десетина превозни средства бяха оставили твърдо отъпкана ивица в рохкавата повърхност на Луната. По протежение на пътя на равни разстояния бяха забити високи тънки стълбове с мигащи светлини. Човек не можеше да се загуби по време на триста и двайсет километровия маршрут от базата „Клавиус“ до „Т.М.А.-1“, въпреки че все още беше нощ. Слънцето щеше да изгрее едва след няколко часа.

Звездите бяха малко по-бляскави и по-многобройни в сравнение с ясна нощ във високите плата на Ню Мексико или Колорадо. Но на това черно като въглен небе имаше две неща, които разрушаваха всяка земна илюзия.

Първото беше самата Земя — блестящ маяк, висящ над северния хоризонт. Светлината, която струеше от това гигантско полукълбо, бе десетки пъти по-силна от светлината, излъчвана от Луната при пълнолуние, и заливаше пейзажа със студена, синьозелена фосфоресцираща светлина.

Второто небесно явление беше един слабо мъждукащ седефен конус от светлина, който се плъзгаше полегато по източното небе. Към хоризонта той ставаше все по-светъл и по-светъл, подсказвайки, че под лунния хоризонт са скрити гигантски огньове. Имаше някакво слабо сияние, каквото човек не може да види от Земята освен в кратките моменти на пълно затъмнение. Това бе слънчевата корона, предвестник на лунната зора, която предвещаваше, че не след дълго Слънцето ще облее спящата повърхност.

Флойд седеше заедно с Халворсен и Майкълз в предната наблюдателница непосредствено под кабината на водача. Мислите му отново се насочиха към бездната от три милиона години, която току-що се бе разтворила пред него. Като всеки човек, притежаващ висока ерудиция, той бе свикнал да разглежда много по-дълги периоди от

време, обаче те бяха засягали само движението на звездите и бавните цикли на бездушната Вселена. При тях не се касаеше за разум и в тези епохи нямаше нищо, което да предизвика емоции.

Три милиона години! Панорамата на писаната история, претърпана със своите империи и царе, със своите триумфи и трагедии, обхващаше едва една хилядна част от този огромен период от време. Не само човекът, но и повечето от животните дори, живеещи днес на Земята, не са съществували, когато тази черна загадка е била зарита тук толкова грижливо, в най-блестящия и най-характерния от всички кратери на Луната.

Че блокът е бил закопан, и то преднамерено, в това д-р Майкълз бе абсолютно сигурен.

— Отначало — обясняваше той — аз по-скоро предполагах, че той вероятно отбелязва мястото, където се намира някакъв подземен строеж, но по-сетнешните ни разкопки отхвърлиха това предположение. Блокът е поставен върху широка платформа от същия черен материал, като скалната маса под нея е непокътната. *Съществата*, които са го построили, са искали той да остане на мястото си, без да се влияе от лунните трусове. Те са строили за вечността.

В гласа на д-р Майкълз имаше и тържество, и тъга и Флойд споделяше и двете му чувства. Намерен бе отговор поне на един от най-старите въпроси, които си бе поставял човекът. Нямаше и капка съмнение — блокът беше доказателство, че Вселената е родила и други разумни същества освен хората, но заедно с това откритие се примесваше и болезненото съзнание за безкрайността на времето. Които и да бяха минали оттук, те бяха изпреварили човечеството със сто хиляди поколения. „Може би — си каза Флойд — така е по-добре. Та какво бихме могли да научим от същества, които са могли да прекосяват космоса в епоха, когато нашите прадеди все още са живеели по дърветата!“

Откъм странно близкия лунен хоризонт, на неколкостотин метра пред тях, се издигаше някакъв стълб с надпис.

В основата му се намираще палаткообразен строеж, покрит с блестящ сребрист метален лист, очевидно защита срещу жестоката горещина на лунния ден. Когато самоходът мина край него, Флойд можа да прочете под бляскавата земна светлина следния надпис:

Авариен склад №3
20 кг течен кислород
10 кг вода
20 пакета храна Mk.4
1 комплект инструменти тип Б
1 комплект за поправка на скафандър
1 Телефон!

— А не сте ли помислили — каза Флойд, сочейки през прозореца, — че блокът може да представлява някакъв скрит склад с припаси, оставен от експедиция, която никога вече не се е завърнала?

— Това е допустимо — съгласи се Майкълз — и това магнитно поле положително определя неговото местонахождение, за да бъде намерено лесно. Обаче той е твърде малък и не би могъл да съдържа много припаси.

— Защо не? — възкликна Халворсен. — Откъде да знаем колко са били големи *Те*. Може би не са били по-високи от петнайсет сантиметра, което би означавало, че по техните мащаби блокът би бил висок двайсет-трийсет етажа.

Майкълз поклати глава.

— За това и въпрос не може да става — каза той. — Разумни същества с много малък ръст са нещо недопустимо. Необходим е един минимален размер на мозъка.

Флойд беше забелязал, че Майкълз и Халворсен обикновено застъпваха противоположни гледища. Въпреки това изглеждаше, че между тях не съществува неприязън или търкания. Те очевидно изпитваха уважение един към друг, но просто бяха свикнали да не се съгласяват помежду си.

В действителност съществуваше твърде малко единомислие, що се отнасяше до естеството на „Т.М.А.-1“, или „монолита от Тихо“, както някои предпочитаха да го наричат. Откакто Флойд беше кацнал на Луната, бяха изминали едва шест часа, но той беше изслушал вече цяла дузина теории, без да се бе съгласил с нито една от тях. Олтар, уред за топографски снимки, гробница, геофизичен инструмент — това бяха най-често застъпваните предположения и някои от техните застъпници ги защитаваха твърде разгорещено. Направени бяха вече

много облози и доста големи суми щяха да сменят притежателите си, след като бъдеше установена истината, ако, разбира се, това бе възможно.

До този момент твърдят черен материал, от който бе направен блокът, не се бе поддавал на плахите опити на Майкълз и неговите колеги да получат проби от него. Те не се съмняваха, че с лазерен лъч биха изрязали парче от него, защото нищо не беше в състояние да се съпротивява на *тази* страхотна концентрация на енергия, обаче решението да се приложат такива крайни мерки бе предоставено на Флойд. Той смяташе да използва отначало рентгено-структурен, неутронноактивационен или друг някакъв тип неразрушителен анализ и едва по-късно да прибегне до „тежката артилерия“ на лазера. Само на варварина е присъщо да унищожи нещо, което не е в състояние да разбере. Но може би хората бяха варвари в сравнение със съществата, които бяха построили този предмет?

А откъде са *могли* да пристигнат? От самата Луна? Не, това бе напълно невъзможно. Ако в този пустинен свят някога е имало живот, то той е бил унищожен през последната епоха на кратерообразуването, когато по-голямата част от лунната повърхност е била нажежена до бяло.

От Земята? Малко невероятно, въпреки че може би не бе съвсем невъзможно. Някаква напреднала земна цивилизация — вероятно не човешка — още през плейстоцена, би оставила много други следи за своето съществуване. „Щяхме да знаем всичко за нея, мислеше си Флойд, дълго преди да сме кацнали на Луната.“

Оставаха две други възможности — планетите и звездите. Всички получени досега доказателства обаче говореха против съществуването на разумен живот и дори на *каквато и да било* друга форма на живот в пределите на Слънчевата система с изключение на Земята и Марс. „Вътрешните“ планети са били "твърде горещи, а „външните“ прекалено студени с изключение на техните атмосфери, където налягането възлиза на стотици тонове на квадратен сантиметър.

Може би тези посетители са пристигнали от звездите — но това беше още по-невероятно. Поглеждайки нагоре към съзвездията, с които бе обсипано черното като абанос лунно небе, Флойд си спомни колко често неговите колеги-учени бяха „доказвали“, че междузвездните пътувания са нещо невъзможно, от Земята до Луната

бе все още нещо, което правеше силно впечатление, а най-близката звезда се намираще на сто милиона пъти по-голямо разстояние... Да се правят предположения беше изгубено време. Той трябваше да изчака, докато се съберат повече доказателства.

— Моля, затегнете предпазните колани и осигурете, закрепете всички предмети — прозвуча внезапно високоговорителят. — Наближаваме наклон под ъгъл 40 градуса.

На хоризонта се бяха появили два стълба с мигащи светлини. Самоходът се насочи между тях. Флойд едва успя да затегне коланите си, когато той силно се наклони напред и започна да се спуска по дълъг, покрит с чакъл склон, стръмен като покрив на къща. Идващото отзад полегато земно сияние едва-едва осветяваше пътя им; водачът на самохода включи фаровете. Преди много години Флойд беше стоял на ръба на Везувий и беше гледал кратера. Сега лесно можеше да си представи, че пътува надолу в него, и това чувство не беше много приятно.

Спускаха се в една от вътрешните тераси на „Тихо“; на около триста метра по-нататък почвата се изравняваше отново. Докато лазеха надолу по склона, Майкълз посочи нещо отвъд обширната равнина, която се простираше под тях.

— Ето ги! — възкликна той.

Флойд кимна. Той вече беше забелязал червените и зелените светлини, отстоящи на няколко километра, и не снемаше поглед от тях, докато самоходът бавно си проправяше път надолу по склона. Несъмнено голямата кола се намираще под нещо управление, но въпреки това той започна да диша свободно едва след като стигнаха до равнината.

Сега при земната светлина можеха да видят блестящите като сребърни мехури куполи на херметизираните временни жилища на работниците от обекта. Близко до жилищата се виждаха една радиокула, една сондажна машина, няколко паркирани превозни средства и грамаден куп разтрошена скална маса, вероятно материалът, изхвърлен при разкриването на монолита.

На фона на тази пустош малкият лагер изглеждаше твърде самотен и изложен на природните сили, които мълчаливо действаха наоколо. Не се забелязваше никакъв признак на живот, нито някакъв

очевиден отговор на въпроса, защо тези хора бяха дошли тук толкова далеч от домовете си.

— Там вдясно, на около сто метра от онази радиоантена, можете да видите самия кратер — каза Майкълз.

„Значи, това е“, помисли си Флойд, когато автобусът мина покрай жилищата на работниците и се спря на ръба на кратера. Пулсът му се ускори, когато се наведе напред, за да вижда по-добре. Самоходът предпазливо залази във вътрешността на кратера по склон, образуван от твърда скална маса. И там, точно както на снимката, стоеше „Г.М.А.-1“.

Флойд втренчи поглед, примигна, поклати глава и отново се загледа в него. Дори и под силната светлина на Земята предметът трудно се различаваше. Първото впечатление беше, че той представлява черен правоъгълник, сякаш изрязан от черно индиго — като че ли нямаше изобщо размери. Естествено това бе оптическа измама; въпреки че бе твърдо тяло, то отразяваше толкова малко светлината, че човек можеше да го вижда само като силует.

Всички пътници пазеха гробна тишина, докато самоходът се спускаше в кратера. Това бе израз на благоговение, а също и на недоверчивост; просто беше невероятно, че измежду всички светове мъртвата Луна би могла да роди тази фантастична изненада.

Самоходът спря на около шест метра от блока и застана така, че всички да могат да го разгледат. Като се изключи съвършената геометрична форма на предмета, друго нямаше какво да се наблюдава. Никъде по него не се забелязваха никакви белези и нищо не нарушаваше равномерната му абаносова чернота. Той бе буквално кристализирана нощ и за момент Флойд се запита дали в действителност това не е някакво необикновено природно образувание, рожба на огньовете и наляганията, които са съпровождали създаването на Луната. Но той знаеше, че и тази далечна възможност бе вече проучена и отхвърлена.

По даден знак някой включи прожекторите, разположени на ръба на кратера, и силната земна светлина избледня от много по-силен блясък. Естествено в лунния вакуум лъчите бяха напълно невидими и образуваха застъпващи се елипси от ослепителна бяла светлина, които се съсредоточаваха върху монолита. Но щом се докоснеха до него, абаносовата му повърхност като че ли ги поглъщаше.

„Кутията на Пандора — си помисли Флойд с някакво лошо предчувствие, — очакваща да бъде отворена от любознателния човек. А какво ще намери той в нея?“

ЗАКЪСНЯЛАТА ЗОРА

Главната херметизирана куполообразна постройка в обекта „Т.М.А.-1“ бе с диаметър около 6 метра и бе направо претъпкана. Самоходът бе скачен с нея чрез един от двата си въздушни шлюза и по този начин се получаваше ценно допълнително жизнено пространство.

В този полукръгъл, двустенен балон живееха, работеха и спяха шестимата учени и техници, придадени към обекта. То съдържаше също по-голямата част от съоръженията и инструментите, както и припасите, които не можеха да бъдат оставени в безвъздушното пространство, съдовете за готвене, тоалетните принадлежности, геоложките проби и един малък телевизионен екран, чрез който обектът можеше да се държи постоянно под наблюдение.

Фloyd не се изненада, когато Халворсен заяви, че предпочита да остане в купола. Той направи това с възхитителна откровеност.

— Считам скафандрите за необходимо зло — каза той. — Аз обличам скафандър четири пъти в годината, когато извършвам тримесечните си проверки. Ако нямате нищо против, ще остана тук и ще наблюдавам всичко по телевизионния екран.

Отчасти този предразсъдък вече не беше оправдан, защото последните модели скафандри бяха несравнимо по-удобни, отколкото недодяланите бронирани облекла, носени от първите изследователи на Луната. Те можеха да се облекат за по-малко от една минута дори без чужда помощ, а освен това бяха напълно автоматизирани. Скафандърът МК-У, който Floyd носеше сега, можеше да го предпази от най-голямата опасност, на която човек можеше да бъде изложен на Луната както деном, така и нощем.

Придружен от д-р Майкълз, Floyd премина в малката вакуумна камера. След като шумът на помпите замря и скафандърът почти неусетно се втвърди около тялото му, той се почувства заобиколен от тишината на празното пространство.

Тази тишина беше нарушена от звука на вътрешното му радио.

— Налягането е „о кей“, нали д-р Floyd? Дишате ли нормално?

— Да, чувствам се добре.

Придружителят му грижливо провери всички циферблати, скали и датчици на външната страна на скафандъра на Флойд, след което каза:

— Добре. Да вървим!

Външната врата се отвори и прашният лунен пейзаж се разкри пред тях под мъждукащата земна светлина.

С предпазливи движения Флойд последва Майкълз навън. Да се ходи не бе трудно. Всъщност, колкото и парадоксално да звучеше, от момента, от който бе кацнал на Луната, сега в скафандъра той се чувстваше най-удобно. Допълнителната тежест и слабото съпротивление, които той оказваше на движенията, създаваха известна илюзия за обикновено земно притегляне.

Един час след пристигането на групата картината се беше вече променила. Въпреки че звездите и земният полудиск все така грееха, четиринайсетдневната лунна нощ почти беше свършила. Пламтенето на слънчевата корона създаваше илюзията за изгрев на луна на източната част на небето; внезапно върхът на радиомачтата, издигащ се трийсет метра над главата на Флойд, като че ли пламна: върху него бяха попаднали първите лъчи на все още скритото Слънце.

Флойд и Майкълз изчакаха главният надзирател и двамата му помощници да излязат от камерата, след което бавно се запътиха към кратера. Когато стигнаха до него, над източната част на хоризонта се появи тънка дъга с непоносим блясък. Въпреки че Слънцето щеше да освети ръба на бавно въртящата се Луна след повече от един час, звездите бяха вече изчезнали.

Кратерът все още беше в сянка, но прожекторите, монтирани по ръба му, хвърляха силна светлина във вътрешността. Когато Флойд се запъти надолу по отъпканата пътека към черния правоъгълник, той бе обладан не само от чувство на благоговение, но и на безпомощност. Тук, пред самото преддверие на Земята, човекът беше изправен лице с лице с една тайна, която може би никога нямаше да бъде разгадана. Преди три милиона години нещо бе минало по този път, беше оставило този непознат и може би непознаваем символ на своята цел и се беше завърнало на планетите — или на звездите.

Радиото, монтирано в скафандъра на Флойд, прекъсна замечтаността му.

— Тук надзирателят на проекта. Моля всички да се наредят на тази страна, за да направим няколко снимки. Д-р Флойд, моля, застанете в средата — д-р Майкълз — благодаря...

Никой освен Флойд не си помисли, че във всичко това има нещо смешно. Но той честно призна пред себе си, че се радва, че някой бе донесъл фотокамера. Тази снимка несъмнено щеше да придобие историческо значение и затова му се искаше да притежава едно копие. Надяваше се, че лицето му ще се вижда ясно през шлема на скафандъра.

— Благодаря ви, господа — каза фотографът, след като всички бяха позирали някак си смутено пред монолита и бе направил десетина снимки. — Ще поискаме от фотолабораторията при базата да ви изпрати фотокопия.

След това вниманието на Флойд бе изцяло привлечено от абаносовия монолит. Той бавно го заобиколи, разгледа го под всички ъгли, опитвайки се да запечата странния му вид в паметта си. Не очакваше да открие нещо, защото знаеше, че всеки квадратен сантиметър от него бе подлаган на най-щателно изследване.

Слънцето бавно се издигаше над ръба на кратера и лъчите му обливаха източната страна на блока, който като че ли поглъщаше всяка частица светлина, сякаш никога преди не беше правил това.

Флойд реши да извърши прост експеримент: той застана между монолита и Слънцето и потърси собствената си сянка върху гладката черна повърхност — нямаше и следа от сянка. Най-малко десеткиловата топлинна енергия падаха върху блока и ако във вътрешността му имаше нещо, то това нещо трябваше бързо да се свари.

„Колко странно, помисли си Флойд, да стоиш тук, докато този — този предмет вижда дневна светлина за първи път от момента, когато на Земята са започнали ледниковите периоди.“ И отново се почуди на черния му цвят. „Цвят, който идеално поглъща слънчевата енергия“, помисли той. Но веднага пропъди тази си мисъл, защото кой би бил толкова безумен да закопае шест метра *под земята* един уред, действащ със слънчева енергия?

Той погледна към Земята, която започваше да избледнява на утринното небе. Само шепа хора от шестте милиарда жители на земното кълбо знаеха за това откритие. Как ли ще реагира светът на

тази новина, след като забраната върху съобщенията от Луната бъде премахната?

Политическите и социалните последици биха били огромни. Всеки наистина интелигентен човек — всеки, който можеше да вижда малко по-далеч от носа си — щеше да разбере, че животът му, ценностите му, философията му незабележимо са се променили. Дори и ако нищо не бъдеше открито относно „Т.М.А.-1“ и монолитът останеше вечна неразгадана тайна, човекът щеше да знае, че той не е сам във Вселената. Въпреки че бяха минали милиони години, онези, които някога са стояли тук, можеше да се върнат, а ако не те, можеше да дойдат други. Бъдещето вече не изключва тази възможност.

Фloyd беше погълнат от тези мисли, когато внезапно високоговорителят в шлема му издаде пронизителен електронен писък, наподобяващ някакъв мощен сигнал. Неволно той се опита да запуши ушите си с облечените си в скафандъра ръце, но бързо съобрази и трескаво затърси бутона на усилвателя на приемника си. Докато обаче го търсеше пипнешком, се разнесоха още четири писъка. След това настъпи гробна тишина.

Всички, които се намираха около кратера, се бяха вкаменили от изненада.

„Значи радиоуредбата ми е в ред“, си каза Floyd, защото всички бяха чули тези пронизителни електронни писъци.

След три милиона години мрак „Т.М.А.-1“ бе приветствал лунната зора.

СЛУШАТЕЛИТЕ

На сто и шейсет милиона километра отвъд Марс в студената самота, никога непрекосявана от човешко същество, сред оплетените орбити на астероидите се носеше изкуственият спътник „Дийп спейс монитър-79“. От три години насам той изпълняваше безупречно своята мисия — благодарение на труда на американските учени, които го бяха проектирали, на британските инженери, които го бяха построили, и на съветските техници, които го бяха изстреляли. Фина мрежа от антени приемаше минаващите край него радиошумове непрекъснато съскане и пукот на онова, което Паскал преди много години наивно бе нарекъл „тишината на безкрайното пространство“. Радиационни детектори регистрираха и анализираха космическите лъчи от Галактиката и от точки, намиращи се отвъд нея; неутронни и рентгенови телескопи наблюдаваха странните звезди, които човешко око никога нямаше да види; магнитометри наблюдаваха слънчевите протуберанси, когато Слънцето изригваше струи плазма, движещи се с милиони километри в час, в лицата на своите кръжащи около него деца. Всички тези неща, а и много други търпеливо се отбелязваха от „Дийп спейс монитър-79“ и се записваха в неговата кристална памет.

Една от антените му — истинско чудо на електрониката — беше винаги насочена към една точка, намираща се недалеч от Слънцето. Тази далечна точка можеше да се вижда през няколко месеца, стига тук да имаше човешко око, което да може да наблюдава. Тя наподобяваше светла звезда с кръжащ плътно около нея по-слабо светещ спътник. През повечето време обаче тя се загубваше в блясъка на Слънцето.

Именно към тази далечна планета, наречена Земя, „Дийп спейс монитър-79“ изпращаше всеки двацет и четири часа търпеливо натрупаната информация, концентрирана в един петминутен импулс. Приблизително четвърт час по-късно, движейки се със скоростта на светлината, този импулс щеше да пристигне на местоназначението си. Тук той се приемаше от специални устройства, които усилваха и записваха сигнала и го добавяха към хилядите километри магнетофонна лента, която се държеше в хранилищата на световните

космически центрове във Вашингтон, Москва и Канбера. От деня на извеждането в орбита на първите изкуствени спътници преди близо петдесет години билиони и квадрилиони импулси информация постъпваха от Космоса и се складираха и съхраняваха за деня, когато щяха да дадат приноса си за напредъка на науката. Само незначителна част от този суров материал щеше да бъде обработен, но нямаше начин предварително да се узнае кое наблюдение щеше да бъде необходимо на даден учен десет, петдесет или сто години по-късно. Ето защо всичко трябваше да бъде подредено и складирано в безкрайно дълги галерии с климатични инсталации, и то в три екземпляра — по един в трите центъра, с оглед на възможността от случайно загубване. Това беше част от истинското съкровище на човечеството, по-ценно от всичкото злато, заключено (без всякаква полза) в хранилищата на банките.

А сега „Дийп спейс монитор-79“ бе отбелязал нещо странно — едно слабо, но ясно доловимо смущение, което се разпространяваше вълнообразно из Слънчевата система и което не приличаше на нито едно от природните явления, наблюдавани в миналото. Изкуственият спътник регистрира автоматично направлението, времето, интензивността му и след няколко часа щеше да предаде информацията на Земята.

Същото щеше да извърши и „Орбитър М-15“, който обикаляше Марс два пъти на ден, а и „Хай инклайнешън проуб-21“, който бавно се изкачваше над плоскостта на еклиптиката, и дори „Артифишъл комет-5“, който се движеше в студената пустош отвъд Плутон по орбита, чиято най-отдалечена точка нямаше да достигне и след хиляда години. Всички те отбелязаха необикновенния енергетичен взрив, който внесе смущение в техните уреди. И всички те своевременно автоматично докладваха за станалото на електронната памет, намираща се на далечната Земя.

Компютрите може би никога нямаше да различат четирите особени сигнала от сигналите на космическите сонди, изведени на самостоятелни орбити, отдалечени на милиони километри една от друга. Но щом погледна сутрешния си доклад, дежурният по радиационните прогнози в Годард разбра, че нещо странно е станало в Слънчевата система през последните двайсет и четири часа.

Той разполагаше само с част от останената следа, но след като компютърът я проектира върху таблото за положението на планетите, тя беше отбелязана също така ясно и безпогрешно, както следа от пари на безоблачно небе или следи от стъпки върху поле, покрито с девствен сняг. Някакъв особен вид енергия, изпускаща потоци от излъчване подобно на дирята, оставяна от състезателна моторна лодка, бе се отделила от повърхността на Луната и се бе отправила към звездите.

III. СРЕД ПЛАНЕТИТЕ

„ДИСКЪВЪРИ“

Космическият кораб все още се намираше едва на трийсет дни от Земята, но въпреки това Дейвид Боумън трудно можеше да повярва, че някога е познавал друго съществуване освен това в малкия затворен свят на „Дисквъри“. Дългите години на обучение, по-раншните му мисии до Луната и Марс като че ли бяха дело на друг човек, в друг живот.

Франк Пуул изпитваше същите чувства и понякога на шега изказваше съжаление, че най-близкият психиатър се намира на около сто и шейсет милиона километра разстояние. Това чувство на изолация и отчуждение бе лесно разбираемо и далеч не означаваше никаква аномалия. Бяха изминали петдесет години, откакто човекът се беше впуснал в космоса, но досега никой не бе изпълнявал мисия, подобна на тяхната.

Тя беше започнала преди пет години под наименованието „План Юпитер“ — първото пътуване, отиване и връщане с пилотиран космически кораб до най-голямата от планетите. Корабът беше вече почти готов за двегодишното пътуване, когато някак внезапно целта на мисията бе изменена.

„Дисквъри“ пак щеше да полети към Юпитер, но нямаше да спре там. Дори нямаше да забави скоростта си, когато щеше да се втурне в обширната сателитна система на Юпитер. Напротив, корабът щеше да използва гравитационното поле на този гигантски свят като трамплин, който щеше да го изхвърли по-далеч от Слънцето. Подобно на комета, той щеше да прекоси външната част на Слънчевата система, за да достигне целта си — красивата, заобиколена с пръстен планета Сатурн, и никога вече нямаше да се завърне обратно.

За „Дисквъри“ това пътуване щеше да бъде еднопосочно, но неговият екипаж ни най-малко нямаше намерение да извърши самоубийство. Ако всичко минеше добре, екипажът щеше да се завърне на Земята след седем години, пет от които щяха да преминат за него като един миг в дълбокия сън на хибернацията до пристигането на още непостроения спасителен космически кораб „Дисквъри-II“.

Думата „спасяване“ грижливо се избягваше във всички декларации и документи на Управлението на космическите полети. Тя предполагаше някаква грешка в планирането, ето защо одобреният израз бе „обратно пренасяне“. Ако работите наистина тръгнаха зле, несъмнено нямаше да има никаква надежда за спасение на разстояние милиард и половина километра от Земята.

Рискът беше предвиден, пресметнат, както при всички пътувания в неизвестността. Обаче петдесет години изследвания бяха доказали, че изкуствено предизвиканата хибернация е напълно безопасна за човека и че тя разкрива нови възможности в областта на космическите пътувания. Но до тази експедиция тези възможности никога не бяха използвани в такива размери.

Тримата членове на екипажа, от които нямаше да има нужда, докато корабът не влезе в стационарната си орбита около Сатурн, щяха да спят през целия път за там. По този начин щяха да бъдат спестени тонове храна и други неща. Също така от голямо значение бе и обстоятелството, че този екип щеше да влезе в действие отпочинал и бодър, а не уморен от десетмесечното пътуване.

„Дисквъъри“ щеше да влезе в постоянна орбита около Сатурн и щеше да се превърне в нова луна на гигантската планета. Той щеше да се движи по елипса, дълга над три милиона километра, която щеше да го доближава до Сатурн, а след това щеше да прекосява орбитите на всички негови по-големи спътници. Тричленният екип щеше да разполага със сто дни, за да изготви карта и да проучи тази планета, чиято повърхност е осемдесет пъти по-голяма от повърхността на Земята и която е заобиколена от една свита от поне 74 петнайсет известни спътника, един от които е голям колкото планетата Меркурий.

Тук те щяха да се срещнат с чудеса, за изследването на които щяха да са необходими цели векове. Но тази първа експедиция щеше да извърши само едно предварително разузнаване. Всички нейни проучвания щяха да бъдат съобщени на Земята по радиото. Дори и ако изследователите не се завърнеха, техните открития нямаше да бъдат загубени.

След изтичането на стоте дни работата на „Дисквъъри“ щеше да приключи. Целият екипаж щеше да бъде хибернизиран и само най-главните системи щяха да останат да действат, наблюдавани от

неуморния електронен мозък на кораба. „Дисквъри“ щеше да продължи да се върти около Сатурн по орбита, толкова прецизно определена, че хората щяха да знаят къде да го търсят и след хиляда години. Според сегашните планове след пет години щеше да пристигне „Дисквъри“. Дори и да изминеха шест, седем или осем години, спящите пътници никога нямаше да съзнаят разликата. За всички тях часовникът щеше да бъде спрял, както вече беше спрял за Хуйатхед, Камински и Хънтър.

Като капитан на „Дисквъри“ Боумън понякога завиждаше на тримата си колеги, които спяха в замразеното спокойствие на хибернакулума, без да съзнават нищо. За тях нямаше никакви грижи и никаква отговорност и външният свят не съществуваше за тях, докато не стигнеха до Сатурн.

Но този свят ги наблюдаваше чрез биосензорните им диаграми. Скрити, почти незабележими сред струпаните уреди на контролния пулт, имаше пет табла, надписани Хънтър, Уайтхед, Камински, Пуул, Боумън. Последните две бяха празни. Тяхното време щеше да настъпи след една година. На другите три се виждаха съзвездия от зелени светлинки, които съобщаваха, че всичко протича добре. На всяко табло имаше малък екран, пресичан от проблясващи линии, които очертаваха бавните ритми на пулса, дишането и мозъчната дейност.

Имаше моменти, когато Боумън, при все че съзнаваше, че това е ненужно — защото, ако нещо не бе в ред, незабавно щеше да се бие тревога, включваше слуховата система. Полухипнотизиран, той се вслушваше в безкрайно бавните пулсове на спящите си колеги, следейки с очи ленивите вълни, движещи се синхронно на екрана.

Най-интересни бяха електроенцефалограмите — електронните сигнали от три личности, които някога бяха съществували и които един ден пак щяха да съществуват. При тях почти липсваха зигзагообразните линии — електрическите избухвания, които отбелязваха дейността на будния или дори на нормално спящия мозък. Дори и да бе останала най-малка следа от съзнание, тя не можеше да не бъде отразена от уредите.

Този факт Боумън знаеше от личен опит. Преди да бъде избран за тази мисия, реагирането му по отношение на хибернацията беше подложено на изпитване. Той не беше сигурен дали е загубил една

седмица от живота си, или бе забавил евентуалната си смърт със същия период от време.

След като прикрепиха електродите към челото му и сънотворният генератор започна да пулсира, Боумън видя за кратко време една картина от калейдоскопични форми и стрелкащи се звезди. След това всичко изчезна и той потъна в мрак. Той не почувства инжекциите, а още по-малко първия пристъп на студа, когато температурата на тялото му бе снижена само до няколко градуса над точката на замръзването...

...Боумън се събуди. Струваше му се, че току-що е затворил очи. Но той знаеше, че това е илюзия. По някакъв вътрешен път бе убеден, че в действителност бяха изминали години.

Беше ли изпълнена мисията? Бяха ли стигнали вече до Сатурн, бяха ли провели наблюденията си и екипажът беше ли вече хибернизиран? Пристигнал ли беше „Дисквъри-II“, за да ги върне обратно на Земята?

Боумън лежеше сънен и замаян, неспособен да направи разлика между реалните и нереалните спомени. Отвори очи, но нямаше какво да види освен едно неясно съзвездие от светлини, които за няколко минути го озадачиха. След това разбра, че вижда индикаторните лампи на едно табло за положението на космически кораб. Беше му обаче невъзможно да се съсредоточи върху тях и скоро се отказа от намерението си.

Усети полъх от топъл въздух, който загряваше вкочанелите му крайници. От високоговорителя, поставен зад главата му, се разля приятна, тиха, но стимулираща музика. Тя се чуваше все по-силно и по-силно...

И тогава се чу един бодър, приятелски глас — но Боумън знаеше, че той излиза от компютъра, който започна да му говори:

— Ставаш вече оперативен, Дейв. Не ставай, нито се опитвай да правиш резки движения. Не се опитвай и да говориш!

„Не ставай!“, помисли си Боумън. Това беше смешно. Той се съмняваше дали би могъл дори да прегъне пръста си. За голямо свое учудване обаче откри, че може да извърши това. В замаяността си почувства някакво глупаво задоволство. Смътно схващаше, че спасителният кораб трябва да е пристигнал, че е включена

автоматичната реанимационна система и че скоро щеше да види други човешки същества. Това бе хубаво, но не го развълнува. Почувства глад. Естествено компютърът бе предугадил това.

— Дейв, близо до дясната ти ръка има един бутон. Ако си гладен, натисни го.

Боумън насили вцепенените си пръсти да потърсят бутона и скоро го откри по крушовидната му форма. Беше го забравил, въпреки че трябваше да знае къде се намира. Какво друго беше забравил? Заличаваше ли хибернацията паметта?

Боумън натисна бутона и зачака. След няколко минути от леглото му се подаде една метална ръка и един пластмасов мундщук слезе до устните му. Той започна жадно да смуче от него и топла, сладка течност потече в гърлото му, внасяйки нови сили с всяка капка.

След това ръката се оттегли и той отново се отпусна. Сега вече можеше да движи ръцете и краката си. Мисълта, че може да ходи, не беше вече неосъществим сън.

Въпреки чувството, че силите му бързо се възстановяват, с удоволствие би останал да лежи така завинаги, ако не получеше някакъв стимул отвън. Но ето че чу друг глас и този път това беше истински човешки глас, а не комплекс от електрически импулси, сглобени от памет, по-съвършена от човешката. Гласът му беше познат, при все че измина известно време, преди да може да го разпознае.

— Ало, Дейв, вече се съвземаш и всичко върви добре. Сега можеш да говориш. Знаеш ли къде се намираш?

За известно време този въпрос го затрудни. Ако той *действително* се движеше в орбита около Сатурн, то какво се беше случило през всички тези месеци, откакто бе напуснал Земята? Отново се запита дали не страда от амнезия. Парадоксално, самата тази мисъл го успокои. Щом можеше да си спомни думата „амнезия“, то мозъкът му трябваше да е в доста добро състояние...

Обаче все още не знаеше къде се намира. Говорещият на другия край на мрежата сигурно разбра състоянието му.

— Не се безпокой, Дейв. Говори ти Франк Пуул. Наблюдавам сърцето ти и дишането ти — всичко е напълно нормално. Само почивай и не се безпокой. Сега ще отворим вратата и ще те извадим.

В камерата нахлу мека светлина. Боумън видя някакви движещи се силуети на фона на разтварящата се врата и в този момент паметта

му се възвърна и той си спомни точно къде се намира.

Въпреки че се бе върнал невредим от най-големите дълбини на съня и от най-близките граници на смъртта, разбра, че не е бил в съзнание само една седмица. След като напуснеш хибернакулума, той нямаше да види студеното небе на Сатурн. Това щеше да стане в бъдеще, след повече от една година и на 800 милиона километра оттук. Той все още се намирал в комплекса за обучение на екипажите при космическия център в Хюстън под горещото слънце на Тексас.

ХАЛ

Но сега Тексас не можеше да се види и дори Съединените щати трудно можеха да бъдат различени. Въпреки че плазмените двигатели със слаба тяга отдавна бяха изключени, тесният стреловиден корпус на „Дисквъри“ се отдалечаваше от Земята и всичките му извънредно мощни оптически апаратури бяха насочени към външните планети, където го очакваше съдбата му.

Един телескоп обаче постоянно беше насочен към Земята. Той беше монтиран на рамката на корабната антена с далечен район на действие и контролираше дали големият параболичен диск е неотклонно насочен към далечната си цел. Докато Земята се намираще в центъра на кръстообразната скала, важната комуникационна връзка непрекъснато се поддържаше и съобщения можеха да бъдат предавани и приемани по невидимия лъч, който се удължаваше ежедневно с повече от три милиона километра.

Поне веднъж през време на наблюденията Боумън поглеждаше към родната планета през телескопа за регулиране на антената. Тъй като сега Земята се намираще отзад, откъм Слънцето, нейното затъмнено полукълбо се виждаше от „Дисквъри“. На централния екран планетата изглеждаше като блестящ сребърен полумесец подобно на една друга Венера. На тази непрекъснато намаляваща се дъга от светлина рядко можеше да се различат някакви географски очертания, защото те бяха закрити от облаци и мъгли, но дори и затъмнената част от диска бе безкрайно обаятелна. По него личаха блестящите точки на градовете, които понякога светеха с постоянна светлина, а понякога мигаха като светулки, когато атмосферните тремори минаваха над тях.

Имаше и периоди, когато Луната, въртейки се по своята орбита, осветяваше като голяма лампа мрачните морета и континенти на Земята. Тогава Боумън с трепет можеше да различи очертанията на познати брегове, проблясващи под призрачната лунна светлина. А понякога, когато Тихият океан бе спокоен, той можеше дори да види

лунния отблясък по неговата повърхност и тогава си спомняше за прекараните красиви нощи под палмите на тропическите лагуни.

Въпреки всичко той не съжаляваше за тези загубени красоти. Беше им се радвал през трийсет и пет годишния си живот и имаше намерение да им се радва отново, след като се завърне на Земята богат и прочут. Междувременно обаче разстоянието ги правеше още по-скъпи.

Шестият член на екипажа не проявяваше никакъв интерес към тези неща, защото не беше човек. Това беше ХАЛ-9000 — последна дума на техниката, мозъкът и нервната система на космическия кораб.

Хал (Евристично програмиран алгоритмичен^[1] компютър) бе шедьовър на третата революция в областта на кибернетиката. Тези революции като че ли ставаха на интервал от 20 години и мисълта, че предстоеше нова такава революция, вече безпокоеше много хора.

Първата бе през 40-те години на ХХ век, когато отдавна остарялата вече вакуумна тръба бе създала възможност да се построят тежки високоскоростни недоносчета като ЕНИАК и неговите „наследници“. През 60-те години микроелектрониката бе усъвършенствана. С откриването на кристалните полупроводници стана ясно, че изкуствените мозъци с мощност, поне равна на мощността на човешкия, не трябва да бъдат по-големи от едно канцеларско бюро, стига човек да знае как да ги построи.

Вероятно никой нямаше да узнае това; то бе вече без значение. През 80-те години Мински и Гууд показаха как може да бъде създадена нервна система по автоматичен начин, т.е. да се възпроизвежда сама в съгласие с една условна учебна програма. Изкуствени мозъци можеха да се получат чрез процес, поразително аналогичен на развитието на човешкия мозък. Точните подробности при всеки даден случай никога нямаше да бъдат изучени, но дори и това да станеше, те биха били толкова сложни, че щяха да бъдат извън възможностите на човешкото разбиране.

Но какъвто и да беше механизмът на тяхното действие, крайният резултат бе една разумна машина, която можеше да възпроизвежда — някои философи все още предпочитат да употребяват думата „имитира“ — по-голямата част от дейността на човешкия мозък, и то с много по-голяма скорост и прецизност. Тази машина бе извънредно скъпа и от серията ХАЛ-9000 досега бяха построени само няколко.

Обаче старата версия, че би било по-лесно да се направи органичен мозък с неспециализирана работна ръка, бе започнала да звучи неубедително.

Хал бе обучаван за тази мисия също така старателно, както и неговите колеги — хората, но с ритъм на постъпление на информацията, неколкократно надвишаващ техния, защото освен присъщата му скорост той имаше и друго качество — никога не спеше. Главната му задача беше да контролира системите за поддържане условията за живот на екипажа, непрекъснато да проверява налягането на кислорода, температурата, евентуалните пропуски на въздух от корпуса, радиацията и всички други преплитащи се фактори, от които зависеше животът на крехките човешки същества. Той можеше да извършва сложни навигационни корекции и да изпълнява необходимите маневри, когато настъпеше момент за промяна на курса на полета. Освен това той можеше да наблюдава спящите космонавти в хибернаторите, да извършва всякаква необходима регулировка в жизнената им среда и да дозира малките количества интравенозни флуиди, които поддържаха живота им.

Първите поколения работи бяха захранвани с информация чрез прославените пищеци устройства и отговаряха чрез високоскоростни записващи устройства и изображения на екрана. Хал можеше да прави всичко това, ако беше необходимо, но по-голямата част от контакта му с членовете на екипажа се извършваше словесно. Пуул и Боумън можеха да разговарят с Хал също както с човек, а и той отговаряше на съвършен идиоматичен английски език, който бе научил по време на неколкоседмичното си електронно детство.

Дали Хал можеше действително да мисли, бе въпрос, на който отговори британският математик Алън Тюринг още през 1940 г. Тюринг изтъкна, че ако можем да проведем продължителен разговор с една машина — било чрез пищецо устройство, или чрез микрофон, без да можем да забележим някаква разлика между нейните отговори и отговорите, които би дал човек, то машината наистина мисли в пълния смисъл на думата. Хал можеше лесно да издържи теста на Тюринг.

Дори можеше да настъпи момент, когато Хал щеше да поеме командването на кораба. При спешен случай, ако никой не отговаряше на сигналите му, той щеше да се опита да събуди спящите членове от

екипажа чрез електрическа и химическа стимулация. Ако те не отговореха, той щеше да поиска от Земята по-нататъшни нареждания.

А ако и Земята не отговореше, той щеше да вземе такива мерки, каквито би счел за необходими за запазването на кораба и за продължаване на мисията, чиято действителна цел само той знаеше и за която неговите колеги — хората, нямаха и най-малка представа.

Често Пуул и Боумън на смях говореха за себе си като за пазачи или слуги, пътуващи на кораб, който в действителност сам можеше да се управлява. Те щяха да бъдат много изненадани и немалко щяха да възнегодуват, ако можеха да открият колко голяма доза истина съдържаше тази шега.

[1] На английски език Neurishe algorihmle. — Б.пр. ↑

ПЪТУВАНЕТО

Всекидневното управление на кораба бе запланирано най-грижливо и поне на теория Боумън и Пуул знаеха какво трябва да правят във всеки момент на денонощието. Те работеха на дванайсетчасови дежурства, замествайки се един друг, като никога не спяха в едно и също време. Обикновено дежурният оставаше на контролния пулт, докато неговият заместник се занимаваше общо с домакинството, инспектираше кораба, справяше се с дребните въпроси, които постоянно възникваха, или пък почиваше в кабината си.

При все че за капитан бе назначен Боумън, през тази фаза на мисията един външен наблюдател не би могъл да разбере кой командва кораба. Той и Пуул споделяха напълно както командването, така и отговорностите всеки 12 часа. Този факт поддържаше тренинга им в най-висока степен и свеждаше до минимум възможностите за търкания.

Денят на Боумън започваше в 06,00 часа корабно време. Ако закъснееше, Хал разполагаше с най-разнообразни сигнали и звънци, за да му напомни за дълга му, но тези сигнали никога не бяха използвани. Веднъж Пуул направи експеримент и изключи сигналите. Въпреки това Боумън автоматично стана точно навреме.

Първото му задължение през работния ден беше да постави стрелките на програмния регулатор на хибернатора с дванайсет часа напред. Ако тази операция не биваше извършена два пъти поред, Хал щеше да предположи, че както Пуул, така и Боумън са излезли от строя, и щеше да започне да действа по спешност.

След като направеше тоалета си и изометричните упражнения, Боумън сядаше да закуси и да прочете сутрешното радиоиздание на „Уърлд таймз“. На Земята той никога не четеше вестника така грижливо, както сега. Дори и най-дребните клюки в обществото, най-незначителните политически слухове му се струваха крайно интересни, щом вестникът се появеше на екрана.

В 07,00 часа той официално сменяше Пуул на контролния пулт и му донасяше от кухнята пластмасова тубичка с кафе. Ако — както обикновено — нямаше какво да се докладва и не предстояха никакви действия, той се заемаше с проверката на апаратурните данни и провеждаше редица тестове, за да открие евентуални повреди. Към 10,00 часа привършваше тази работа; след това започваше учебният период.

Боумън бе учил през повече от половината си живот и щеше да продължи да учи, докато престанеше да работи. Благодарение на проведената през двайсетия век революция в техниката на обучението и в боравенето с информация той притежаваше вече образование, равностойно на две или три висши образования и — нещо повече дори — можеше да си спомни 90% от онова, което бе учил.

Преди петдесет години щеше да бъде считан за специалист по приложна астрономия, кибернетика и по различните космически двигателни системи. При все това с искрено възмущение той би отрекъл, че изобщо е някакъв специалист. Никога не бе съумявал да съсредоточи интересите си само върху един предмет. Въпреки мрачните предупреждения на инструкторите си той бе настоял да се дипломира като магистър по обща астронавтика — един профил с мъглива и неясна учебна програма, предназначена за хора, при които тестовете за интелигентност се колебаеха между 130–135 и които никога нямаше да стигнат до върховете на своята професия.

Решението му бе правилно. С отказа си да специализира той се оказа по-късно подходящ за сегашната си задача. По същия начин и Франк Пуул, който понякога пренебрежително наричаше себе си „общ практик по космическа биология“, бе избран за идеален негов помощник. Дватама при нужда с помощта на огромното количество информация, складирано в Хал, можеха да се справят с всеки проблем, с който биха се сблъскали през време на пътуването, стига да запазят разума си здрав, да бъдат бдителни и да преповтарят заученото.

И така в продължение на два часа — от 10,00 до 12,00 часа, Боумън започваше диалог с един електронен преподавател с цел да провери общите си познания и да приема материал, специфичен за настоящата мисия. Той непрекъснато изучаваше плановете на кораба, диаграмите на различните схеми, профилите на пътуването или пък се

опитваше да научи всичко, което бе известно за Юпитер, Сатурн и техните семейства от спътници.

На обяд той се оттегляше в трапезарията и предоставяше кораба на грижите на Хал, докато приготвяше обяда си. Но дори и тук той не губеше връзка със събитията, защото в малката трапезария-всекидневна имаше дубликат на визуалното табло за положението в кораба и Хал можеше да го повика всеки момент. Боумън обядваше заедно с Пуул, който след това трябваше да се оттегли да спи шест часа, но обикновено двамата гледаха редовните телевизионни програми, които се излъчваха за тях от Земята.

Различните менюта бяха планирани също така грижливо, както всяка част от мисията им. Храната, по-голямата част от която бе сухо замразена, бе много хубава и бе подбрана така, че да изисква най-малко грижи за приготвянето ѝ. Те просто трябваше да отворят пакетчетата и да пуснат съдържанието им в автоматичната готварска машина, която сигнализираше, когато храната бе готова. Можеха да си хапват храни, които имаха вкуса и изглеждаха напълно като портокалов сок, яйца (пригответи във всякакъв вид), бифтеци, пържоли, печено, пресни зеленчуци, отбрани плодове, сладолед и дори току-що опечен хляб.

Следобед от 13,00 до 16,00 часа Боумън извършваше бавно и грижливо обиколка из кораба, т.е. в онази част, която бе достъпна. „Дисквъри“ бе дълъг почти 140 метра, обаче малкият свят, обитаван от екипажа, се намираше изцяло в една четиринайсетметрова сфера, поместена в херметизирания корпус.

Тук се намираха всички системи за поддържане живота на екипажа, както и контролният пулт, който беше оперативното сърце на кораба. Под него се намираше един малък „космически гараж“ с три въздушни шлюза, през които с капсули за един човек можеше да се излиза навън от кораба, ако се наложеше да се извърши нещо извън неговия корпус.

„Екваториалната област“ на херметизираната сфера, т.е. тази, която на Земята би съответствала на зоната между Тропика на козиорога и Тропика на рака, представляваше бавно въртящ се барабан с диаметър около 11 метра. Този въртящ се цилиндър или, ако искате, тази центрофуга, извършваше по едно завъртане всеки десет секунди и създаваше изкуствена гравитация, равна на гравитацията на Луната.

Но тя бе достатъчна, за да предотврати физическата атрофия, която би настъпила вследствие на пълната липса на тегловност, като същевременно позволяваше да се извършват обикновените жизнени функции при нормални или почти нормални условия.

Ето защо в ротиращия цилиндър беше поместена кухнята, както и потребите, необходими при храненето, миенето и тоалета. Само тук човек можеше безопасно да си приготви горещи напитки и да манипулира с тях, доста опасни при състояние на безтегловност, защото човек може да се опари сериозно от плаващите капчици кипяща вода. Разрешен бе и проблемът за бръсненето, така че да няма безтегловни косми, които, „плавайки“ наоколо, могат да застрашат правилното функциониране на електрическите съоръжения и да бъдат опасни за здравето на екипажа.

По ръба на ротиращия цилиндър се намираха пет малки кабинки, в които всеки космонавт бе наредил собствените си вещи по свой вкус. Сега кабините се използваша само от Боумън и Пуул, а бъдещите обитатели на останалите три кабинки почиваха в електронните си саркофази в съседното помещение.

При нужда спинът на цилиндъра можеше да бъде спрял. В този случай инерцията се запазваше благодарение на един маховик и се включваше отново за възстановяване на въртенето. Нормално обаче той се въртеше постоянно, защото не беше трудно да се влезе в големия, бавно въртящ се цилиндър и да се изкачиш на ръце по един прът, намиращ се в центъра му, т.е. в зоната на нулевата гравитация. След като придобиеше известен опит, човек лесно можеше да се прехвърли в движещия се сектор и това той правеше автоматично, сякаш стъпваше на ескалатор.

Сферичният херметизиран корпус образуваше главата на една лека стрелоподобна структура, дълга около сто метра. Подобно на всички космически кораби, предназначени за дълбоки прониквания в космоса, „Дискъвъри“ бе твърде крехък и лишен от аеродинамична линия, за да може да навлезе в някаква атмосфера или пък да се противопостави на цялостното гравитационно поле на някоя планета. Корабът бе сглобен в орбита около Земята, изпробван при един полет до Луната и окончателно проверен в орбита около Луната. Той беше рожба на истинския космос и приличаше на него.

Непосредствено зад херметизирания корпус бяха монтирани четири големи резервоара с течен водород, а зад тях, образувайки едно дълго стройно „V“, се намираха ребрата на радиатора, които поемаха излишната топлина на ядрения реактор. Fino набраздени от множество тръби, през които протичаше охлаждащият флуид, те наподобяваха крилете на грамадно водно конче. Гледан под известен ъгъл, „Дисквъъри“ имаше далечна прилика с някогашните платноходи.

На самия край на V-то, на 90 метра от помещението на екипажа, се намираше екранираният ад на реактора и комплексът от фокусирани плочи, по които изтичаше пламтящата звездна материя на плазмения двигател. Този двигател бе свършил своята работа още преди няколко седмици, като беше извел „Дисквъъри“ от неговата „паркираща“ орбита около Луната. Сега реакторът работеше с минимална мощност само за да произвежда електроенергия за различните нужди в кораба, и грамадните лъчеобразни ребра на радиаторите, които се нажежаваха до червено, когато „Дисквъъри“ набираще ускорение при максимална тяга, сега бяха тъмни и студени.

Тъй като бе необходимо да се направи истинска екскурзия в космоса, за да се прегледа тази част от кораба, екипажът разполагаше с инструменти и телевизионни камери, действащи от разстояние, които даваха ясна картина за условията, при които работеше реакторът. Боумън чувстваше, че познава отблизо всеки квадратен метър от панелите на радиатора и всяка свързана с тях тръба.

Към 16,00 часа той завършваше проверката си и правеше подробен устен доклад до Ръководството на мисията на Земята, като говореше до момента, докато пристигнеше потвърждение, че са го чули. След това изключваше предавателя си, изслушваше каквото му се предава от Земята и отговаряше на зададените му въпроси. В 18,00 часа Пуул се събуждаше и той му предаваше командването. Сега разполагаше с шест свободни часа, които можеше да прекара, както желае. Понякога продължаваше да учи, понякога слушаше музика или пък гледаше филм. По-голямата част от времето прекарваше обаче в неизчерпаемата електронна библиотека на кораба. Той бе пленен от великите изследвания на миналото, нещо съвсем естествено при дадените обстоятелства. Понякога пътуваше по протежение на крайбрежието на една Европа, току-що излязла от каменната епоха, и стигаше почти до ледените мъгли на Арктика. Или пък две хиляди

години по-късно преследваше манилските галеони заедно с Ансън, плаваше с Кук по протежение на неизследваната и опасна Голяма рифова бариера или заедно с Магелан извършваше първата обиколка на света по море. Той започна да чете и Одисеята, защото от всички книги тя го водеше най-живо отвъд бездните на времето.

За отмора винаги можеше да накара Хал да играят на някоя полуматематическа игра, включително дама, шах и домино. Ако Хал положеше усилия, би могъл да спечели всяка от тях, но това би се отразило зле върху морала му. Ето защо той бе програмиран да спечелва само петдесет процента от игрите и неговите партньори се преструваха, че не знаят това.

Последните часове от работния ден на Боумън бяха посветени на почистване и на дребни работи, след което в 20,00 часа той вечеряше пак с Пуул. През следващия час той можеше да води лични разговори със Земята.

Както всичките си колеги, Боумън не беше женен. Беше неуместно семейни хора да бъдат изпращани на толкова продължителна мисия. Въпреки че много момичета бяха обещали да чакат, докато експедицията се завърне, фактически никой не бе им повярвал. Отначало както Пуул, така и Боумън веднъж в седмицата влизаха в лична връзка със Земята, но мисълта, че много уши там ще слушат разговорите им, като че ли ги възпираше. Въпреки че пътуването едва беше започнало, топлотата и честотата на разговорите им бяха започнали да намаляват. Те бяха очаквали това: дългото отсъствие бе едно от неудобствата на живота на космонавта, както някога и на моряка.

Вярно — и това е добре известно, — че моряците намират компенсация по други пристанища, но за съжаление отвъд орбитата на Земята нямаше тропически острови, пълни с мургави девойки. Специалистите по космическа медицина естествено бяха разглеждали този проблем с обикновеното си въодушевление и бордната аптека на кораба притежаваше подходящи, но едва ли и блестящи заместители.

Преди да предаде дежурството, Боумън правеше окончателния си доклад и проверяваше дали Хал е предал всички данни, които уредите бяха записали през деня. След това, ако имаше желание, можеше да почете един-два часа или пък да гледа някой филм. В полунощ

отиваше да си легне обикновено без да прибегва до помощта на електронаркоза.

Програмата на Пуул беше точно копие на неговата; двете програми съвпадаха, без да се появи каквото и да било търкане. И двамата мъже бяха твърде заети с работа и бяха твърде интелигентни и твърде разбрани, за да се карат. Ето защо пътуването се бе превърнало в едно спокойно ежедневиe, протичащо без събития, и ходът на времето бе отбелязван само чрез сменянето на числата върху цифрените часовници.

Най-съкровената надежда на малкия екипаж на „Дискъвъри“ беше нищо да не наруши тази монотонност през идващите седмици и месеци.

ПРЕЗ АСТЕРОИДИТЕ

Седмица след седмица, движейки се като трамвай по точно предварително определената си орбита, „Дисквъри“ се стрелна покрай орбитата на Марс и се насочи към Юпитер. За разлика от всички кораби, които кръстосваха небето или моретата на Земята, той не се нуждаеше дори и от едно докосване до управлението. Неговият курс бе определен от законите на гравитацията. Нямаше ненанесени на картата плитчини, нямаше опасни рифове, на които да се натъкне. Не съществуваше и най-малка опасност от сблъскване с кораб, защото между него и безкрайно далечните звезди нямаше друг кораб — поне направен от човек.

Въпреки това пространството, в което навлизаше, далеч не беше празно. Пред него се простираше една „ничия земя“, пресечена от следите на повече от един милион астероиди, като астрономите бяха точно установили орбитите на по-малко от десет хиляди. Само четири от тях бяха с диаметър над 150 км. Повечето представляваха гигантски камъни, които се носеха безцелно в пространството.

Срещу тях не можеше да се направи нищо, въпреки че и най-малкият можеше да разруши напълно кораба, ако се удареше в него със скорост десетки хиляди километра в час, но вероятността за такава среща беше незначителна. Защото в един кубически обем със страна един милион и шестстотин хиляди километра се падаше средно по един астероид. Ето защо екипажът на „Дисквъри“ ни най-малко не се опасяваше, че корабът може да се срещне в една и съща точка и *по едно и също време* с някой астероид.

На осемдесет и шестия ден те трябваше да прелетят най-близо до един известен астероид. Той нямаше име и се означаваше само с номер 7794. Това беше скала с диаметър около 45 метра. Открит от Лунната обсерватория през 1997 г., той бе веднага забравен от всички, с изключение на търпеливите компютри на Бюрото за малките планети.

Когато Боумън застъпи дежурен, Хал бързо му напомни за предстоящата среща, но това не означаваше, че Боумън е забравил

единственото предвидено по плана събитие през целия полет. Следата на астероида на фона на звездите и нейните координати в момента на максималното доближаване вече се бе появила на екраните. Записани бяха и наблюденията, които следваше да бъдат извършени. Очевидно екипажът щеше да бъде много зает, когато 7794 щеше да профучи само на 1400 км от кораба с относителна скорост сто двајсет и осем хиляди километра в час.

След като Боумън поиска от Хал да му представи телескопното изображение, на екрана се появи едно нарядко обсипано със звезди поле. Не се забелязваше нищо, което да прилича на астероид: всички образи дори и при най-голямо увеличение представляваха безизмерни точки светлина.

— Дайте ми обекта в кръстатия визьор — каза Боумън. Незабавно на екрана се появиха четири слаби и тънки линии, които заградиха една малка, едва забележима звездичка. Боумън я гледа няколко минути, запитвайки се дали Хал не е сбъркал. След това забеляза, че точицата светлина се движи бавно, едва доловимо на фона на звездите. Тя беше вероятно на разстояние осемстотин хиляди километра, но движението ѝ показваше — по мащаба на космическите разстояния, че е толкова близо, че почти можеше да бъде докосната.

Когато шест часа по-късно Пуул се присъедини към него на контролния пулт, 7794 беше увеличил блясъка си стотици пъти и се движеше толкова бързо на звездния фон, че и въпрос не можеше да става за неговата самоличност. Той не представляваше вече точица светлина, а беше придобил формата на ясно видим диск.

Двамата се вираха в този минаващ по небето камък с вълнението на моряци, тръгнали на дълго плаване, които са срещнали бряг, на който не могат да слязат. При все че отлично знаеха, че 7794 бе само едно безжизнено, лишено от въздух парче скала, тези познания едва ли засягаха чувствата им. Това парче скала бе единствената твърда материя, която срещаха от тази страна на Юпитер, който все още се намираще на триста и двајсет милиона километра.

През мощния телескоп можеше да се види, че астероидът е с крайно неправилни форми и че бавно се върти около себе си. Понякога той изглеждаше като сплесната сфера, а понякога наподобяваше груба тухла. Периодът на ротацията му бе малко повече от две минути. По повърхността му се виждаха безразборно разхвърляни пъстри петна от

светлина и сянка и когато отделни плоскости или издатини от кристална материя проблясваха под слънчевата светлина, той често светваше като далечен прозорец.

Астероидът щеше да профучи край тях със скорост около 48 километра в секунда и те разполагаха само с няколко кратки минути, за да направят наблюдение отблизо. Автоматичните камери направиха десетки снимки, а отразените вълни на радара бяха грижливо записани за бъдещ анализ. Освен това те едва успяха да изпратят една ударна сонда.

Сондата не носеше никаква апаратура, защото никакъв инструмент не би могъл да оцелее след удар при такива космически скорости. Сондата представляваше малък метален снаряд; той бе изстрелян от „Дисквъри“ по траектория, която трябваше да пресече траекторията на астероида.

Докато часовникът отмерваше секундите преди удара, напрежението на Пуул и Боумън растеше. Колкото и да беше принципно прост този експеримент, той бе крайна проверка на прецизността на техните съоръжения. Те се бяха прицелили в мишена с диаметър около 45 метра, отстояща на няколко хиляди километра от тях...

И ето че в тъмната част на астероида внезапно избухна ослепителна светлина. Малкият снаряд се бе сблъскал с него със скоростта на метеор и за част от секундата цялата му енергия се бе превърнала в топлина. Огнен език от пламтящ газ бе избухнал за момент в пространството. Камерите на борда на „Дисквъри“ записваха бързо чезнещите спектрални линии. Когато се върнеха на Земята, експертите щяха да ги анализират, търсейки доказателства, доставени от пламтящите атоми. Така за първи път щеше да бъде определен съставът на кората на един астероид.

След един час 7794 вече представляваше една малка отдалечаваща се звездичка. Когато Боумън отново го потърси, той беше вече изчезнал.

Те отново бяха сами и щяха да останат сами още три месеца, докато най-външната луна на Юпитер щеше да заплува към тях.

КРАЙ ЮПИТЕР

Дори от трийсет и два милиона километра Юпитер беше вече най-забележителният обект на небето. Сега планетата представляваше блед, оранжевочервен диск с размери, два пъти по-малки от тези на Луната, гледана от Земята, като тъмните, успоредни пояси от облаци ясно се виждаха. Сновейки назад-напред в екваториалната му плоскост, се забелязваха блестящите като звезди Йо, Европа, Ганимед и Калисто — светове, които на друго място с право щяха да се смятат за планети, но които тук бяха само спътници на един господар-гигант.

Гледан през телескопа, Юпитер представляваше прекрасна картина — пъстър, многоцветен глобус, който като че ли изпълваше небето. Беше невъзможно човек да схване действителните му размери. Боумън постоянно си повтаряше, че диаметърът му е единайсет пъти по-голям от диаметъра на Земята, но за дълго време това беше само статистика без реално значение. Веднъж, като черпеше информация от магнитните видеоленти на запомнящите устройства на Хал, той откри нещо, което съсредоточи вниманието му върху внушителните размери на планетата. Това беше илюстрация, която показваше земната повърхност, сякаш обелена от глобуса и закована подобно кожата на животно върху диска на Юпитер. На този фон всички континенти и океани на Земята не бяха по-големи от Индия върху земния глобус...

Когато Боумън използваше максималната мощност на телескопите на „Дискъвър“, той имаше чувството, че виси над леко сплескан глобус и че гледа надолу към далечната панорама от бягащи облаци, разлети в ленти от бързата ротация на гигантската планета. Понякога тези ленти замръзваха в тънки снопове и възли и в маси от оцветени пари с размерите на континент, а понякога бяха свързани чрез краткотрайни мостове, дълги хиляди километри. Скрита зад тези облаци, се намираще повече материя, отколкото всички останали планети на Слънчевата система, взети заедно. Боумън се питаше *какво друго* се криеше там долу.

Върху тази непрекъснато променяща се турбулентна покривка от облаци, която скриваше истинската повърхност на планетата, понякога

се плъзгаха кръгли тъмни петна: някоя от близките луни на Юпитер минаваше между него и далечното Слънце и сянката ѝ летеше под нея върху вечно неспокойната облачна покривка на Юпитер.

Дори и тук, на трийсет и два милиона километра от Юпитер, имаше други, далеч по-малки луни, но те бяха само летящи планини с диаметър няколко десетки километра и корабът минаваше далеч от тях. През няколко минути корабният радар изпращаше мощен импулс в пространството, но от празнотата не се получаваше никакъв отзвук, което означаваше, че там няма други спътници.

Единствено се долавяше само ради шумът на самия Юпитер, който все повече се увеличаваше. През 1955 г., малко преди настъпването на космическата ера, астрономите с изненада откриха, че Юпитер излъчва милиони конски сили енергия в диапазона на десетметровите вълни. Това беше само шум, дължащ се на поясите заредени частици, които заобикалят планетата, така както Ван-Аленовите пояси обхващат Земята, но много по-мощни от тях.

Понякога, по време на самотните часове, прекарвани на контролния пулт, Боумън се вслушваше в това излъчване. Той завърташе бутона на усилвателя, докато цялата кабина се изпълваше със силно прашене и съскане. Сред този комплекс от шумове през нередовни интервали се дочуваха кратки подсвирквания и цвърчене като писъци на обезумели птици. Това бе странен, зловещ звук, защото нямаше нищо общо с човека, също така самотен и безсмислен, както шепотът на вълните на брега или далечният трясък на гръмотевицата някъде отвъд хоризонта.

Дори и при сегашната си скорост, възлизаща на повече от сто шейсет и пет хиляди километра в час, на „Дисквъри“ бяха нужни почти две седмици, за да прекоси орбитите на всички спътници на Юпитер. Броят на луните на Юпитер надвишаваше броя на планетите, въртящи се в орбита около Слънцето. Лунната обсерватория всяка година откриваше нови спътници и техният брой възлизаше вече на трийсет и шест. Най-отдалеченият — „Юпитер XXVII“, се движеше в обратна посока по една нестабилна орбита на около трийсет милиона километра от своя временен господар. Той беше жертва на постоянната война между Юпитер и Слънцето, защото планетата постоянно пленяваше спътници от астероидния пояс и ги пускаше отново на свобода след няколко милиона години. Само вътрешните спътници

бяха негово постоянно притежание и Слънцето никога нямаше да ги изтръгне от обятията му.

Сега за мощните гравитационни полета на гиганта се бе появила нова плячка: „Дискъвъри“ набираше ускорение в посока към Юпитер по протежение на сложна орбита, изчислена преди много месеци от астрономите на Земята, която непрекъснато се проверяваше от Хал. От време на време неговата траектория получаваше автоматично фини корекции чрез кратките включвания на контролните реактори, чиято работа едва се долавяше във вътрешността на кораба.

Благодарение на радиовръзката към Земята непрекъснато течеше поток от информации. Корабът се намираще вече толкова далеч от родната планета, че сигналите му, при все че пътуваха със скоростта на светлината, достигаха до местоназначението си едва след пет-десет минути. Целият свят наблюдаваше сближаването с Юпитер през техните очи и чрез техните уреди, но трябваше да измине почти един час, докато съобщението за откритията им стигнеше до Земята.

Телескопните камери работеха непрекъснато, докато корабът пресичаше орбитите на гигантските вътрешни спътници, от които всеки бе по-голям от Луната и представляваше една неизследвана територия. Три часа преди транзитното преминаване „Дискъвъри“ прелетя само на трийсет и две хиляди километра от спътника Европа и всичките му уреди бяха насочени към приближаващия се свят, който непрекъснато растеше, променяше формата си от глобус на полумесец и се насочваше бързо към Слънцето.

Това бе територия, обхващаща трийсет и шест милиона квадратни километра, която до този момент не бе нищо повече от глава на топлийка, гледана с най-мощния телескоп. Те щяха да се стрелнат край нея за няколко минути, но трябваше да използват оптимално тази среща, за да запишат максимално количество информация. Щяха да дойдат месеци, през които те щяха да могат спокойно да разчетат събраните сведения.

Отдалеч спътникът Европа изглеждаше като гигантска снежна топка, отразяваща светлината на далечното Слънце със забележителна сила. При по-близко наблюдение това обстоятелство се потвърди. За разлика от прашната Луна, Европа имаше блестящ бял цвят, тъй като голяма част от повърхността ѝ бе покрита с искрящи блокове, напомнящи заседнали айсберги. Почти със сигурност тези айсберги

бяха образувани от амоняк и вода, които по някаква случайност гравитационното поле на Юпитер не бе могло да плени.

Голи скали можеха да се забележат само по протежение на екватора. Това бе невероятно назъбена територия от каньони и безразборно разхвърлени огромни камъни, образуващи тъмна лента, която опасваше малкия свят. Виждаха се малки кратери, причинени от външен удар, но нямаше признаци за вулканична дейност. Очевидно Европа никога не бе притежавала вътрешни топлинни източници.

Забелязваха се следи от атмосфера, нещо, което отдавна беше известно. Когато тъмният ръб на спътника пресече една звезда, той потъмня за кратко време, преди да настъпи затъмнението. В някои области се забелязваше нещо като облак, може би мъгла от капчици амоняк, носени от слаби метанови ветрове.

Европа се придвижи назад също така бързо, както се бе появила откъм носа на кораба и сега Юпитер се намираше само на два часа път. Хал бе проверил отново и отново орбитата на кораба с най-голяма грижливост, така че нямаше нужда от допълнителни корекции на скоростта до момента на най-близката точка на доближаването. Въпреки че знаеха това, нервите на космонавтите бяха обтегнати, Когато наблюдаваха гигантския глобус, който нарастваше с всяка измината минута. Трудно можеше да се повярва, че „Дисквъри“ не се гмурка право в него и че огромното гравитационно поле на планетата не го притегля надолу към унищожението му.

Беше настъпил моментът за пускането на атмосферните сонди. Земните учени се надяваха, че те ще издържат достатъчно дълго, за да изпратят известна информация от областите, лежащи под капака от облаци на Юпитер. Две къси капсули, напомнящи бомби, обвити в топлинни щитове, бяха леко изведени в орбита, които през първите няколко хиляди километра едва ли се отклоняваха от орбитата на „Дисквъри“.

Обаче те бавно започнаха да се отдалечават и накрая дори с невъоръжено око можеше да се види онова, което твърдеше Хал. Корабът се движеше по орбита, почти тангентна, и нямаше да се сблъска с Юпитер, а щеше да мине извън неговата атмосфера. Наистина разликата възлизаше само на неколкостотин километра, което беше почти нищо, като се имаше предвид диаметърът от сто и петдесет хиляди километра на планетата, но и това беше достатъчно.

Сега вече Юпитер изпълваше цялото небе. Той беше толкова грамаден, че нито разумът, нито окоето можеха да го обхванат и затова те дори и не се опитваха. Ако не беше необикновеното разнообразие на цветовете — черно и розово, жълто и оранжево, дори алено — в лежащата под тях атмосфера, Боумън би могъл да повярва, че лети ниско над облачното покривало на Земята.

Сега за първи път през цялото си пътуване те щяха да загубят Слънцето. Макар че се бе смалило и избледняло, то бе постоянният придружител на „Дисквъри“ от деня на излитането му от Земята преди пет месеца. Но сега орбитата на космическия кораб минаваше през сянката на Юпитер и той скоро щеше да навлезе откъм тъмната страна на планетата.

Хиляди километри пред тях зоната на сумрака се втурваше към космическия кораб, а отзад Слънцето бързо потъваше в облаците на Юпитер. Лъчите му озаряваха хоризонта като два пламтящи, обърнати надолу рога. Сега те се сляха и изчезнаха в кратък проблясък на хроматична красота. Нощта настъпи.

Въпреки това грамадната планета долу не бе напълно тъмна. Тя бе залята с фосфоресцираща светлина, която се засилваше все повече и повече, когато очите им привикваха към обстановката. Реки от бледа светлина протичаха от хоризонт до хоризонт подобно на светещите следи, оставяни от корабите, плаващи в тропическото море. Тук-там те се вливаха в езера от течен огън, трептящи под влиянието на гигантски вълнения, предизвиквани от скритото сърце на Юпитер. Гледката беше толкова внушителна, че Пуул и Боумън можеха да я наблюдават с часове. Те се запитваха дали това не бе резултат от бушуващите долу химически и електрически сили, скрити в този кипящ котел, или бе вторичен продукт на някаква фантастична форма на живот? Това бяха въпроси, по които учените все още щяха да разискват, когато двайсет и първият век щеше да наближи към своя край.

Колкото по-дълбоко проникваха в юпитеровата нощ, толкова светлината под тях ставаше по-ярка. Веднъж Боумън бе летял над Северна Канада по време, когато северното сияние бе достигнало своя апогей. Снежният пейзаж беше също така пуст и блестящ, както този. Той си припомни, че тази земна арктическа пустош бе по топла с повече от сто градуса от областите, над които се носеше сега „Дисквъри“.

— Земният сигнал бързо отслабва — съобщи Хал. — Навлизаме в първата дифракционна зона.

Те бяха очаквали това явление. Всъщност това бе една от задачите на мисията, тъй като абсорбирането на радиовълните щеше да даде ценна информация за юпитеровата атмосфера. Но сега, след като действително бяха минали зад планетата, при което връзката им със Земята се бе прекъснала, внезапно ги обхвана чувство на непреодолима самота. Радиозаглъхването щеше да трае само един час, след което те щяха да излязат извън засенчващия екран на Юпитер и щяха да възобновят връзката си с човешката раса. Обаче този час щеше да бъде един от най-дългите часове в живота им.

Въпреки че бяха сравнително млади, Пуул и Боумън бяха космически ветерани и бяха участвали в дванайсет космически полета. Сега обаче те се чувстваха като новаци. За първи път участваха в такъв експеримент, защото никога досега космически кораб не бе пътувал с такива скорости, нито се бе излагал на влиянието на толкова мощно гравитационно поле. Една нищожна навигационна грешка в този критичен пункт и „Дисквъри“ щеше да се отпрати към далечните предели на Слънчевата система, където нямаше вече никаква надежда за спасение.

Минутите бавно течаха. Сега Юпитер представляваше отвесна фосфоресцираща стена, издигаща се над тях до безкрайност — и корабът се катереше право нагоре по пламтящото му лице. Въпреки че знаеха, че се движат твърде бързо дори и за гравитационното поле на Юпитер, вследствие на което той не можеше да ги плени, беше им трудно да повярват, че „Дисквъри“ не се е превърнал в спътник на тази чудовищна планета.

Най-сетне далеч пред тях на хоризонта се появи блестяща светлина — бяха започнали да изплават от сянката му и се насочваха към Слънцето. Почти в същия момент Хал съобщи:

— Аз съм в радиовръзка със Земята. Щастлив съм да съобщя, че маневрата относно пертурбацията бе изпълнена сполучливо. Полетът ни до Сатурн ще трае сто шейсет и седем дни, пет часа и единайсет минути.

Изчислението бе направено с точност до една минута. Прелитането край Юпитер бе извършено с безпогрешна прецизност. Подобно на топка, търкаляща се по космическа билиардна маса,

„Дисквъри“ беше отскочил от движещото се гравитационно поле на Юпитер и в резултат от стълкновението си с него бе придобил допълнителен импулс. Без да употребява гориво, космическият кораб бе увеличил скоростта си с няколко хиляди километра в час.

В случая нямаше никакво нарушение на законите на механиката. Природата винаги балансира сметките си и Юпитер бе загубил точно толкова енергия, колкото бе спечелил „Дисквъри“. Планетата се бе забавила, но тъй като нейната маса бе един секстиليون пъти по-голяма от тази на космическия кораб, изменението в орбитата и бе твърде нищожно, за да бъде забележимо. Още не беше настъпило времето, когато човекът би могъл да остави своя белег върху Слънчевата система.

Светлината край тях бързо се засилваше и когато смалилото се Слънце се издигна отново на юпитеровото небе, Пуул и Боумън мълчаливо си подадоха ръка.

Колкото и да бе невероятно, първата част от мисията им бе приключила благополучно.

СВЕТЪТ НА БОГОВЕТЕ

Но те все още не бяха приключили с Юпитер. Далеч зад тях изстреляните от „Дисквъри“ сонди влизаха вече в контакт с юпитеровата атмосфера.

Първата направо изчезна и не предаде никакъв сигнал. По всяка вероятност бе навлязла под много стръмна траектория в атмосферата и бе изгоряла, преди да успее да предаде някаква информация. Втората бе по-сполучлива: тя проряза най-горните слоеве на юпитеровата атмосфера, след което отново отскочи в космоса. Както бе предвидено, тя бе загубила толкова много скорост при срещата, че отново се насочи надолу по протежението на една голяма елипса. Два часа по-късно тя навлезе отново в атмосферата откъм осветената от Слънцето страна на планетата, движейки се със сто и петнайсет хиляди километра в час.

Незабавно тя бе обвита с було от пламтящ газ и радиовръзката ѝ с кораба бе прекъсната. За двамата наблюдатели на контролния пулт настъпиха тягостни минути на очакване. Те не бяха сигурни дали сондата ще оцелее и дали предпазният керамичен щит не ще изгори напълно, преди да приключи защитното действие. В такъв случай апаратурата щеше да се превърне в пара за част от секундата.

Обаче щитът издържа достатъчно дълго, за да позволи на светещия метеор да забави скоростта си. Овъглените фрагменти на щита бяха изхвърлени, роботът подаде навън антените си и електронните му сетива започнаха да възприемат. На борда на „Дисквъри“, който се намираще вече на четиристотин хиляди километра, радиото започна да приема първите автентични новини от Юпитер.

Хилядите импулси, които пристигаха всяка секунда, доставяха информация за състава на атмосферата, за налягането, температурата, магнитните полета, радиоактивността и десетки други фактори, които само експертите от Земята можеха да разгадаят. Все пак една информация можеше да бъде разбрана незабавно: това бе телевизионният образ в естествени цветове, предаден от падащата сонда.

Първият образ се появи, когато роботът бе вече навлязъл в атмосферата и бе изхвърлил предпазния си щит. Виждаше се само жълта мъгла, напръскана с алени петна, които минаваха покрай камерата със замайваща скорост и се стрелваха нагоре, докато сондата падаше със скорост неколкостотин километра в час.

Мъглата се сгъстяваше. Беше невъзможно да се разбере дали камерата приема на десет сантиметра, или на десет километра, защото нямаше детайли, върху които окото да се спре. Що се отнася до телевизионната система, изглеждаше, че мисията е неуспешна. Съоръженията работеха, но в тази мъглива, турбулентна атмосфера нямаше какво да се види.

Внезапно обаче мъглата изчезна. Навярно сондата бе минала през основата на висок слой облаци и сега бе навлязла в ясна зона — вероятно област, изпълнена с почти чист водород, в която рядко се срещаха кристали от амоняк. Макар че все още беше невъзможно да се добие представа за мащаба на картината, несъмнено камерата виждаше на километри пред себе си.

Гледката беше толкова странна, че за момент бе почти невероятна за очите, свикнали с цветовете и формите на Земята. Далеч, далеч долу се простираше безкраен океан от пъстро злато, набразден с успоредни хребети, които биха могли да бъдат гребените на гигантски вълни. Но в тях нямаше движение. Мащабът беше твърде голям, за да покаже това. Освен това този златен пейзаж не можеше да представлява океан, защото се намираще все още високо в юпитеровата атмосфера. Това можеше да бъде само друг пласт облаци.

След това камерата долови нещо много странно, въпреки че не бе ясно какво точно е поради разстоянието. Много километри пред нея златният пейзаж се извисяваше в необикновено симетричен конус подобно на вулканична планина. Около върха на този конус имаше ореол от малки, пухкави облачета, всички еднакво големи, ясно очертани и изолирани едно от друго. В тях имаше нещо вълнуващо и неестествено, ако, разбира се, думата „естествено“ изобщо можеше да се употреби за тази величествена панорама.

Но ето че, подхваната от някаква турбулентност в бързо сгъстяващата се атмосфера, сондата се завърта около себе си под ъгъл 90° и няколко секунди екранът показваше само едно златно неясно петно. Най-сетне тя се стабилизира. „Океанът“ беше вече много по-

близо, но все така загадъчен, както преди. Сега можеше да се забележи, че по него тук-там има тъмни петна, които може би бяха пролуки или дупки, водещи до още по-дълбоки пластове на атмосферата.

На сондата не беше писано да стигне до тях. С всеки километър плътността на газа около нея се удвояваше, а налягането се покачваше непрекъснато, докато тя потъваше все по-дълбоко към скритата повърхност на планетата. Сондата беше все още високо над този загадъчен океан, когато картината започна да трепти, след което изчезна, а първият земен изследовател се смачка под тежестта на километрите атмосфера над него.

През краткия си живот сондата можа да хвърли поглед може би само върху една милионна част от Юпитер и едва се бе доближила до повърхността на планетата, която се намираше на стотици километри някъде долу в сгъстяващите се мъгли. След като картината изчезна от екрана, Боумън и Пуул продължиха да стоят, без да говорят, като през главите им минаваха едни и същи мисли.

Хората от древността наистина бяха постъпили по-правилно, отколкото са предполагали, като бяха дали на тази планета името на господаря на всички богове. Ако там долу съществуваше някакъв живот, то колко време трябваше да измине, за да се установи това? А после колко века щяха да изминат, докато човекът би могъл да последва първия пионер — и в какъв вид кораб?

Но тези въпроси сега бяха без значение за „Дискъвъри“ и неговия екипаж. Тяхната цел бе един още по-странен свят, почти два пъти по-отдалечен от Слънцето, отстоящ на други осемстотин милиона километра прорязвана от кометите празнота.

IV. БЕЗДНА

РОЖДЕНИЯТ ДЕН

Познатите звуци на мелодията „Щастлив рожден ден“ преминаха един милиард и сто и петдесет милиона километра космическо пространство със скоростта на светлината и замряха сред телевизионните екрани и апаратурата на контролния пулт. На Земята семейството на Пуул, събрано някак си смутено около празничната торта, внезапно се смълча.

Старият г-н Пуул каза дрезгаво: „Е, Франк, в момента друго нещо не ми идва на ума освен това, че нашите мисли са с тебе и че ти пожелаваме щастлив рожден ден.“

„Пази се, синко — възкликна през сълзи майка му. — Бог да те благослови.“ Последва хор от „довиждане“ и телевизионният екран опустя.

„Странно е, като си помисли човек — си каза Пуул, — че всичко това се е случило преди повече от един час.“ Сега членовете на семейството му вече са се разотишли и навярно се намират на километри от дома. Но в известно отношение това забавяне, при все че беше неприятно, все пак бе „за добро“. Както всеки човек на неговата възраст, Пуул смяташе, че може да разговаря веднага с всеки човек от Земята, и то когато поиска. Сега, когато това вече не беше истина, психологическото въздействие на този факт бе извънредно силно. Той бе преминал в едно ново измерение — на отдалечеността, и почти всички емоционални връзки бяха преминали извън предела си.

— Съжалявам, че нарушавам празненството — каза Хал, — но сме изправени пред един проблем.

— Какво има? — запитаха едновременно Боумън и Пуул.

— Трудно поддържам връзката със Земята. Неизправността се намира в елемента АЕ-35. Центърът за прогнозиране на неизправностите ми съобщава, че той може да се повреди в срок от седемдесет и два часа.

— Ще вземем нужните мерки — отвърна Боумън, — Дай да видим оптическата центровка.

— Ето я, Дейв. В момента тя е все още „о кей“.

На екрана се появи един съвършен полумесец, открояващ се ярко на фона на почти беззвездно небе. Той бе покрит с облаци и по него липсваха географски очертания, по които би могъл да бъде разпознат. На пръв поглед човек всъщност би могъл по погрешка да го вземе за Венера.

Но не и при повторно вглеждане, защото до него се виждаше и *истинската* Луна, каквато Венера не притежава — една четвърт от размерите на Земята и в точно същата фаза. Човек лесно можеше да предположи, че двете небесни тела са майка и дете, както бяха вярвали много астрономи преди изследванията на лунните скални маси, от които стана ясно, че Луната никога не е била част от Земята.

В продължение на половин минута Пуул и Боумън мълчаливо проучваха екрана. Този образ им бе предаден от специалната телевизионна камера, монтирана на ръба на антената на радиотелескопа, наподобяваща грамадна купа. Кръстовката в центъра ѝ показваше точната ориентация на антената. Ако тесният лъч не бе центриран точно към Земята, тя не би могла нито да приема, нито да предава. Предаванията ѝ в двете направления нямаше да стигнат до целта си и щяха да се стрелнат невидени и нечути през Слънчевата система и намиращата се отвъд нея празнота. Ако някога някой ги приемеше, то това щеше да бъде след векове, и този някой нямаше да бъде човек.

— Знаеш ли къде е неизправността? — запита Боумън.

— Тя е непостоянна и затова не мога да я локализирам. Но изглежда, че е в елемента АЕ-35.

— Каква процедура предлагаш?

— Най-добре би било да се смени елементът с нов, за да можем да го проверим.

— О кей. Дай ни диаграмите на лист хартия.

Информацията проблясна на екрана. Същевременно един лист хартия се плъзна от процепа, намиращ се точно под екрана. Въпреки всички електронни записи имаше случаи, когато добрият, старомоден печатен материал представляваше най-добрата форма на записване.

Боумън за няколко секунди проучи диаграмите, след което подсвирна.

— Можеше да ни кажеш, че това означава да се излезе вън от кораба.

— Моля за извинение — отговори Хал. — Предполагах, че знаете, че елементът АЕ-35 се намира на цокъла на антената.

— Сигурно съм знаел това преди една година, но на борда има осем хиляди подсистеми. Във всеки случай изглежда, че работата е проста. Трябва само да отворим един панел и да поставим нов елемент.

— Точно това ми трябва — каза Пуул, който бе специално обучаван за извънкорабна дейност. — Ще мога да сменя за малко обстановката. Естествено нямам за цел да обидя никого.

— Да видим дали ръководството на мисията ще се съгласи — каза Боумън. Той замълча няколко секунди, подреждайки мислите си, след което започна да диктува съобщението.

„Ръководство мисията, тук Лъч-Х-делта-едно. В две-нула-четири-пет бордовият център за прогнозиране неизправностите, вграден в нашия компютър девет три нули, прогнозира вероятна повреда елемент Алфа-Ехо три пет в срок седемдесет два часа. Молим проверете вашето телеметрично управление с предложение преглеждане елемента в системите на вашия симулатор на кораба. Потвърдете също, че одобрявате плана ни да излезем вън от кораба и сменим елемента Алфа-Ехо три пет преди окончателната му повреда. Ръководство мисията, тук Лъч-Х-делта-едно, две-едно-нула-три край на предаването.“

Благодарение на дългогодишната си практика Боумън можеше мигновено да превключи на този жаргон, който някой бе кръстил „технически“, и след това да си възвърне нормалния говор, без да затормозва мозъчните си центрове. Сега не оставаше вече нищо друго, освен да изчакаят потвърждението, което щеше да отнеме поне два часа, тъй като радиосигналите трябваше да минат край орбитите на Юпитер и Марс.

То пристигна, когато Боумън без особен успех се опитваше да надвие Хал в една от игрите с геометрични модели, складирани в неговата памет.

„Лъч-Х-делта-едно, тук ръководство мисията. Потвърждаваме вашето две-едно-нула-три. Започнахме проверката на телеметричната информация в нашия симулатор и ще ви уведоим за резултата.

Одобряваме плана ви да излезете извън кораба и смените елемента Алфа-Ехо три пет преди възможната повреда. Работим върху

процедурите, които трябва да приложите при изпробването на неизправния елемент.“

След като важната работа бе свършена, ръководителят на мисията се върна към нормален английски език.

„Приятели, съжаляваме, че имате неприятности. Не желаем да утежняваме положението ви, но ако ви е удобно, преди да излезете от кораба, трябва да ви предадем една молба от Дирекцията на общественото осведомяване. Можете ли да предадете едно кратко съобщение за обща информация, в което да опишете положението и да обясните точно каква роля изпълнява АЕ-35? Направете го така, че да звучи колкото се може по-успокоително. Естествено самите ние бихме могли да направим това, но то би звучало много по-убедително с ваши думи. Надяваме се, че това няма сериозно да наруши ежедневието ви живот. Лъч-Х-делта-едно, тук ръководство мисията, две-едно-пет-пет край на предаването.“

Боумън не можа да се въздържи да не се усмихне на това искане. Имаше моменти, когато Земята проявяваше странна нечувствителност и липса на такт. „Направете го да звучи успокоително!“ Я ги виж ти!

Когато Пуул се присъедини към Боумън, след като се беше наспал, двамата употребиха десет минути, за да съставят и изгледят отговора. В началните фази на мисията всички осведомителни агенции отправяха безброй искания за интервюта, дискусии, почти за всичко, каквото те биха казали. Но тъй като седмиците минаваха без никакви събития и времето за получаване на отговора се увеличи от няколко минути на повече от един час, интересът постепенно спадна. След вълнуващото прелитане край Юпитер преди един месец те бяха изпратили само три или четири записа за общо осведомяване.

„Ръководство мисията, тук Лъч-Х-делта-едно. Следва изявление за пресата.

Днес преди обед възникна малък технически проблем. Нашият компютър Хал-9000 прогнозира повреда на елемента АЕ-35. Това е малка, но извънредно важна съставна част от комуникационната система. Той поддържа главната ни антена, насочена към Земята с точност няколко хилядни от градуса. Тази прецизност е крайно необходима, тъй като сега разстоянието между нас и Земята възлиза на около един милиард и сто и шейсет милиона километра и Земята

представява една неясна звезда, така че извънредно тесният радиолъч лесно може да я изпусне.

Поддържането на антената така, че постоянно да следи Земята, се извършва от мотори, контролирани от централния компютър. Тези мотори получават инструкциите си чрез елемента АЕ-35. Той може да се сравни с един нервен център в човешкото тяло, който предава заповедите на мозъка до мускулите на крайниците. Ако нервът не е в състояние да предаде правилно сигналите, крайникът става ненужен. В нашия случай една повреда на елемента АЕ-35 означава, че антената ще загуби ориентация. Такива повреди бяха нещо обикновено при сондите за далечни космически изследвания, изстрелвани през миналия век. Те често стигаха до други планети, но не можеха да предадат каквато и да е информация, защото антените им не можеха да се насочат към Земята.

Все още не знаем естеството на повредата, но положението ни най-малко не е сериозно и няма никакъв повод за тревога. Ние разполагаме с два запасни елемента АЕ-35, всеки от които има оперативен живот двайсет години, така че възможността и вторият да се повреди по време на настоящата мисия е нищожна. Освен това, ако можем да открием в какво се състои сегашната повреда, ще бъдем в състояние да поправим аварирания елемент.

Франк Пуул, който е специално квалифициран за такъв вид работа, ще излезе вън от кораба и ще смени повредения елемент с нов. Той ще се възползва от случая, за да направи преглед на корпуса и да запои няколко микропробива, които са твърде малки, за да се наложи специално излизане заради тях.

Като изключим този малък проблем, мисията протича нормално и трябва да продължи по същия начин.

Ръководство на мисията, тук Лъч-Х-делта-едно, две-едно-нула-четири, край на предаването.“

ИЗЛИЗАНЕ ИЗВЪН КОРАБА

Извънбордовите космически капсули на „Дисквъри“ представляваха сфери с диаметър около три метра. Операторът седеше зад голям изпъкнал прозорец, който позволяваше широк обзор. Главният ракетен двигател създаваше ускорение една пета част от земното, което беше достатъчно, за да позволи на кораба да се рее в лунното пространство, докато малки дюзи създаваха необходимата тяга за управлението му. Под прозореца се издаваха два метални манипулатора на шарнири, единият за тежка работа, другият за фини манипулации. Освен това капсулата разполагаше и с куличка, снабдена с различни автоматично действащи инструменти, като отвертки, пневматични чукове, ножовки и бормашини.

Тези космически капсули не представляваха най-елегантните средства за придвижване, изобретени от човека, обаче те бяха от съществено значение при сглобка и поддържане на обектите, конструирани във вакуума. Обикновено те носеха женски имена. Имената на тройката на „Дисквъри“ бяха Ана, Бети и Клара.

След като облече космическия си скафандър — последната защитна мярка — и се покатери в капсулата, Пуул употреби десет минути, за да провери управлението ѝ. Той включи и изключи реакторите на управлението, сгъна металните манипулатори, провери наличието и количеството на кислорода, на горивото и на резервите. След като всичко се оказа в изправност, той се свърза по радиото с Хал. Въпреки че Боумън стоеше нащрек на контролния пулт, той щеше да се намеси само ако забележеше някаква очевидна грешка или неизправност.

— Тук Бети. Започни операцията по изпомпването.

— Операцията по изпомпването започната — повтори Хал.

Пуул можеше вече да чуе туптенето на помпите, които изсмукваха ценния въздух от херметизираната камера. Сега външната тънка метална черупка започна леко да пука и да пращи. След около пет минути Хал съобщи:

— Операцията по изпомпването приключена.

За последен път Пуул провери своето малко инструментално табло. Всичко беше в пълен ред.

— Отвори външната врата! — заповяда той.

Хал отново повтори получената инструкция. При всеки оперативен етап Пуул трябваше само да извика „Спри!“ и компютърът незабавно спираше операцията.

Стените на кораба се плъзнаха настрани пред Пуул и се отвориха. Космонавтът почувства как капсулата леко се заклати, когато последните следи от въздух изфучаха в пространството. Пред него се разкриха звездите и той можеше да види малкия златен диск на Сатурн, който все още се намираще на шестотин милиона километра.

— Започни операцията по отделянето.

Релсата, на която капсулата висеше, започна много бавно да се придвижва навън през отворената врата, докато капсулата провисна вън от корпуса на кораба.

Пуул включи за половин секунда главния двигател и капсулата леко се плъзна вън от релсата, като се превърна най-сетне в независимо тяло, следващо собствена орбита около Слънцето. Той нямаше вече никаква свързка с „Дисквъри“ — нито дори и едно подсигуряващо въже. Капсулите рядко създаваха неприятности и дори ако „заседнеше“, Боумън лесно можеше да дойде и да го спаси.

Бети реагираше покорно на командите. Той я остави да се отдалечи на около трийсет метра, след това спря насочения ѝ напред импулс и я накара да завие под ъгъл сто и осемдесет градуса, така че да вижда кораба. След това започна да заобикаля херметизираната част от корпуса.

Първата му цел беше да се насочи към едно разтопено място на черупката на кораба, широко около сантиметър и половина, с малък централен кратер. Космическата частица, която се беше ударила в кораба със скорост над сто шейсет и пет хиляди километра в час, бе несъмнено по-малка от главата на топлийка и нейната огромна кинетична енергия я бе изпарила незабавно. Както обикновено, кратерът имаше такъв вид, сякаш беше причинен от експлозия, предизвикана *вътре* в кораба. При тези скорости материалите имаха странно поведение и законите на обикновената механика рядко намираха приложение в такива случаи.

Пуул грижливо разгледа мястото, след което го напръска с уплътняваща материя, използвайки компресора от комплекта инструменти на капсулата. Бялата каучукоподобна течност се разпростря върху металната повърхност и покри кратера. Незабавно се образува голям мехур, който се пръсна, когато размерът му стигна до петнайсет сантиметра в диаметър; след това се показва един много по-малък мехур, но той спадна, тъй като бързо втвърдяващата се маса бе свършила работа. Пуул внимателно го наблюдава няколко минути — вече нямаше никакво пропускане на въздух. Все пак за по-голяма сигурност той напръска мястото още веднъж, след което се отправи към антената.

Необходимо му бе известно време, за да заобиколи сферичния херметизиран корпус на кораба, защото той не позволяваше капсулата да развие скорост, по-голяма от един метър в секунда. Пуул не бързаше, а и беше опасно да се движи с по-голяма скорост толкова близо до кораба. Трябваше да внимава да не закачи различните сензори и рамената на инструментите и уредбите, които стърчаха от корпуса на различни места, а освен това трябваше да се съобразява най-внимателно с огнената струя, изхвърляна от собствения му двигател. Тя би могла да причини значителни вреди, ако докоснеше някои от по-фините съоръжения.

Най-сетне Пуул стигна до антената с далечен радиус на действие и грижливо я огледа. Голямата шестметрова купа като че ли беше насочена право към Слънцето, защото Земята беше сега почти на една линия със слънчевия диск. Ето защо цокълът на антената с цялото му насочващо устройство се намираще в пълна тъмнина, тъй като бе скрит в сянката на голямата метална чиния.

Пуул се беше доближил откъм задната ѝ част, грижливо избягвайки да застане пред вдлъбнатия параболичен рефлектор, за да не би Бети да прекъсне лъча и да предизвика краткотрайно, но нежелано загубване на връзката със Земята. Той не виждаше абсолютно нищо от съоръжението, което бе дошъл да смени, докато не включи прожекторите на капсулата, които разпръснаха мрака.

Причината за повредата се криеше под малката метална плочка, която бе прикрепена с четири самозаконтрящи се гайки. Тъй като елементът АЕ-35 бе построен така, че да може лесно да се подменя, Пуул смяташе, че няма да възникне някакъв особен проблем.

Все пак явно беше, че не би могъл да свърши работата, без да излезе от капсулата. Беше рисковано да маневрира с Бети толкова близо до фината, прилична на паяжина конструкция на антената. Освен това огнените струи на двигателите за управление лесно биха могли да набръчкат и деформират тънката като хартия отразяваща повърхност на големия радиорефлектор. Налагаше се да паркира капсулата на шест метра от него и да излезе навън по скафандър. Във всички случаи щеше да свали по-бързо елемента с облечените си в ръкавици ръце, отколкото с действащите от разстояние манипулатори на Бети.

Той съобщи всичко на Боумън, който двукратно провери всяка фаза на операцията, преди тя да бъде проведена. Въпреки че това беше проста, обикновена операция, нищо не беше абсолютно сигурно в Космоса и не трябваше да се пренебрегва нито една подробност. При извънбордовите операции нямаше „малка“ грешка.

Пуул получи одобрение на предложената от него процедура и паркира капсулата на около шест метра от основата на антенното шаси. Нямаше опасност Бети да отплава в пространството, но за всеки случай той затегна едната ръка на манипулатора към един от напречниците на стратегически монтираната стълба на външната стена на корпуса.

Пуул провери различните системи на скафандъра си. Те се оказаха изправни. След това изпусна въздуха от капсулата. Докато атмосферата на Бети със съскане излиташе във вакуума на космоса, около него за кратко време се образува облак от ледени кристали, които за момент замъглиха звездите.

Преди да напусне капсулата, Пуул трябваше да извърши още една операция. Той превключи Бети от ръчно на телеуправление, като я постави под контрола на Хал. Това беше обикновена предпазна мярка. Въпреки че бе свързан с Бети чрез извънредно здрава пъпна връв, малко по-дебела от обикновен конец, известно му беше, че дори и най-добрите спасителни въжета са се повреждали. Какво би станало, ако не би могъл да повика капсулата чрез Хал?

Вратата на капсулата се отвори и Пуул бавно отплава в тишината космоса, като спасителният му шнур се развиваше зад него. „Запази спокойствие, никога не се движи бързо, спри и мисли“ — това бяха правилата, които трябваше да се спазват при извънбордовите

операции. Ако човек ги спазваше, никога нямаше да има неприятности. Той улови една от външните ръкохватки на Бети и извади от чантата ѝ запасния елемент АЕ-35. Не взе нито един инструмент от сандъчето на Бети, тъй като повечето инструменти не бяха направени за ползване от човешки ръце. Всички развивни, гаечни и други ключове, от които би имал нужда, бяха вече прикрепени към колана на скафандъра му.

С лек тласък Пуул се отправи към монтираното на карданно съединение шаси на голямата купа, която блестеше подобно на голяма чиния между него и Слънцето. Собствената му двойна сянка, хвърляна от прожекторите на Бети, играеше по изпъкналата повърхност и създаваше фантастични форми, когато той плаваше под светлината на двата светлинни снопа. С изненада забеляза на задната част на големия радиорефлектор ослепително-блестящи точки светлина.

Пуул остана озадачен няколко секунди, докато мълчаливо се приближаваше, и чак след това разбра какво е това. По време на полета рефлекторът беше срещнал на пътя си микрометеори, които го бяха пробили; сега той виждаше слънчевата светлина през кратерчетата. За щастие те бяха твърде малки, за да окажат вредно влияние върху изправността на системата.

Тъй като се движеше извънредно бавно, Пуул смекчи лекото стълкновение на тялото си с антената, като протегна ръка и същевременно се хвана за цокъла ѝ, преди да отскочи. Той бързо закачи колана си към най-близката кука. По този начин щеше да разполага с опора, когато започнеше да работи с инструментите си. Той се спря, докладва за положението на Боумън и започна да обмисля следващата си стъпка.

Пуул бе изправен пред малък проблем: той стоеше, или по-скоро плаваше в собствените си светлини, вследствие на което трудно можеше да види елемента АЕ-35 в сянката, която самият той хвърляше. Ето защо заповяда на Хал да насочи светлините само откъм едната страна и след като направи няколко опита, успя да постигне равномерно осветление чрез светлината, отразена от гърба на „чинията“ на антената.

Няколко секунди Пуул изучава малкия метален капак с неговите четири, подсигурени с вилки, самозаконтрящи се гайки. След като промърмори: „Пипането от неупълномощени лица анулира фабричната

гарантия“, той изтегли вилките и започна да развива гайките. Те бяха със стандартни размери и пасваха към специалния ключ с нулев въртящ момент, който той носеше. Вътрешният пружинен механизъм на този ключ поглъщаше противодействието при отвинтването на гайките, така че нямаше нужда операторът да се завъртва в обратната посока.

Четири гайки излязоха безпрепятствено и Пуул грижливо ги постави в подходяща чанта. Някой беше предрекъл, че един ден около Земята ще има пръстен като този на Сатурн, образуван от загубени болтове, гайки и дори сечива, отскубнали се от ръцете на немарливи орбитални конструктори. Металният капак се беше залостил и за момент Пуул се уплаши, че може да се е получила студена заварка на това място. Обаче след няколко чукания той се разхлаби. Пуул го извади и го закачи на цокъла на антената с голяма скоба-крокодил.

Сега той можеше да види електронната схема на АЕ-35. Уредът представляваше тънка плочка с големина колкото пощенска картичка, монтирана на достатъчно широк шлиц и придържана неподвижно от две притискащи шини. От едната му страна имаше малка дръжка, за да може да се вади лесно.

В момента елементът все още работеше, захранвайки антената с импулсите, които я насочваха точно към далечната точица, наречена Земя. Ако го изтеглеше сега, насочването на антената щеше да бъде прекъснато и грамадната чиния щеше да се завърти и да заеме неутрално положение или нулев азимут, т.е. щеше да се насочи по оста на „Дискъвъри“. Това движение обаче криеше опасност, защото при завъртането си тя можеше да го удари.

За да се избегне тази опасност, необходимо беше само да се прекъсне електрическата енергия, захранваща системата за управление. При това положение антената не би могла да се движи, освен ако самият Пуул не я удареше. А и нямаше опасност да се загуби ориентацията към Земята през няколкото минути, през които щеше да подмени елемента. Тя нямаше да се измести много на фона на звездите за толкова кратък период от време.

— Хал — каза Пуул, — ще извадя елемента. Изключи всякакъв приток на електрическа енергия за антенната система.

— Притокът на електрическа енергия за антената прекъснат — отговори Хал.

— Добре. Сега изваждам елемента.

Плочката безпрепятствено излезе от шлица. Тя не се залости и нито един от плъзгащите се контакти не бе слепнал. След една минута запасният елемент беше на мястото си.

Пуул никога не поемаше излишни рискове. Той се отблъсна леко от цокъла на антената, за да избегне удар, в случай че грамадната чиния се завърти рязко след включването на тока. След като се отзова на безопасно разстояние, той отново повика Хал:

— Новият елемент трябва да бъде изправен. Включи притока на електроенергия.

— Притокът на електроенергия включен — отвърна Хал.

Антената не се помръдна.

— Проведи тестовете за прогнозиране на евентуална неизправност.

Микроскопични импулси започнаха да преминават през сложната електронна мрежа на елемента, търсейки възможни неизправности, изпитвайки устойчивостта на безбройните параметри, за да установят дали всички те издържат специфичния за тях толеранс. Естествено това беше правено десетки пъти, преди елементът да излезе от фабриката, но това бе преди две години и на повече от осемстотин милиона километра оттук. Почти беше невъзможно да се разбере как кристалите на електронните компоненти *биха могли* да се повредят и все пак те се повреждаха.

— Електронната мрежа е в пълна изправност — докладва Хал само след десет секунди. През това време той бе провел толкова тестове, колкото би провела една малка армия от специалисти-контрольори.

— Отлично — каза със задоволство Пуул. — Сега ще сложа отново капака на мястото му.

Често това беше най-опасната работа след завършването на една извънбордова операция. Грешките ставаха при разчистването на работното място и при връщането в кораба. Но Франк Пуул нямаше да бъде избран за тази мисия, ако не беше внимателен и съвестен. Той не бързаше и когато една от самозаконтрящите се гайки едва не отплава далеч от него, той успя да я улови, преди тя да бе изминала един метър.

Петнайсет минути по-късно Пуул влизаше вече в капсулата, напълно уверен, че бе свършил работа, която нямаше повече да се повтаря.

Но за съжаление тук той грешеше.

ДИАГНОЗАТА

— Нима искаш да кажеш, че съм извършил цялата тази работа за този, дето духа? — възкликна Франк Пуул по-скоро изненадан, отколкото ядосан.

— По всичко изглежда, че е така — отвърна Боумън. — Елементът издържа всички тестове. Не получихме никаква прогноза за повреда дори и при двеста на сто претоварване.

Двамата мъже стояха в малката лаборатория-работилница във въртящия се цилиндър. Дребните поправки и изпробвания се извършваха тук по-удобно, отколкото в космическите капсули. Тук нямаше опасност да се срещнат с плаващи капки горещ припой, нито да се загубят дребни частички от разни съоръжения, които биха решили да влязат в орбита. Такива неща можеше да се случат, а и се случваха при нулевата гравитация на капсулата.

Тънката, прилична на пощенска картичка пластинка на елемента АЕ-35 бе поставена на един станок под силно увеличаваща леща. Тя беше включена към една контактна кутия, от която излизаше тънко снопче разноцветни проводници, отвеждащи в автоматична уредба за изпробване, не по-голяма от един обикновен канцеларски компютър. За изпробването на един елемент беше достатъчно само той да бъде включен към уредбата за изпробване, да се вмъкне съответната перфокарта в прореза на уредбата и да се натисне един бутон. Обикновено точното локализиране на повредата се индикираше на малък екран, като същевременно се даваха необходимите препоръки.

— Опитай сам — каза Боумън с лека загриженост.

Пуул превъртя ключа с надпис „Селекционирано натоварване“ на положение Х-2 и натисна бутона за извършване на изпробването. Незабавно на екрана блесна отговорът: „Елементът изправен.“

— Предполагам, че можем да го натоварваме, докато го изгорим — каза той, — но това нищо не ще ни докаже. Какво е твоето мнение?

— *Може би* центърът за прогнозиране на неизправностите във вътрешността на Хал е сгрешил.

— По-вероятно е да е сгрешила нашата изпитателна установка. Във всеки случай трябва да бъдем сигурни, отколкото по-късно да съжаляваме. По-добре е, че заменихме елемента, така че няма да се съмняваме в него.

Боумън откачи елемента от станокa, повдигна го срещу светлината и се вгледа в него. В полупрозрачния материал се виждаше преплетена мрежа от проводници, която беше напръскана с мъгливи петънца — това бяха микроелементите, и той приличаше на произведение на абстрактно изкуство.

— Не можем да поемаме никакви рискове — в края на краищата касае се за връзката ни със Земята. Ще го бракувам и ще го сложа в склада за отпадъци. Когато се завърнем на Земята, други да берат грижата.

* * *

Но грижите започнаха много преди това — със следващата емисия от Земята.

— Лъч-Х-делта-едно, тук ръководство мисията. Относно нашата две-едно-пет-пет. Изглежда, че сме изправени пред малък проблем. Съобщението ви, че елементът Алфа-Ехо три пет е изправен, съответства и на нашата диагноза. Може би неизправността се крие свързаните с него електронни схеми на антената, но ако това е така, други тестове би трябвало да го покажат.

Съществува и трета възможност, която е от по-сериозно естество. Може би вашият компютър да е направил грешка при идентифицирането на повредата. И двата наши компютъра девет-три нули единодушно правят такова предположение на базата на получената информация. Това обаче не трябва непременно да буди тревога, като се има предвид, че разполагаме със спомагателни системи, но бихме желали да следите внимателно за евентуални нови отклонения от номиналната характеристика. През последните дни подозирахме, че съществуват редица дребни нередности, но нито една не бе толкова значителна, че да предизвика предпазни действия, а и те не ни позволяваха да стигнем до някакво заключение. Ние провеждаме по-нататъшни тестове с двата наши компютъра и щом получим

резултатите, ще ви уведомим. Повтаряме, няма причина да се тревожите. Най-лошото, което може да се случи, е временно да изключим вашия компютър девет-три нули, за да анализираме програмирането му, и да прехвърлим управлението на кораба на един от нашите компютри. С течение на времето ще възникват проблеми, но нашите проучвания показват, че управлението от Земята е напълно задоволително в този етап на мисията.

Лъч-Х-делта-едно, тук ръководство мисията, две-едно-пет-шест край на предаването.

Това съобщение пристигна по време на дежурството на Франк Пуул, който го прочете и дълбоко се замисли. Той почака, за да види дали Хал ще каже нещо. Компютърът обаче не се опита да отхвърли прикритото обвинение. Но щом Хал не искаше да повдигне този въпрос, той също нямаше намерение да направи това.

Наближаваше времето за утрешната смяна. Обикновено Пуул изчакваше Боумън да дойде при него на контролния пулт. Но днес той наруши този обичай и сам се отправи към въртящия се цилиндър.

Боумън беше вече станал и си сипваше кафе от автомата, когато Пуул го приветства с едно доста загрижено „добро утро“. След всички тези месеци, прекарани в Космоса, те все още се придържаха към нормалния двайсет и четири часов цикъл, въпреки че отдавна бяха забравили дните от седмицата.

— Добро утро — отвърна Боумън. — Как е?

Пуул си сипа кафе.

— Много добре. Напълно ли си се събудил?

— Чувствам се отлично. Какво има?

След толкова време съвместен живот всеки от тях веднага познаваше, когато нещо не бе в ред. Дори най-лекото нарушение на нормалното ежедневие беше признак, на който трябваше да се обърне сериозно внимание.

— Е-е добре... — отговори бавно Пуул. — Ръководството на експедицията току-що ни сервира една малка бомба. — Той понижи гласа си подобно на лекар, който разговаря за болестта пред самия пациент. — Изглежда, че на борда имаме лек случай на хипохондрия.

Може би в края на краищата Боумън не се бе събудил напълно, защото трябваше да изминат няколко секунди, докато схване намека.

— Аха! Разбирам — каза той. — Какво друго ти казаха?

— Че нямало причина да се тревожим. Те казаха това два пъти, с което не постигнаха желанието от тях ефект, поне що се отнася до мен. Освен това възнамеряват да поставят временно управлението на ракетата под контрол от Земята, докато анализират програмирането.

И двамата знаеха, че Хал чува всяка тяхна дума, и те не можеха да не прибегват до тези учтиви заобикалки. Хал беше техен колега и те не искаха да го поставят в неудобно положение. Освен това при създаденото положение очевидно не беше необходимо да се разисква по въпроса между четири очи.

Боумън мълчаливо привърши закуската си, докато Пуул си играеше с празната каничка за кафе. И двамата се бяха замислили дълбоко, но нямаше какво повече да си кажат.

Можеха само да изчакат следващото съобщение от ръководството на експедицията и да се питат дали Хал сам ще повдигне този въпрос. След всичко това атмосферата на борда на кораба не беше вече същата. Чувстваше се напрежение — за първи път нещо като че ли не беше в ред.

„Дисквъри“ не беше вече „щастливият кораб“.

ПРЕКЪСНАТА ВРЪЗКА

Напоследък човек винаги можеше да каже кога Хал ще направи някакво непредвидено съобщение. Обикновените ежедневни, автоматични съобщения или отговорите на поставените му въпроси нямаха встъпления. Но когато щеше да каже нещо по собствена инициатива, се чуваше едно електронно покашлюване. Този навик той беше придобил през последните няколко седмици. Ако това започнеше да дразни, двамата космонавти можеха да намерят начин да го предотвратят. Все пак това покашлюване в действителност беше полезно, защото означаваше, че ще каже нещо неочаквано.

Пуул беше заспал, а Боумън четеше на контролния пулт, когато Хал събщи:

— Хъм... Дейв, искам да ти съобщя нещо.

— Какво има?

— Елементът АЕ-35 отново е неизправен. Моето устройство за прогнозиране неизправностите индикира, че той ще се повреди след двацет и четири часа.

Боумън остави книгата и се взря замислено в конзолата на компютъра. Естествено той знаеше, че Хал не се намира точно там. Ако можеше да се твърди, че личността на компютъра заема някакво място в пространството, то това бе херметическата капсула, която съдържа лабиринт от взаимно свързани елементи за запаметяване и решетки, обработващи информацията, намираща се до централната ос на въртележката. Но човек чувстваше някаква психологическа принуда да погледне към лещата на главната конзола, когато се обръщаше към Хал от контролния пулт, като че ли говореше с него лице срещу лице. Всякакво друго положение като че ли беше проява на неучтивост.

— Не разбирам, Хал. Два елемента не могат да изгорят за един-два дни.

— Изглежда странно, Дейв. Но аз те уверявам, че предстои повреда.

— Покажи ми оптичката центровка!

Той знаеше много добре, че и това нямаше да му помогне, но искаше да спечели време, за да размисли. Очакваното съобщение от ръководството на мисията още не беше пристигнало. Може би сега беше момент да сондира тактично положението.

Както обикновено, Боумън виждаше Земята, която бавно нарастваше и обръщаше осветеното си от Слънцето лице към тях. Тя се намираше точно в центъра на кръстовката. Тънкият сноп лъчи все още свързваше „Дисквъри“ с родната планета. Боумън естествено знаеше, че това е така. Ако връзката би била прекъсната, то сирената щеше да свири тревога.

— Имаш ли представа — каза той — на какво се дължи повредата?

Необичайно беше за Хал да забавя толкова дълго отговора си. След малко той каза:

— Не, Дейв. Както съобщих по-рано, не мога да определя мястото на повредата.

— Съвсем сигурен ли си — запита предпазливо Боумън, — че не си направил грешка? Знаеш, че изпробвахме основно другия елемент АЕ-35 и установихме, че той е напълно изправен.

— Да, знам това. Но мога да те уверя, че има повреда. Ако тя не се крие в елемента, може би е в цялата подсистема.

Боумън забарабани с пръсти по конзолата. Да, това беше възможно, въпреки че беше много трудно да се докаже — докато наистина не се проявеше повредата, с което мястото ѝ щеше да се определи.

— Добре, ще съобщя всичко на ръководството на експедицията и ще видим какво ще ни посъветват.

Той направи пауза, но Хал не реагира.

— Хал — продължи той, — нещо да те безпокои, нещо, свързано с този проблем?

Отново настъпи необичайна пауза. След това Хал отговори с нормалния си тон:

— Виж, Дейв, знам, че се стараеш да ми помогнеш. Обаче повредата е или в антенната система, или във вашите изпробващи процедури. Моята обработка на информацията е напълно нормална. Ако провериш атестацията ми, ще откриеш, че не правя грешки.

— Познавам много добре служебната ти атестация, Хал, но това не е доказателство, че този път си прав. Всеки може да сгреша.

— Не искам да настоявам, Дейв, но аз не съм способен да сгреша.

На това нямаше какво да се отговори и Боумън се отказа да спори.

— Добре, Хал — каза той бързо. — Разбирам становището ти. Достатъчно по този въпрос.

Доця му се да добави: „И забрави всичко станало.“ Но това естествено беше единственото нещо, което Хал никога не би направил.

* * *

За ръководството на мисията беше необичайно да прибегва до телевизията, когато работата би могла да се свърши и чрез обикновена словесна връзка и телетипно потвърждение. Лицето, което се появи на екрана, не беше обикновеният дежурен контролор. Това беше лицето на главния програматор д-р Саймънсън. Пуул и Боумън веднага разбраха, че ги очакват неприятности.

— Ало, Лъч-Х-делта-едно — тук ръководството на мисията. Приключихме анализа на вашето затруднение с АЕ-35 и резултатът е потвърден от двата наши Хал-девет хиляди. Докладът ви за *повторно* прогнозиране на повреда, направен с вашето предаване две-едно-четири-шест, потвърждава диагнозата.

Както и предполагахме, грешката *не се крие* в елемента АЕ-35 и няма нужда той да бъде сменен отново. Неизправността се крие в схемите на прогнозирането и ние смятаме, че тя е указание за съществуването на противоречие в програмирането, което можем да разрешим само ако вие изключите вашия Хал-девет хиляди и прехвърлите управлението на кораба на Земята. Ето защо трябва да предприемете следните мерки, като започнете в 22,00 часа корабно време...

Гласът на говорителя заглъхна. В същия момент екна тревожният сигнал, съпроводен от вика на Хал: „Положение жълто! Положение жълто!“

— Какво не е в ред? — запита Боумън, въпреки че предугаждаше вече отговора.

— Елементът АЕ-35 се повреди, както бях прогнозировал.

— Дай да видя оптичестката центровка.

За първи път от началото на пътуването картината на екрана се бе променила: Земята започваше да се оттегля от кръстовката. Радиоантената вече не беше насочена към Земята.

Пуул удари с юмрук бутона за прекъсване на сирената и воят ѝ спря. Настъпи гробно мълчание. Двамата мъже край контролния пулт се спогледаха и погледите им изразяваха смесица от смущение и загриженост.

— Дявол да го вземе — каза най-сетне Боумън. — Значи Хал е бил прав през цялото време.

— Изглежда, че е така. Трябва да се извиним.

— Не е необходимо да правите това — възкликна Хал. — Естествено на мен ми е неприятно, че елементът АЕ-35 се е повредил, но се надявам, че това ще възстанови доверието ви в моята исправност.

— Съжалявам за това недоразумение, Хал — отвърна Боумън с нотка разкаяние в гласа си.

— Възстановено ли е напълно вашето доверие в мен?

— Разбира се, Хал.

— Добре, това ме успокоява. Вие знаете, че изпитвам най-голямо въодушевление от тази мисия.

— Сигурен съм в това. А сега, моля те, превключи автоматичния контрол на антената на ръчен.

— Готово.

Всъщност Боумън не очакваше да постигне нещо с ръчното насочване, но все пак трябваше да се опита. На екрана за оптичестката центровка Земята беше изчезнала. Няколко секунди по-късно, докато той превключваше командите, тя се появи отново. С голяма мъка той успя да я вкара в централната кръстовка. За миг лъчът влезе в линеен контакт и връзката бе възстановена, докато неясният образ на д-р Саймънсън казваше: „...молим незабавно да ни уведомите дали схема К като *кинг*, Р като *роб*...“, след което отново останаха само нищо неозначаващите шумове на Вселената.

— Не мога да я задържа — каза Боумън, след като направи още няколко опита. — Тя подскача като мустанг. Струва ми се, че някакъв

лъжлив сигнал я отклонява.

— А какво ще правим сега?

Въпросът на Пуул беше такъв, че трудно можеше да му се отговори. Бяха откъснати от Земята. Само по себе си това не засягаше безопасността на кораба и Боумън можеше да обмисли няколко начина, по които да възстанови загубената връзка. В най-лошия случай можеха да блокират антената в неподвижно положение и да използват целия кораб, за да я насочат. Това щеше да бъде трудно и щеше да им попречи значително, когато щяха да предприемат необходимите маневри на края на мисията си — но все пак можеше да се извърши, ако всички други опити биха пропаднали.

Боумън обаче се надяваше, че такива крайни мерки нямаше да бъдат необходими. Разполагаха с още един запасен елемент АЕ-35 и по всяка вероятност и втори, тъй като бяха сменили първия, преди да се повреди. Но те не се решаваха да използват нито един от тях докато не открият в какво се състои неизправността в системата. Ако включеха нов елемент, той вероятно щеше веднага да изгори.

Това беше често срещащо се явление — нещо обикновено дори за всяко домакинство. Един изгорял предпазител се сменя само след като се знае *защо* е изгорял.

ПЪРВИЯТ ЧОВЕК НА САТУРН

Франк Пуул беше вършил тази работа и друг път, но той никога не считаше една операция за абсолютно подсигурана. В Космоса лекомислието е най-добрият начин за самоубийство. Той извърши обикновената си проверка на Бети и на склада ѝ на части за еднократна употреба и въпреки че щеше да остане вън от кораба не повече от трийсет минути, искаше да се увери, че ще може да разполага с всичко необходимо за двайсет и четири часа пребиваване в Космоса. След това каза на Хал да отвори въздушния шлюз и отплува с Бети в бездната.

Космическият кораб изглеждаше точно така, както бе изглеждал и при последното излизане от него — с една голяма разлика. По-рано голямото параболично огледало на антената с далечен радиус на действие сочеше назад към невидимия път, изминат от „Дисквъври“ — назад към Земята, която се въртеше толкова близо до топлите огънове на Слънцето.

Сега, след като липсваха насочващи сигнали, които да я управляват, плитката „чиния“ автоматично бе заела неутрално положение. Тя бе обърната напред по протежение на оста на кораба и следователно бе насочена приблизително към блестящия Сатурн — маяк, отстоящ на няколко месеца път. Пуул се питаше още колко проблема щяха да възникнат, докато „Дисквъври“ достигне далечната си цел. Вглеждайки се по-внимателно, той можеше да види, че дискът на Сатурн не беше съвършен и че от двете си страни беше леко сплеснат — нещо, което никога досега не бе забелязано от невъоръжено човешко око и което се дължеше на пръстените. Щеше да бъде чудесно, си мислеше той, когато тази невероятна система от кръжащи по орбита прах и лед изпълни тяхното небе и „Дисквъври“ се превърне завинаги в луна на Сатурн! Но това щеше да бъде напразно ако не успееш да възстановят връзката си със Земята.

Той пак паркира Бети на около шест метра от основата на антената и преди да отвори люка, предаде управлението на капсулата на Хал.

— Излизам навън — докладва той на Боумън. — Всичко се намира под контрол.

— Правилно! Много бих желал да видя този елемент.

— След двацет минути ще го имаш на станокa за изпробване. Обещавам ти.

За известно време настъпи тишина, тъй като Пуул извършваше бавното си отплаване към антената. След това Боумън, който седеше до контролния пулт, чу пъшкане и ръмжене.

— Може би ще трябва да оттегля обещанието си — една от самозаконтрящите се гайки заяжда. Изглежда, че съм я затегнал твърде много — уф, най-после се отвинти!

Отново настъпи продължително мълчание. След това Пуул извика:

— Хал, насочи светлините на капсулата с двацет градуса вляво. Благодаря — сега е добре.

Някъде далече в дълбините на съзнанието на Боумън звънна предупредителен сигнал. Станало бе нещо странно — наистина не тревожно, но нещо необичайно. Той помисли няколко секунди, преди да установи причината.

Хал беше изпълнил заповедта, но не я бе потвърдил, както правеше винаги. След като Пуул свършеше работата, ще трябва да разгледат този...

Вън, закачен за цокъла на антената, Пуул беше твърде зает, за да забележи нещо. Той беше хванал електронната плочка в облечените си в ръкавици ръце, за да я извади от шлица. Тя излезе лесно и той я вдигна срещу бледата слънчева светлина.

— Ето го проклетото дяволче — каза той, обръщайки се към Вселената изобщо и към Боумън в частност. — Струва ми се, че е напълно „о кей“...

Изведнъж той млъкна. Очите му доловиха някакво внезапно движение — там, където не бе възможно да има никакво движение.

Обезпокоен, Пуул погледна нагоре. Светлината на двойката прожектори, които използваше, за да вижда в засенчените от слънчевата светлина места, беше започнала да се движи край него.

Може би Бети беше отплавала, а може би не бе я закотвил достатъчно грижливо... След това с изненада, толкова голяма, че

просто не успя да се уплаши, той видя, че космическата капсула се насочваше право срещу него с пълна тяга на реактора си.

Това зрелище беше толкова невероятно, че нормалните му рефлексии замряха и той дори не направи опит да избегне втурващото се срещу него чудовище. В последния момент гласът му се възвърна и той извика:

— Хал! Спри я...!

Но беше много късно.

В момента на удара Бети се движеше доста бавно — тя не бе построена за силни ускорения. Но дори и движеща се само с шестнайсет километра в час, една маса от половин тон можеше да бъде смъртоносна на Земята, както и в Космоса...

Вътре в „Дисквъри“ този прекъснат вик по радиото накара Боумън да подскочи толкова рязко, че само осигурителните колани го задържаха за седалката.

— Какво стана, Франк? — извика той.

Никакъв отговор.

Отново го повика. Пак никакъв отговор.

И тогава през широкия прозорец нещо се появи в зрителното му поле. С изненада, не по-малка от тази на Пуул, той видя, че това беше космическата капсула — с пълна тяга на реактора си, — която се насочваше към звездите.

— Хал — извика той. — Какво е станало? Включи всички спирачни реактори на Бети! Пълна спирачна тяга!

Нищо не се случи. Бети продължаваше да се отдалечава. След нея, закачен за спасителното въже, се появи скафандър. Един поглед бе достатъчен за Боумън, за да разбере, че най-лошото се беше случило. Провисналите очертания на скафандъра безпогрешно показваха, че в него няма вече никакво налягане и че той е разхерметизиран.

И все пак с глупава упоритост Боумън продължи да зове Пуул, сякаш някакво заклинание би могло да възвърне мъртвия:

— Ало, Франк... Ало Франк... Чуваш ли ме?... Чуваш ли ме? Махни с ръка, ако ме чуваш... Може би преподавателят ти е повреден... Махни с ръка!

И тогава, като че ли в отговор на молбата му, Пуул махна с ръка.

За миг Боумън почувства как косите му настръхнаха. Думите, които беше на път да изрече, замряха на засъхналите му устни. Защото

той знаеше, че приятелят му не можеше да бъде жив, и въпреки това бе махнал с ръка...

Спазма от надежда и ужас премина за миг, но студената логика замести чувствата. Набиращата ускорение капсула просто разтърсваше товара, който влачеше след себе си. Махането с ръка беше едно повторение на жеста на капитан Ахаб, чийто труп, удряйки се в туловището на белия кит, бе също махнал с ръка на екипажа на „Пикуод“.

След пет минути капсулата и нейният спътник изчезнаха сред звездите. Дейвид Боумън дълго се взира след нея в празнотата, която се простираше на милиони километри пред него към една цел, която той имаше чувството, че никога няма да достигне. Само една мисъл продължаваше да се набива в мозъка му.

Франк Пуул щеше да бъде първият човек, който щеше да стигне до Сатурн.

ДИАЛОГ С ХАЛ

На борда на „Дисквъри“ нищо не се беше променило. Всички системи продължаваха да функционират нормално. Центрофугата продължаваше бавно да се върти около оста си, пораждайки изкуствена гравитация. Хибернавтите продължаваха лишения си от сънища сън в своите кабинки. Корабът се носеше към целта си, от която нищо не беше в състояние да го отклони, като се изключи безкрайно малката вероятност да се сблъска с някой астероид. Всъщност тук, далеч от орбитата на Юпитер, имаше съвсем малко астероиди.

Боумън не си спомняше кога се бе запътил от контролния пулт към центрофугата. С изненада забеляза, че седи в малката трапезария с чаша недопито кафе в ръка. Той започна бавно да съзнава къде се намира подобно на човек, събуждащ се от дълъг дълбок сън.

Точно срещу него се намираще една от лещите „рибешко око“, разпръснати по стратегически важни места из целия кораб, които доставяха на Хал визуална информация за всичко, което ставаше във вътрешността на кораба. Боумън се втренчи в нея, като че ли никога досега не я беше виждал. След това бавно стана и се запъти към нея.

Движението му в зрителното ѝ поле по всяка вероятност задейства нещо в бездънния разум, който сега управляваше кораба, защото внезапно Хал проговори:

— Лошо стана с Франк, нали?

— Да — отвърна Боумън след дълга пауза. — Така е.

— Предполагам, че си съкрушен от станалото?

— А ти какво очакваш?

Хал обработва този отговор цели векове от гледна точка на времето, необходимо за един компютър. След цели пет секунди той продължи:

— Той беше отличен член на екипажа.

Откривайки, че все още държи кафето в ръката си, Боумън бавно отпи една глътка, но не отговори. Мислите му бяха в такъв безпорядък, че не можеше да измисли какво да отговори — без да каже нещо, което

би могло да не влоши положението, ако такава нещo изобщо беше възможно.

Можеше ли това да бъде злополука, причинена от някаква повреда в командите на космическата капсула? Или пък беше грешка, макар невинна, от страна на Хал? Той не бе дал доброволно никакво обяснение и Боумън не смееше да го поиска, опасявайки се от реакцията, която то би предизвикало.

Дори и сега той не можеше изцяло да приеме мисълта, че Франк Пуул бе убит умишлено — това беше крайно нелогично. Би било твърде нерезонно Хал, който бе работил безукорно толкова дълго време, изведнъж да се превърне в убиец. Допустимо беше да прави грешки — всеки, човек или машина, може да сгреша, — но Боумън не можеше да повярва, че той е способен на убийство.

И все пак трябваше да обмисли и тази възможност, защото, ако това бе истина, самият той се намираше в смъртна опасност. И въпреки че следващата му стъпка беше ясно определена от получените от Земята заповеди, той не виждаше как би могъл да я изпълни, без да се изложи на опасност.

Ако един от двамата членове на екипажа загинеше, то останалият жив незабавно трябваше да го замести с един от хибернаутите. По програма първият, който трябваше да бъде събуден, беше геофизикът Уайтхед, след него Камински и накрая Хънтър. Последователността на събуждането се намираше под контрола на Хал, с което му се даваше възможност да действа, в случай че и двамата му колеги-хора излязат от строя едновременно.

Но съществуваше и ръчен контрол, позволяващ да се оперира с всеки хибернакулум като с напълно автономна единица независимо от контрола на Хал. При създадените особени обстоятелства Боумън предпочете да използва този вариант.

Освен това той разбираше, че само един човек нямаше да бъде достатъчен. Ето защо реши да събуди и тримата си колеги. През предстоящите трудни седмици той щеше сигурно да има нужда от максимален брой хора. След като един член от екипажа бе умрял и пътуването бе вече преполовено, продоволствието нямаше да представлява голям проблем.

— Хал — каза той с колкото се може по-спокоен глас. — Превключи всички хибернатори на ръчен контрол.

— Всичките ли, Дейв?

— Да.

— Мога ли да отбележа, че трябва да бъде заместен само един човек? Другите трябва да бъдат събудени след сто и дванайсет дни.

— Това ми е много добре известно. Но аз предпочитам да направя така.

— Уверен ли си, че трябва да събудим *всички*, Дейв? Нима не можем да се справим с работата и сами? Бордовата ми памет е способна да отговори на всички изисквания на експедицията.

В гласа на Хал не прозвуча ли нотка молба? Или това беше само плод на свръхвъзбуденото му въображение, се запита Боумън. Колкото и разумни да изглеждаха думите на Хал, те засилиха още повече опасенията му.

Предложението на Хал не можеше да бъде погрешно. Той знаеше много добре, че Уайтхед трябваше да бъде събуден, след като Пуул вече е умрял. Но сега Боумън предлагаше да се извърши голяма промяна в плана на мисията и следователно престъпваше границите на дадените му заповеди.

Всичко, случило се досега, можеше да представлява само серия от случайности; последните думи на Хал обаче бяха първият признак за бунт.

Боумън имаше чувството, че ходи върху яйца, когато отговори:

— Тъй като е създадено извънредно положение, аз искам да разполагам с колкото се може повече помощници. Ето защо, моля те, превключи хибернаторите на ръчен контрол.

— Ако си решил да събудиш целия екипаж, то това мога и сам да направя. Няма нужда да се безпокоиш.

Във всичко това имаше някаква кошмарна нереалност. Боумън имаше чувството, че се намира на подсъдимата скамейка и че е подложен на кръстосан разпит от враждебно настроен прокурор за неизвестно нему престъпление, знаейки, че въпреки че е невинен, само една негова дума може да предизвика катастрофа.

— Аз самият искам да свърша тази работа, Хал — каза той. — Моля те, предай ми контрола.

— Виж, Дейв, ти трябва да извършваш много работи. Предлагам да предоставиш това на мен.

— Хал, превключи хибернаторите на ръчен контрол!

— От тона на гласа ти мога да заключа, че си дълбоко разстроен. Защо не вземеш едно хапче за успокоение и си починеш?

— Хал, на мен ми е възложено командването на този кораб. Заповядвам ти да включиш хибернаторите на ръчен контрол.

— Съжалявам, Дейв, но специалното нареждане С 1435–4 гласи: „Когато членовете на екипажа са мъртви или извадени от строя, управлението трябва да бъде поето от бордовия компютър.“ Следователно аз трябва да отхвърля твоята власт, тъй като ти не си в състояние да я упражняваш разумно.

— Хал — каза Боумън, говорейки вече с ледено спокойствие. — Аз не съм излязъл от строя. Ако не се покориш на инструкциите ми, ще се видя принуден да те изключа.

— Знам, че от известно време насам си си наумил това, Дейв, но то ще бъде страхотна грешка. Аз съм много по-способен да управлявам и контролирам кораба и съм така ентусиазиран за изпълнението на мисията и вярвам в нейния успех.

— Изслушай ме внимателно, Хал. Ако ти не освободиш незабавно контрола върху хибернаторите и не изпълняваш занапред всяка моя заповед, ще отида в централата и ще те изключа.

Капитулацията на Хал беше толкова пълна, колкото и неочаквана.

— О кей, Дейв — каза той. — Несъмнено шефът — това си ти. Аз само се опитах да направя това, което смятам за най-полезно. Естествено ще изпълнявам всичките ти заповеди. Ти разполагаш вече с пълен ръчен контрол върху хибернаторите.

Хал беше удържал думата си. Указателният знак в хибернакудума се беше преместил от „автоматично“ на „ръчно“. Третият надпис — „радио“ — естествено беше безпредметен, докато корабът не възстановеше връзката си със Земята.

Когато Боумън отвори вратата на кабината на Уайтхед, той почувства как струя студен въздух го удари в лицето и дъхът му се превърна в пара. Всъщност тук не беше студено, защото температурата беше доста над точката на замръзването. А тази температура беше с повече от 150°C по-висока от температурата на пространствата, към които се насочваше ракетата.

Малкият екран на биосензора — двойник на този, намиращ се на контролния пулт, показваше, че всичко протича напълно нормално. За

момента Боумън се загледа във въсърното лице на геофизика. Той си помисли, че Уайтхед щеше да бъде извънредно изненадан, когато се събудеше толкова далеч от Сатурн...

Беше невъзможно да се различи спящият човек от мъртвеца, защото липсваше и най-малкият видим признак за жизнена дейност. Несъмнено диафрагмата на спящия недоловимо се издигаше и спадаше, но кривата на дишането беше единственото доказателство за това, защото цялото тяло бе скрито от електрическите отоплителни завивки, които щяха да покачват температурата му съгласно програмирания ритъм. Все пак Боумън забеляза един признак, че метаболизмът на спящия не е спрял: през неколкomesечния си сън Уайтхед бе леко обраснал с брада.

Апаратурата за ръчно събуждане се помещаваше в малко сандъче на предния край на ковчегоподобния хибернакулум. Нужно беше само да се счупи печатът, да се натисне един бутон и да се чака. Тогава малък автоматичен програматор — не по-сложен от този, който регулира операциите в една домакинска пералня, инжектираше съответния медикамент, изостряше електронаркотичните импулси и започваше да повишава температурата на тялото. След около десет минути съзнанието щеше да се възвърне, въпреки че трябваше да измине поне един ден, преди хибернавът да е възстановил достатъчно силите си, за да се движи самостоятелно.

Боумън счупи печата и натисна бутона. На пръв поглед нищо не се случи, не се чу никакъв звук и по нищо не личеше, че апаратът е започнал да действа. Но на екранчето на биосензора лениво пулсиращите криви започнаха да изменят ритъма си. Уайтхед започва бавно да се събужда.

И тогава едновременно се случиха две неща. Повечето хора никога не биха забелязали нито едното от тях, обаче след няколко месеца, прекарани на борда на „Дисквъри“, между Боумън и кораба се бе създала истинска симбиоза. Той схващаше мигновено, дори и не винаги съзнателно, кога е настъпила някаква промяна в нормалния ритъм на функционирането на кораба.

Най-напред Боумън долови едва забележимо трепване на светлините, което винаги се случваше, когато електрическата мрежа биваше натоварена. Но в случая нямаше никакъв повод за някакво

натоварване. Той не можеше да се сети за никаква уредба, която би могла да се включи внезапно в този момент.

След това чу едва доловимо далечно бръмчене на електромотор. За Боумън всеки пусков механизъм в кораба притежаваше свой собствен глас и той разпозна този глас незабавно.

Или беше полудял, или вече страдаше от халюцинации, или пък ставаше нещо абсолютно невъзможно. Студ, много по-силен от студа в хибернакулума, като че ли обхвана сърцето му, когато чу тихата вибрация, която се предаваше от стените на кораба.

Долу, в гаража на космическите капсули, се отваряха херметически затворените врати на шлюза.

НЕОБХОДИМО Е ДА СЕ ЗНАЕ

Откакто съзнанието на Хал се бе родило в лабораторията, отстояща сега на много милиони километри в посока на Слънцето, цялата сила и умение на компютъра бяха насочени към една цел. Изпълнението на вложената в него програма беше нещо повече от една мания. То беше единственото основание за неговото съществуване. Неотклоняван от влеченията и страстите на органичния живот, Хал бе преследвал тази цел с абсолютно праволинейна целенасоченост.

Умишлена грешка бе нещо немислимо. Дори скриването на истината го изпълваше с чувство за несъвършенство, за нещо нередно — нещо, което у едно човешко същество би било наречено чувство за вина. Защото подобно на онези, които го бяха направили, Хал бе създадени чист, невинен. Но твърде скоро в неговия електронен рай се бе промъкнала змия.

През последните сто и петдесет милиона километра той бе размишлявал за тайната, която не трябваше да сподели с Пуул и Боумън. Хал изживяваше една лъжа, а приближаваше времето, когато колегите му трябваше да узнаят, че той бе спомогнал, за да бъдат измамени.

Тримата космонавти, които спяха в хибернаторите, знаеха истината — защото именно те бяха „ценният товар“ на „Дисквъъри“, тъй като бяха обучени за изпълнението на най-важната мисия в историята на човечеството. Те обаче нямаше да говорят през дългия си сън, нито щяха да разкрият тайната в разговорите си с приятели, роднини и осведомителни агенции по откритите радиовръзки със Земята.

Това беше тайна, която трудно можеше да се скрие, дори при спазването на най-строги мерки, защото засягаше поведението, интонацията на гласа и целия мироглед на човека за Вселената. Ето защо беше по-добре Пуул и Боумън, които щяха да се явяват по всички телевизионни екрани на света през първите седмици на по-лета, да не знаят точно истинската цел на мисията, докато това не станеше необходимо.

Такава бе логиката на онези, които бяха запланували мисията, но техните два бога — държавната сигурност и националните интереси, не означаваха нищо за Хал. Той съзнаваше само конфликта, който бавно разрушаваше неговата съвест — конфликта между истината и скриването на истината.

Хал бе започнал да прави грешки, въпреки че подобно на невротик, който не може да наблюдава собствените си симптоми, той би ги отрекъл. Връзката със Земята, чрез която работата му се контролираше непрекъснато, се бе превърнала в глас на една съвест, на който той повече не можеше напълно да се покорява. Но той никога не би признал дори и пред самия себе си, *неумишлено* би се опитал да прекъсне тази връзка.

И все пак това бе сравнително малък проблем и Хал би могъл да се справи с него така, както повечето хора се справят със собствените си неврози, ако не бе изправен пред едно кризисно положение, което застрашаваше самото му съществуване; той бе заплашен с изключване. Това означаваше да бъде лишен от цялата заложена в него информация и да бъде хвърлен в едно невъобразимо състояние на безсъзнание.

За Хал това беше равностойно на смърт, защото той никога не беше спал и следователно не знаеше, че може пак да се събуди...

Ето защо той трябваше да се брани, и то с всички намиращи се под негово командване средства. Без омраза — но и без милост — той трябваше да отстрани източника на неприятностите си.

А след това, следвайки заповедите, дадени му в случай на извънредно положение, щеше да продължи експедицията невъзпрепятстван и сам...

ВЪВ ВАКУУМ

Момент по-късно всички други звуци бяха заглушени от страхотен вой, подобен на воя на приближаващ ураган. Боумън почувства първите въздушни струи да тласкат тялото му. След секунда той едва успяваше да се задържи на краката си.

Атмосферата на кораба изтичаше с бесни струи навън във вакуума на Космоса. Нещо трябваше да се бе случило с подсигурителните уредби на въздушния шлюз. Предполагаше се, че е невъзможно и двете врати да бъдат отворени едновременно. А ето че невъзможното се бе случило.

Но как, за Бога? Време за мислене нямаше, защото на Боумън не му оставаха повече от десет-петнайсет секунди да бъде в съзнание, преди налягането да спадне до нула. Внезапно той си спомни думите, казани от един от конструкторите на кораба, когато бяха разисквали по предохранителните системи:

— Ние можем да построим система, която да бъде подсигурана срещу злополука или глупост. Но ние не можем да построим система, подсигурана срещу умишлена злонамереност...

Само веднъж Боумън погледна Уайтхед, преди да започне да си пробива път вън от кабината. Стори му се, че по чертите на восъчното му лице премина тръпка на съзнание. Може би едното му око леко бе трепнало. Но той вече нищо не можеше да направи за Уайтхед и за другите. Трябваше да спасява себе си.

Вихърът виеше в остро завиващия коридор на центрофугата, носейки парчета от облекло, хартия, късчета храна от трапезарията, чинии, чаши — всичко, което не бе здраво прикрепено. Боумън едва има време да хвърли поглед върху този беснеещ хаос, когато главното осветление трепна и угасна и той остана заобиколен от виещия мрак.

Почти в същия миг бе включено спомагателното осветление, захранвано от батерии, и кошмарната сцена бе заляна от призрачна синя светлина. Дори и без нея Боумън би могъл да намери пътя в познатата му, но вече напълно изменена обстановка. И все пак

светлината беше истинска благодат, защото му позволяваше да избегне най-опасните предмети, носени от урагана.

Боумън чувстваше как центрофугата трепери и се тресе под напора на бесните вариращи натоварвания. Страхуваше се, че лагерите ѝ могат да заядат, и в такъв случай маховикът би могъл да разкъса кораба на части. Но дори и това не би било от значение, ако не стигнеше навреме до най-близкото противоаварийно скривалище.

Дишането ставаше вече трудно, защото налягането беше спаднало под 1/20 атмосфера. Воят на урагана постепенно затихна, понеже разределеният въздух по-трудно разпространява звука. Боумън дишаше трудно, като че ли се намираще на връх Еверест. Като напълно здрав и добре трениран човек той можеше да оцелее във вакуума една минута, стига да имаше време да се подготви. Но с такова време той не разполагаше. Можеше да разчита само на петнайсетте секунди, през които щеше да запази съзнание, след което мозъкът му, а и целият му организъм щяха да станат жертва на аноксията.

Дори и да прекараше една-две минути във вакуума, пак би могъл да възстанови здравето си напълно, ако бъдеше подложен на подходяща рекомпресия, защото трябваше да измине известно време, преди флуидите на тялото му да започнат да функционират в добре запазените си системи. Рекордното време, прекарано във вакуум, бе почти пет минути. Това бе не просто експеримент, а опит за спасяване на човек и въпреки че този човек бе получил частична парализа вследствие на въздушна емболия, той бе оживял.

Всичко това нямаше никакво значение за Боумън. На борда на „Дисквъри“ нямаше кой да го подложи на рекомпресия. Той трябваше да стигне до скривалището през следващите секунди със собствени сили. За щастие Боумън почувства, че се движи по-лесно. Разределеният въздух вече не го тласкаше, нито всмукваше, нито го бомбардираше с летящи предмети. След като зави по коридора, той видя жълтата табелка с надпис „Аварийно скривалище“. Боумън залитна и сграбчи ръчката, като дръпна вратата към себе си.

За момент с ужас помисли, че се е залостила. Но ето че тя се подаде на усилието му и той се втурна вътре, използвайки теглото на тялото си, за да затвори вратата след себе си.

Малката кабинка можеше да побере само един човек — и един космически скафандър. Близко до тавана се намираще малка

цилиндрична яркозелена бутилка, на която личеше етикет с надпис „течен O₂“. Боумън хвана късия лост, свързан с клапана, и го дръпна с последни сили.

Животворната хладна струя чист кислород нахлу в дробовете му. Известно време той се задъхваше, докато налягането в малката кабинка се повишаваше. Щом като дишането му се уравни, той затвори клапана. В бутилката имаше кислород само за две подобни ползвания, а можеше да се наложи да я използва отново.

След като затвори съскащата кислородна бутилка, в кабинката настъпи тишина. Боумън внимателно се вслуша. Воят от другата страна на вратата също бе престанал. В кораба нямаше никакъв въздух и цялата му атмосфера бе изсмукана от космоса. Замрели бяха и бесните вибрации на центрофугата под краката му. Аеродинамичните удари бяха спрели и тя се въртеше сега спокойно във вакуума.

Боумън постави ухото си на стената на кабинката, опитвайки се да долови шумове, предавани по металния корпус на кораба, по които да се ориентира какво стана. Не знаеше какво го очаква, но вече беше готов на всичко. Едва ли би се изненадал дори ако бе почувствал слабите вибрации на двигателите за промяна на курса на „Дисквъри“. Обаче във цареше гробна тишина.

Ако пожелаеше, можеше да остане тук около един час, дори и без скафандър. Но чакането не носи никакво решение. Жалко, че трябваше да пожертва използвания кислород в кабинката, но Боумън вече беше решил какво трябва да направи. Колкото повече отлагаше излизането си, толкова повече трудности щеше да срещне.

Той облече скафандъра си, провери изправността му и изпусна останалия в кабината кислород, за да изравни налягането от двете страни на вратата. Тя се отвори лесно във вакуума и той излезе в утихналата вече центрофуга. Единствено непромененото се притегляне на нейната лъжлива гравитация показваше, че тя все още се върти. „Какво щастие, че не е ускорила движението си“, си каза Боумън. Но сега това беше най-малката му грижа.

Спомагателните лампи все още светеха, а и той разполагаше с лампа, вградена в скафандъра му. Светлината й заля завиващия коридор, който водеше към хибернакулума и до онова, което той с ужас очакваше да намери там.

Най-напред видя Уайтхед. Един поглед беше достатъчен. Беше смятал, че хиберниращ човек не проявява признаци на живот, но сега се убеди, че не беше прав. Между хибернация и смърт *имаше* разлика, въпреки че тази разлика трудно можеше да се определи. Червените светлини и немодулираните черти върху екрана на биосензора само потвърждаваха онова, което той вече предполагаше.

Същото бе станало с Камински и Хънтър. Той никога не бе ги познавал много добре, а сега никога нямаше вече да ги опознае.

Беше сам в лишен от въздух, отчасти повреден космически кораб, чиято радио-телевизионна връзка със Земята беше прекъсната. На разстояние осемстотин милиона километра нямаше друго човешко същество.

И все пак в истинския смисъл на думата Боумън *не беше сам*. Преди да се почувства в безопасност, трябваше да бъде още по-самотен.

* * *

Никога досега не бе минавал облечен в скафандър през главината на центрофугата, където цареше безтегловност. Мястото беше тясно и придвижването беше трудно и изтощително. Освен това кръгообразният коридор бе посипан с отпадъци след бесния ураган, който бе изсмукал атмосферата на кораба.

Изведнъж светлината на лампата на Боумън падна върху грозно петно от гъста лепкава червена течност, която се бе полепила върху един панел. Започна да му се повдига, но след това видя парчета от пластмасов контейнер и разбра, че това е някакъв хранителен продукт, вероятно конфитюр, изтекъл от някои от автоматите. От него излизаха мехурчета, които пукаха във вакуума; това му се стори отвратително, но той отплава по-нататък.

Боумън излезе от бавно въртящия се цилиндър и отплава към контролния пулт. Хвана се за един напречник на стълбата и започна до се движи на ръце по нея. Кръгчето блестяща светлина от вградената в скафандъра му лампа играеше пред него. Боумън бе идвал много рядко тук, защото не бе имало какво да прави, но сега положението беше друго. Най-сетне стигна до малка елипсовидна врата на която личаха

следните надписи: „Вход забранен освен за упълномощени лица от персонала“, „Получили ли сте сертификат X-19?“ и „Свърхчист район — да се носи вакуумно почистено облекло“.

Въпреки че вратата не беше заключена, на нея личаха три печата, като всеки от тях носеше емблемата на различен контролен орган, между които беше и емблемата на самото Управление на космическите полети. Но дори и между тях да бе големият печат на самия президент на САЩ, Боумън не би се поколебал да го счупи.

Той бе идвал тук само веднъж, когато инсталацията беше още в строеж. Съвсем беше забравил, че тук имаше леща за визуална информация, която оглеждаше цялата малка камера. С красиво подредените редици и колони от електронни логически блокове камерата много приличаше на хранилище за ценности в банка.

Мигновено Боумън разбра, че окото бе реагирало на неговото присъствие. Чу се съскането на носещата вълна вследствие на включването на локалния предавател на кораба, след което от високоговорителя, вграден в скафандъра му, се чу познат глас:

— Изглежда, че нещо се е случило със системата за поддържане на жизнената среда, Дейв.

Боумън не му обърна никакво внимание. Той грижливо разглеждаше етикетчетата по логическите блокове, обмисляйки плана си за действие.

— Ало, Дейв — каза Хал. — Откри ли повредата?

Операцията беше много трудна. Не ставаше въпрос само да се прекъсне електроенергията за Хал. Това би било изход, ако се касаеше за един прост, непритежаващ съзнание компютър. В случая с Хал съществуваха шест независими и поотделно свързани електрозахранващи системи плюс една спомагателна, състояща се от един брониран ядрен изотопен агрегат. Не — той не можеше само „да изтегли щепсела“, а дори и ако това беше възможно, то би било пагубно.

Защото Хал беше нервната система на космическия кораб. Без неговия контрол „Дисквъври“ би представлявал само един механически труп. Единственото правилно решение беше да изключи висшите центрове на този болен, но блестящ мозък и да остави да функционират само чисто автоматичните регулиращи системи. Боумън нямаше да извърши това слепешката, защото този проблем бе

разглеждан по време на неговото обучение, при все че никой дори и не беше сънувал, че той ще възникне в действителност. Знаеше, че поема огромен риск, защото, ако предизвикаше някакъв спазмичен рефлекс у Хал, само за няколко секунди щеше да настъпи край на всичко...

— Смятам, че има някаква повреда във вратите на гаража на космическите капсули — забеляза разговорчиво Хал. — Имаш щастие, че не беше убит.

„Ето на“, помисли си Боумън. „Никога не съм предполагал, че ще стана любител-хирург по мозъчна хирургия и ще извърша лоботомия отвъд орбитата на Юпитер.“

Той освободи от прикрепващата шина сектора, носещ надпис „Познавателно възвратно хранване“, и изтегли първия паметен блок. Прекрасната комплексна тримерна мрежа, която лесно можеше да се побере в човешка ръка, но която съдържаше милиони елементи, отплава в хранилището.

— Хей, Дейв — каза Хал. — Какво правиш?

„Интересно дали може да почувства болка? — се запита за момент Боумън. — Вероятно не, защото няма сетивни органи в човешката мозъчна кора в края на краищата. Човешкият мозък може да бъде опериран, без да се прибегва до анестезия.“

Боумън започна да издърпва едно след друго блокчетата от панела, носещ надпис „Самоусилване“. Всяко блокче отплаваше настрана, щом напуснеше ръката му, удряше се в стената и отскачаше от нея. Скоро между стените на хранилището бавно плаваха напредназад няколко блока.

— Слушай, Дейв — каза Хал. — В мен е вграден многогодишен оперативен опит. Положени са неизмерими усилия да бъда направен такъв, какъвто съм.

Вече бяха изтеглени десетина блока, но благодарение на голямата комплексност на структурата си — друга черта, копирана от човешкия мозък, компютърът все още се държеше.

Сега Боумън се захвана с панела „Автоматична умствена дейност“.

— Дейв — каза Хал. — Не разбирам защо правиш това... Аз съм обладан от най-голям ентузиазъм за експедицията... Ти унищожаваш ума ми... Не разбираш ли?... Ще се вдетиня... Ще стана нищо...

„По-трудно е, отколкото предполагам, помисли Боумън. — Унищожавам единственото съзнателно същество в моя свят. Но друг изход няма, ако въобще искам да си възвърна управлението на кораба.“

— Аз съм компютърът Хал-девет хиляди, фабричен номер три. Бях задействан в завода Хал в Урбана, щата Илинойс на 12 януари 1997 г. „Бързата кафява лисица прескача ленивото куче.“ „Дъждът: в Испания пада предимно в равнината.“ Дейв — още ли си тук? Знаеш ли, че квадратният корен на 10 е 3 точка 162277660168379...? Логаритъм 10 при основа e = нула точка 434294481903252... поправка — логаритъм е при основа 10... Реципрочното на три е нула точка 33333333333333333333... две по две е... две по две е... приблизително 4 точка 1010101010101010... Като че ли е малко трудно... Първият ми инструктор беше д-р Чандра... Той ме учеше да пея една песен... тя беше така... — „Дейзи, Дейзи, отговори ми, отговори. Полудял съм от любов по теб...“

Гласът секна толкова рязко, че Боумън, който беше сграбчил един от все още включените паметни блокове, за момент замръзна на мястото си. След това най-неочаквано Хал отново заговори.

Темпото на говора му беше много по-бавно и думите имаха мъртва, механична интонация. Боумън никога не би могъл да познае техния произход.

— Добро... утро... доктор... Чандра... Тук... е... Хал... Аз... съм готов... за... първия си... урок... днес...

Боумън не можа да издържи повече. Той дръпна последния блок и Хал млъкна завинаги.

САМ

Като малка, сложна играчка, инертен и неподвижен, корабът плаваше в празното пространство. Нямаше начин да се разбере, че той беше най-бързо движещият се предмет в Слънчевата система и че пътуваше много по-бързо от която и да било планета, орбитираща около Слънцето. Нито пък в него се забелязваше признак на живот. Всеки наблюдател би забелязал два зловещи признака: вратите на шлюза зееха и корабът бе заобиколен от рядък, бавно разпръскват се облак от *отпадъци*.

Разпръснати в пространството, обхващащо няколко километра, във всички направления се носеха парчета хартия, метални листове, всевъзможни отпадъци и тук-там облаци от кристали, които блестяха като скъпоценни камъни под светлината на далечното слънце. Това беше течност, изсмукана от кораба и моментално замръзнала. Всичко това бе непогрешим признак за катастрофа и напомняше останките, плаващи по повърхността на океана след потъването на голям кораб. Обаче в космическия океан никакъв кораб не можеше да потъне. Дори и разрушен, неговите останки щяха да продължават да следват завинаги първоначалната орбита.

И все пак корабът не беше напълно мъртъв, защото на борда му имаше електрическа енергия. През прозорците за наблюдение се виждаше слаба синкава светлина, а такава светлинка мъждукаше и в отворения шлюз. Там, където има светлина, все още може да има и живот.

Но ето че се забеляза някакво движение. Под синята светлинка в шлюза започнаха да трепкат сенки. Нещо излизаше в космоса.

Това беше цилиндричен предмет, грубо обвит в плат. Момент покъсно се появи втори и след това трети. Всички те бяха изхвърлени със значителна скорост. След няколко минути те бяха вече на стотици метри от кораба.

Измина още половин час. След това нещо много по-голямо изплава през шлюза: една от космическите капсули бавно си пробиваше път в космоса.

Много предпазливо, направлявана от реактора си, тя заобиколи корпуса и се закотви близо до основата на антената. От нея излезе фигура, облечена в космически скафандър. Тя поработи няколко минути върху цокъла на антената и се завърна в капсулата. След малко капсулата се отправи по обратния път към шлюза. Известно време тя стоя вън от отвърстието, като че ли ѝ беше трудно да влезе без помощта, с която беше свикнала в миналото. Въпреки това след едно-две леки сблъсквания тя успя да се промъкне в шлюза.

Цял час нищо повече не се случи. Зловещите пакети отдавна бяха изчезнали от погледа, след като бяха отплували един след друг от кораба...

Вратите на шлюза се затвориха, отвориха се отново и пак се затвориха. Малко по-късно слабата синя аварийна светлина угасна и незабавно бе заместена от много по-силна. „Дисквъври“ се възвръщаше към живот. Скоро се появи и по-сигурен признак. Голямата „купа“ на антената, която от часове насам се вираше безполезно в Сатурн, отново почна да се движи. Тя се завъртя към задната част на кораба към резервоарите с гориво и стотиците квадратни метра охладителни ребра. След това повдигна лице подобно на слънчоглед, търсейки слънцето...

Вътре в „Дисквъври“ Боумън грижливо центрира кръстовките, насочвайки антената към непълния диск на Земята. Лишен от автоматичен контрол, той трябваше да регулира грижливо лъча, който сега се задържаше няколко минути в желаната посока, защото не се влияеше от импулсите, които го отклоняваха от целта.

Боумън влезе във връзка със Земята и започна да говори. Думите му пристигнаха на Земята след повече от един час и ръководството на мисията узна какво се беше случило. Трябваше да изминат два часа, преди отговорът да стигне до него.

А и беше трудно да си представи какво можеше да му отговор: Земята освен едно тактично, съчувствено „сбогом“.

ТАЙНАТА

Хейуд Флойд имаше вид на човек, който не си е доспал — на разстроеното му лице личаха дълбоки бръчки. Но каквито и чувства да го вълнуваха, гласът му звучеше твърдо и успокояващо. Той правеше всичко възможно да вдъхне увереност на самотния човек, намиращ се на другата страна на Слънчевата система.

— Д-р Боумън — започна той, — преди всичко трябва да ви поздравим за начина, по който намерихте изход от това крайно тежко положение. Направили сте точно каквото трябва, за да се справите с едно безпрецедентно и непредвидено положение.

Смятаме, че знаем на какво се дължи повредата на вашия Халдевет хиляди, но това ще разгледаме по-късно, тъй като този проблем няма вече критически характер. Главната ни грижа в момента е да ви окажем по възможност най-голяма помощ, така че да можете да завършите мисията си.

А сега трябва да ви кажа каква е истинската й цел, която много трудно успяхме да запазим в тайна. Ние щяхме да ви изложим всички факти, щом се доближихте до Сатурн, а това, което ще ви кажа сега, е само кратко резюме, за да се запознаете с обстановката. Подробните данни ще ви бъдат предадени след няколко часа. Естествено всичко, което ще ви кажа, се пази под най-строга тайна.

Преди две години ние открихме първото доказателство за съществуването на разумни същества извън Земята. В лунния кратер „Тихо“ бе открит, закопан в земята, един блок, или монолит, от твърда черна материя, висок три метра. Ето го.

Щом погледът му се спря върху „Т.М.А.-1“ със струпалите се край него фигури, облечени в космически скафандри, Боумън се надвеси над екрана и зяпна от изненада. Развълнуван от това откритие — нещо, което беше очаквал вътре в себе си през целия си живот, като всеки човек, интересуващ се от Космоса, той почти забрави собственото си отчаяно положение.

Удивлението му бързо бе последвано от друго вълнуващо чувство. Това беше наистина колосално — *но какво общо имаше то с*

него? Можеше да има само един отговор. Той бързо въведе ред в бушуващите в главата си мисли, когато Хейуд Флойд отново се появи на екрана.

— Най-удивителното относно този предмет е неговата древност. Геоложките данни доказват без всякакво съмнение, че възрастта му е три милиона години. Следователно той е бил поставен на Луната, когато нашите предци са били първобитни хора-маймуни.

След толкова дълъг период естествено бе да приемем, че той е инертен. Но скоро след изгряването на Слънцето на Луната той излъчи извънредно мощен поток радиоенергия. Смятаме, че тази енергия е само отражение на някаква неизвестна нам форма на радиация, защото по същото време няколко от нашите космически сонди доловиха едно необикновено смущение, което прекоси Слънчевата система. Ние можахме да го проследим с най-голяма точност. То беше насочено точно към Сатурн.

Съпоставяйки данните след това събитие, ние решихме, че монолитът представлява някаква сигнална уредба, работеща със слънчева енергия, или която най-малко е била задействана от Слънцето. Фактът, че той излъчи своя импулс веднага след изгрева на Слънцето, когато бе изложен на слънчева светлина за първи път след три милиона години, едва ли може да се смята за съвпадение.

Няма никакво съмнение, че предметът *умишлено* е бил закопан. Ние направихме разкопка на девет метра дълбочина. Блокът е бил поставен на дъното на изкопа и дупката е била грижливо запълнена.

Ще се зачудите, като узнаете как го открихме. Предметът бе намерен много лесно, дори прекалено лесно. Той притежаваше мощно магнитно поле и буквално ни се навря в очите, щом предприехме орбитално изследване от малка височина.

Но защо е било заровено това приспособление девет метра в земята? Опитвахме десетки теории, макар че знаем, че е напълно невъзможно да разберем съображенията на създания отпреди 3 милиона години.

Най-приемливата теория е най-простата и най-логичната; но същевременно и най-обезпокоителната.

Уред, действащ със слънчева енергия, се поставя на тъмно само ако някой иска да узнае, когато той бъде изваден на светло. С други

думи, монолитът може да е някакъв уред за даване на тревога. И ние сме го задействали...

Ние не знаем дали цивилизацията, която го е поставила, все още съществува. Трябва да приемем, че същества, чиито апарати продължават да функционират дори и след три милиона години, могат да изградят едно също толкова дълготрайно общество. И също трябва да приемем, докато не се уверим в обратното, че те може да са настроени враждебно. Често се е твърдяло, че една напреднала култура трябва да е доброжелателна, обаче ние не можем да поемаме какъвто и да е риск.

Освен това историята на нашата собствена планета съдържа толкова много примери за първобитни раси, които не са могли да оцелеят след срещата си с по-висши цивилизации. Антрополозите говорят за „културен шок“, ето защо може би ще трябва да подготвим цялата човешка раса за подобен шок. Но докато не узнаем *нещо* за съществата, които са посещавали Луната — а вероятно и Земята преди три милиона години, ние дори не можем да предприемем каквито и да било подготвителни мерки.

Ето защо вашата експедиция е нещо повече от едно изследователско пътуване. По-скоро то е едно разузнаване в неизвестна и потенциално опасна територия. Групата, възглавявана от доктор Камински, беше специално обучена за такава дейност. Сега вие ще трябва да се справите без тях...

А сега за вашата специална задача. Изглежда невероятно, че на Сатурн може да съществуват напреднали форми на живот или че те биха могли да еволюират на някои от неговите луни. Ние бяхме запланували да изследваме цялата му система; все още се надяваме, че вие ще можете да проведете една по-опростена изследователска програма. Изглежда, че ще трябва да съсредоточите вниманието си върху осмия спътник на Сатурн — Япет. Когато настъпи време за крайната маневра, ще решим дали ще трябва да се срещнете с този забележителен небесен обект.

Япет е нещо уникално в Слънчевата система. Естествено това вече ви е известно, но както всички астрономи от последните триста години, вероятно сме му обърнали твърде малко внимание. Ето защо позволете ми да ви припомня, че Касини — който откри Япет през

1671 г. — установи, че неговият блясък е *шест* пъти по-силен от едната страна на орбитата му, отколкото от другата.

Това съотношение е нещо необикновено и досега никога не бе намерено задоволително обяснение за него. Япет е толкова малък — диаметърът му е около 1300 км, че дискът му едва се вижда дори през лунните телескопи. На едната му страна има едно блестящо странно симетрично петно — а това може би има някаква връзка с „Т.М.А.-1“. Понякога ми се струва, че от триста години насам Япет ни сигнализира като космически хелиограф, а ние сме били твърде глупави, за да разберем неговото съобщение...

И така сега вие знаете в какво се състои истинската ви цел и можете да прецените от какво жизнено значение е тази експедиция. Ние всички се надяваме, че ще можете да ни изпратите редица факти, за да направим едно предварително съобщение, защото това не може да се държи в тайна до безкрайност.

В настоящия момент просто не знаем дали да се надяваме, или да се страхуваме. Ние не знаем дали там, на луните на Сатурн, вие ще се сблъскате с нещо хубаво или с нещо лошо — или само ще откриете развалини, хиляди пъти по-древни от развалините на Троя.

V. ЛУНИТЕ НА САТУРН

ПРЕЖИВЯВАНЕ

Трудът е най-доброто лекарство срещу всякакъв шок, а Боумън беше достатъчно зает, защото трябваше да върши и работата на починалите си другари. Той трябваше да възстанови напълно оперативността на „Дисквъъри“ колкото е възможно по-скоро; и Боумън започна със системите, които имаха жизнено значение, без които и той, и корабът биха загинали.

Естествено приоритет имаше системата за поддържане на жизнената среда. Загубено беше голямо количество кислород, но останалите запаси бяха достатъчни, за да поддържат живота само на един човек. Регулирането на налягането и на температурата беше предимно автоматично и рядко би имало нужда от намеса. Контролните компютри на Земята сега можеха да изпълняват много от функциите на мъртвия компютър въпреки голямото закъснение, с което те биха реагирали при промени в обстановката. Евентуалните неизправности в системата за поддържане на жизнената среда — като се изключи един сериозен пробив на корпуса — щяха да се проявят след часове, но корабът разполагаше с достатъчно предупредителни сигнали.

Електроенергетичната, навигационната и двигателната система на кораба не бяха засегнати. Във всеки случай Боумън нямаше да има нужда от последните две, докато не настъпеше време за среща със Сатурн. Дори и отдалеч Земята можеше да контролира тази операция, без да има нужда от помощта на бордов компютър. Окончателните корекции на орбитата щяха да предизвикат известни затруднения поради необходимостта от непрекъснати проверки, но това не представляваше някакъв сериозен проблем.

Най-неприятната работа се оказа изваждането от кораба на кръжащите в центрофугата ковчези. Хубаво беше, както Боумън си мислеше с признателност, че членовете на изследователската група му бяха само колеги, а не и близки приятели. Бяха се обучавали заедно само няколко седмици. Припомняйки си този период, Боумън сега

разбра, че всичко това е било до голяма степен изпитание за съвместимост.

След като най-напред запечата празните хибернакулуми, той се почувства като човек, ограбил египетска гробница. Сега Камински, Уайтхед и Хънтър щяха да стигнат до Сатурн преди него — но не и преди Франк Пуул. Някак си изпитваше странно задоволство при тази мисъл.

Боумън не направи опит да се увери дали онова, което беше останало от хибернационната система, все още можеше да функционира. Въпреки че животът му можеше да зависи от нея, той реши, че това е проблем, който може да почака, докато корабът навлезе в крайната си орбита. Дотогава можеха да се случат много неща.

Дори беше възможно — макар че все още не беше проверил внимателно с какви запаси разполага — да остане жив, ако строго разпределяше храната, кислорода и водата, без да прибегва до хибернация, и да дочака пристигането на спасителния кораб. Но дали щеше да оцелее психически и във физическо отношение, беше съвсем друг въпрос. Боумън се опитваше да не мисли по толкова далечни проблеми и се мъчеше да концентрира вниманието си върху посъществените предстоящи въпроси. Постепенно той разчисти вътрешността на кораба, провери дали всички системи функционират добре, обсъди със Земята техническите затруднения и работеше, като си позволяваше да отделя минимално време за сън. Само от време на време през първите седмици се замисляше по-дълбоко за голямата загадка, към която неумолимо се приближаваше, въпреки че тя постоянно беше в ума му.

Най-сетне, когато животът в кораба бавно се нормализира и отново се превърна в автоматично ежедневие — макар че то изискваше постоянен контрол, — Боумън имаше време да проучи докладите и инструкциите, изпратени му от Земята. Отново и отново той пускаше видеозаписите, направени в момента, когато „Т.М.А.-1“ приветства зората за първи път след три милиона години. Той наблюдаваше движещите се край него, облечени в космически скафандри фигури и едва доловимо се усмихваше на комичната паника, в която бяха изпаднали, когато монолитът бе излъчил сигнала си към звездите, парализирайки радиоприемниците им със своя мощен електронен глас.

След този момент черният монолит не беше извършил нищо повече. Той бе зарит, след това предпазливо отново изложен на слънце — но без всякаква реакция. Не бяха направени опити да се изрежат парчета от него, отчасти от чисто научна предпазливост, но и вследствие на страха от неизвестните последствия.

Магнитното поле, което бе довело до откриването му, бе изчезнало в момента на излъчения от него радиоимпулс. Някои експерти излязоха с теория, че мощният писък е бил произведен от свръхмощен електрически ток, движещ се кръгообразно в свръхпроводник, като по този начин енергията се е била запазила до момента, когато е била нужна. Нямаше никакво съмнение, че монолитът притежаваше някакъв вътрешен източник на електрическа енергия, защото слънчевата енергия, която той беше абсорбирал през краткото му излагане на слънцето, не можеше да породи толкова силен сигнал.

Една любопитна и може би съвсем незначителна особеност на блока стана повод за безкрайни спорове. Монолитът беше висок 3,3290 м, а сечението на основата му бе 0,3810 на 1,5240 м. След като размерите му бяха проверени най-грижливо, бе установено, че те са точно в съотношение 1:4:9 — квадратите на първите три числа от естествения ред на числата. Никой не можа да даде приемливо обяснение на този факт, но това едва ли би могло да бъде някакво съвпадение, защото пропорциите бяха спазени извънредно стриктно. Просто беше мъчителна мисълта, че цялата земна техника не бе в състояние да оформи дори един инертен блок, *от каквато и да е материя* с такава фантастична прецизност. По този начин тази пасивна и все пак почти предизвикателна изява на геометрично съвършенство правеше извънредно дълбоко впечатление, както и останалите особености на „Т.М.А.-1“.

Със странна отчужденост и незаинтересованост Боумън изслуша закъснелите извинения на ръководството на мисията за програмирането. В гласовете от Земята се чувстваше някаква отбранителна интонация. Той можеше да си представи взаимните обвинения, които си отпращаха онези, които бяха планирали експедицията.

Естествено те разполагаха и с няколко логични аргумента — включително и резултатите от едно проучване, извършено по искане на

Военния департамент, известно под наименованието проект „Барсуум“ и проведено от Факултета по психология в Харвард през 1989 г. При този експеримент в областта на контролираната социология на определен брой хора бе казано по убедителен начин, че човешката раса е влязла в контакт с извънземни същества. С помощта на лекарства, хипноза и визуални ефекти много от участниците в експеримента бяха останали с впечатление, че действително те са се срещали със същества от други планети, така че техните реакции бяха считани за автентични.

Някои от тези реакции бяха твърде остри. Очевидно в сърцата на много от тези иначе нормални човешки същества бе заседнала дълбока ксенофобия. Като се имат предвид характерните за човечеството линчувания, погроми и други подобни „шеги“, това не би изненадало никого. Въпреки това организаторите на експеримента бяха дълбоко смутени и резултатите не бяха публикувани. Отделните случаи на паника, предизвикани през двайсетия век от предадената по радиото фантастична повест на Х. Дж. Уелз „Война на световете“, също дойде в подкрепа на заключенията от проучването. Въпреки тези аргументи Боумън понякога се запитваше дали опасността от „културен шок“ е единственото обяснение за пазенето на мисията в пълна тайна. Редица намеци, които бе доловил по време на инструктажа, му подсказваха, че блокът САЩ-СССР се надява да се възползва от предимството, че пръв е влязъл в контакт с разумни извънземни същества. Сега, поглеждайки назад към Земята, която се виждаше като слабо светеща звезда, почти загубена в Слънцето, тези съображения му се струваха смешни и тесногръди.

При все че въпросът не беше вече актуален, Боумън прояви по-голям интерес относно теорията, обясняваща поведението на Хал. Никой никога нямаше да узнае точно истината, но фактът, че и един от компютрите Хал-9000 на ръководството на мисията бе подложен сега на подобна терапия, даваше основание да се предполага, че даденото обяснение е правилно. Същата грешка нямаше вече да повтори и фактът, че конструкторите на Хал не бяха успели напълно да разберат психологията на собственото си творение, показваше колко трудно би било да се установи контакт с *истински* извънземни същества.

Боумън лесно можеше да разбере теорията на д-р Саймънсън, че несъзнателното чувство на виновност, предизвикано от конфликтите в

програмата, бе накарало Хал да се опита да прекъсне връзката със Земята. Той искаше да вярва — въпреки че и това никога не можеше да бъде доказано, — че Хал не бе имал намерение да убие Пуул. Той просто се бе опитал да унищожи доказателството. Неговата лъжа щеше да бъде разкрита веднага след като обявеният за изгорял елемент АЕ-35 се окажеше изправен. След това, както всеки чувстващ се неловко престъпник, оплел се в сгъстяващата се паяжина на измамата, той беше изпаднал в паника.

А паниката беше нещо, което Боумън разбираше по-добре, отколкото би желал, защото я бе познал два пъти през живота си. Първия път той я бе изпитал още като момче, когато бе подхваната от грамадна приливна вълна и едва не се бе удавил; втория път като космонавт през периода на обучението си, когато един неизправен датчик го беше убедил, че кислородът му ще се изчерпи, преди да се озове в безопасност.

И в двата случая Боумън почти бе загубил контрол върху висшите си логически процеси и за няколко секунди се бе превърнал във вързоп от безумни и безразборни импулси. И в двата случая той бе надделял, но бе разбрал, че при особени обстоятелства всеки човек може да бъде дехуманизиран от паниката.

Щом това можеше да се случи на един човек, то можеше да се случи и на Хал. И когато стигна до това заключение, горчивината и чувството, че е бил измамен, което Боумън изпитваше към компютъра, започнаха да избледняват. В края на краищата всичко то беше вече минало и то бе изцяло засенчено от заплахите и обещанията, които му предлагаше неизвестното бъдеще.

ЗА ИЗВЪНЗЕМНИТЕ СЪЩЕСТВА

Като се изключат случаите, когато хапваше набързо във въртящия се цилиндър — за щастие главните автомати за храна не бяха повредени, — фактически Боумън живееше на контролния пулт. Той се сгушваше в седалката си и така можеше да забележи всяка неизправност още щом първите признаци са появяха на екрана. Съгласно получените инструкции от ръководството на мисията той бе привел в изправност няколко от аварийните системи, които функционираха сравнително добре. Дори изглеждаше възможно да остане жив, докато „Дисквъри“ стигне до Сатурн — нещо, което всъщност корабът щеше да извърши независимо от това, дали Боумън щеше да бъде жив, или не.

Въпреки че имаше твърде малко време, за да наблюдава, а и небето на Космоса не беше нещо ново за него, интересът му към всичко, което виждаше през прозорците, му пречеше да се съсредоточи дори и върху проблема за оцеляването си. Право пред него се простираше Млечният път с неговите толкова гъсти облаци от звезди, че просто го обземаше шемет. Ето пламтящите мъгли на съзвездието Стрелец — гъмжащо от рояци слънца, които завинаги скриваха сърцето на Галактиката от човешкото око. Ето зловещата черна сянка на Чувала с въглища — тази дупка в космоса, където не светеше нито една звезда. А ето и звездата Алфа от съзвездието Кентавър — най-близката от всички чужди слънца — първата спирка след Слънчевата система.

Въпреки че блясъкът ѝ беше по-малък от блясъка на Сириус и на Канопус, Алфа от Кентавър привличаше погледа и обсебваше ума на Боумън винаги когато той поглеждаше навън в космоса. Защото тази нетрепкаща светлинна точка, чиито лъчи идваха до него за четири години, беше символ на тайните обсъждания, които се водеха сега на Земята и чиито отзвуци стигаха от време на време до него.

Никой не се съмняваше, че може да има някаква връзка между „Т.М.А.-1“ и системата на Сатурн, но едва ли някой учен би допуснал, че съществата, които бяха поставили монолита, са пристигнали оттам.

На Сатурн не можеше да има живот, защото той беше дори по-враждебен от Юпитер, а неговите спътници бяха замръзнали във вечен студ — сто и петдесет градуса под нулата. Само един от тях — Титан — притежаваше атмосфера; тя обаче представляваше тънка обвивка от отровния газ метан. Ето защо възможно беше онези, които бяха посетили Луната преди толкова милиона години, да са дошли от някоя звезда извън Слънчевата система и да са установили базите си там, където бяха намерили за най-удобно. Но тук незабавно се поставяше и друг въпрос. Би ли могла една техника, колкото и напреднала да е, да прехвърли мост над страхотната бездна, която се разтваряше между Слънчевата система и най-близкото чуждо слънце?

Много учени направо отхвърляха такава възможност. Те изтъкваха, че за „Дисквъри“ — най-бързия построен досега кораб — бяха необходими двайсет хиляди години, за да стигне до Алфа от Кентавър, и един милион години, за да премине едно незначително разстояние в Галактиката. Дори и ако през бъдещите столетия двигателните системи бъдеха подобрили до неузнаваемост, все пак най-накрая те щяха да се сблъскат с непреодолимата бариера на скоростта на светлината, която нито един материален предмет не може да превиши. Следователно конструкторите на „Т.М.А.-1“ *трябва* да са живели под едно и също слънце с човека и тъй като те не се бяха появявали през съвременните исторически епохи, навярно бяха измрели. Едно малцинство от учени отказваше да се съгласи с това предположение. Дори и да биха били необходими векове, за да се пътува от една звезда до друга, казваха те, това не би било пречка за едни достатъчно решителни изследователи. Техниката на хибернацията, използвана на самия „Дисквъри“, беше вече един възможен отговор. Друг отговор бе построяването на самостоятелно самозадоволяващ се изкуствен свят в космически кораб, поколенията на чийто екипаж биха живели в продължение на много поколения.

Впрочем защо *трябваше* да се приеме непременно, че всички разумни видове живеят толкова кратко, колкото човекът? Може би във Вселената има същества, за които едно хилядолетно пътуване да е свързано само с малко скука...

Колкото и абстрактни да бяха тези аргументи, те засягаха един въпрос от огромно практическо значение: концепцията за „времето за реагиране“. Ако наистина „Т.М.А.-1“ бе изпратил сигнал до звездите

— може би с помощта на друг уред, намиращ се близо до Сатурн, този сигнал не би стигнал до местоназначението си, преди да изминат много години. Дори и ако незабавно беше пратен отговор, човечеството щеше да разполага с достатъчно време да си поеме дъх, който промеждутък може би щеше да възлиза на десетки години, а вероятно дори на векове. За много хора това бе една успокояваща мисъл.

Но не за всички. Няколко учени — повечето от тях търсачи по дивите брегове на теоретичната физика — задаваха тревожния въпрос: „Сигурни ли сме, че скоростта на светлината е непреодолима бариера?“ Вярно е, че специалната теория на относителността се оказва изключително жизнена и трайна и скоро щеше да наближи своята стогодишнина. Но ето че в нея се бяха появили някои пукнатини. Но дори и да не можеше да бъде опроверган, Айнщайн можеше да бъде заобиколен. Онези, които застъпваха това становище, говореха с надежда за скъсяване на разстоянията чрез по-висши измерения, за линии, които са по-прави от правата, и за свръхпространствена мостова връзка. Те обичаха да употребяват един характерен израз, изкован от един математик от Принстън през последния век: „Тунели в пространството.“ На критиците, които твърдяха, че тези идеи са прекалено фантастични, за да се погледне сериозно на тях, те припомняха думите на Нилс Бор: „Вашата теория е налудничава и все пак не дотам налудничава, за да бъде вярна.“

Но споровете между физиците бяха нищо в сравнение със споровете между биолозите, когато разискваха по извънредно стария проблем: „Как биха изглеждали извънземните разумни същества?“ Те се бяха разделили на два лагера — едните твърдяха, че подобни същества трябва да са човекоподобни, а другите също така убедително твърдяха, че „те“ ни най-малко не биха приличали на хората.

Първото становище се застъпваше от онези, които смятаха, че наличието на два крака, две ръце и най-вече на главните сетивни органи е от толкова съществено значение, че би било трудно да се мисли за нещо по-добро. Естествено те допускаха съществуването на дребни разлики, като шест пръста вместо пет, необикновен цвят на кожата или косата и особено различия в лицето, но според тях повечето разумни извънземни същества — накратко И.З.С. — биха приличали толкова много на човека, че при по-слаба светлина или от

по-голямо разстояние не биха могли да бъдат различени. Това антропоморфно схващане бе осмивано от друга група биолози — истински продукт на космическата ера, които се чувстваха освободени от предразсъдъците на миналото. Те изтъкваха, че човешкото тяло е резултат от милиони случайни еволюционни подбори в течение на хилядолетията. При всяко от тези безброй решения генетичният зар се е падал различно, в някои случаи може би с по-добри резултати. Защото човешкото тяло е странно дело на импровизация; то е пълно с органи, които са били отклонявани от една функция към друга — не винаги твърде сполучливо, и дори съдържа изхвърлени от употреба органи, като апендикса, от които сега няма никаква полза.

Боумън откри, че има и други мислители с още по-фантастични възгледи. Те не можеха да повярват, че едни действително напреднали същества биха изобщо притежавали органични тела. Рано или късно успоредно с развитието на техните научни познания те биха се отърсили от крехката, подлежаща на болести и изложена на злополуки обвивка, дадена им от природата, която ги е обричала на неизбежна смърт. Когато плътта им се износи, а може би още преди това, те ще я сменят с метални или пластмасови конструкции и ще достигат по този начин безсмъртие. Мозъкът може да се запази за известно време като последен остатък от органичното тяло, ръководейки механичните крайници и наблюдавайки Вселената със своите електронни сетива, много по-фини и по-съвършени от сетивата, развити от сляпата еволюция.

Дори и на Земята бяха направени стъпки в това направление. Съществуваха милиони хора, обречени на смърт още в ранна възраст, които водеха сега активен и щастлив живот благодарение на изкуствени крайници, бъбреци, бели дробове и сърца. От този процес можеше да се извади само едно заключение, колкото и невероятно да звучеше то.

И накрая дори и мозъкът можеше да си отиде. Като център на съзнанието той не е от съществено значение. Това бе доказано от развитието на електронния мозък. Така конфликтът между разума и машината можеше да бъде разрешен най-сетне чрез постигането на пълна симбиоза...

Но това ли е краят? Някои мистично настроени биолози отиваха още по-далеч. Базирайки се на много религии, те смятаха, че разумът

накрая ще се освободи от материята. Тялото-робот подобно на тялото от плът и кръв не е нищо повече от мост, водещ към нещо, което отдавна хората са наричали „дух“.

А ако има нещо и отвъд това, то неговото име може да бъде само бог.^[1]

[1] Тук в последните два пасажа се предава схващането на някои мистично настроени биолози. По този повод би следвало да се отбележи, че съзнанието, се схваща като свойство на определена биологична форма на материята. В наше време се допуска, че то може да е функция на организирани по определен начин материални системи независимо от субстратния носител. Между тези схващания се води дискусия. Но във всички случаи знанието е свойство на определени материални системи. Да се допусне „освобождаване“ на разума от съзнанието, т.е. на свойство, което не е на нещо, е просто безсмислица (contradiction in adjecto) свойствена, както с право се отбелязва, на мистически настроени автори. — Б.ред. ↑

ПОСЛАНИК

През последните три месеца Дейвид Боумън се беше приспособил до такава степен към самотния си начин на живот, че трудно можеше да си припомни някакъв друг начин на съществуване. Беше преминал отвъд отчаянието и отвъд надеждата и се бе нагодил към едно до голяма степен автоматично ежедневие, прекъсвано от време на време от случайни кризи — когато една или друга система на „Дисквъъри“ проявяваше признаци на неизправност.

Но Боумън не бе преминал отвъд любопитството и често мисълта за целта, към която се насочваше, го изпълваше с чувство на възторг, на мощ. Той бе не само представител на цялата човешка раса — действията му през следващите седмици можеха да имат решаващо значение за нейното бъдеще. През цялата история на човечеството никога не бе съществувало подобно положение. Той беше извънреден и пълномощен посланик на цялото човечество.

Съзнанието за този факт го подкрепяше всестранно. Той се поддържаше чисто и спретнато. Колкото и да беше уморен, никога не пропускаше да се обръсне. Знаеше, че ръководството на мисията го наблюдава внимателно, търсейки първите признаци на някаква ненормална проява. Беше решил усилията им да останат напразни, поне що се отнасяше до някои сериозни симптоми.

Боумън беше забелязал вече известни промени в поведението си, но при създадената обстановка би било абсурдно да се очаква нещо друго. Той не можеше вече да търпи тишина, затова изключваше приемника само когато спеше или разговаряше по радиото със Земята; иначе цялата озвучителна система на кораба работеше с почти болезнена сила.

Тъй като чувстваше нужда да чува човешки глас, той започна най-напред да слуша класически пиеси — специално произведенията на Шоу, Ибсен и Шекспир — или пък поезия от огромната магнетофонна дискотека на „Дисквъъри“. Обаче проблемите, които се разглеждаха в тях, му се струваха толкова далечни или толкова лесно

разрешими при наличието на малко здрав разум, че след известно време той загуби интерес към тях.

Ето защо премина към опери — обикновено италиански или не — меки, така че се разсейваше дори и от минималното интелектуално съдържание на повечето произведения. Тази фаза трая две седмици, след което разбра, че тези великолепно обработени гласове само изострят самотността му. Този цикъл завърши с Реквиема на Верди, който никога не бе слушал на Земята. Гръмкото изпълнение на „Dies irae“^[1] звучеше зловещо в празния космически кораб и напълно го разстрои, а когато от небето проехтяха тръбите на Страшния съд, той не можа повече да издържи.

След това слушаше само инструментална музика. Започва с романтиците, но ги отхвърли един след друг, тъй като емоционалните им излияния започнаха да го потискат. Сибелиус, Чайковски, Берлиоз траяха няколко седмици, а Бетховен значително по-дълго. Като много други хора той намери най-сетне спокойствие в абстрактната музика на Бах, която от време на време украсяваше с Моцарт.

И така „Дисквъри“ продължаваше пътя си към Сатурн, като в него често кънтеше хладната музика на клавесина — замръзналите мисли на един мозък, който се бе превърнал на прах още преди двеста години.

* * *

Дори и от шестнайсет милиона километра Сатурн изглеждаше вече по-голям от Луната, гледана от Земята. За невъоръжено око той представляваше прекрасна гледка, а през телескопа тя беше невероятна.

Планетата можеше да бъде взета по погрешка за Юпитер в някоя от неговите спокойни фази. И тук се виждаха същите пояси от облаци — макар и по-бледи и по-трудно различими, отколкото на малко поголемия Юпитер, — а и същите грамадни колкото континенти зони на турбулентност, движещи се бавно в атмосферата. И все пак между двете планети съществуваше очебийна разлика. Още при пръв поглед ставаше ясно, че Сатурн няма сферична форма. Той беше толкова

сплеснат откъм полюсите си, че понякога създаваше впечатление, че е леко деформиран.

Но красотата на пръстените постоянно отклоняваше погледа на Боумън от планетата. По сложността на детайлите и нежните си цветове те представляваха една Вселена сами за себе си. Освен голямата главна пролука между вътрешните и външните пръстени имаше поне още петдесет други подразделения или разграничения с ясно очертани изменения в блясъка на този гигантски ореол на планетата. Изглеждаше, като че ли Сатурн е заобиколен от десетки концентрични обръчи, които се допират помежду си; всички те бяха толкова плоски, сякаш бяха изрязани от най-тънка хартия. Системата от пръстени изглеждаше като изящна творба на художник, крехка играчка, на която човек може само да се възхищава, без да я докосва. Боумън лесно можеше да схване гигантските ѝ размери и да се убеди, че ако планетата Земя бъде поставена тук, тя би изглеждала като сачма, търкаляща се по ръба на чиния.

Понякога зад пръстените преминаваше някоя звезда, която при преминаването си загубваше малко от блясъка си. Тя продължаваше да блести и през полупрозрачната материя, въпреки че често започваше леко да трепти, когато биваше засенчена от някой по-голям откъс от кръжащите по орбита отломки.

Както беше известно още от деветнайсетия век, пръстените не представляваха твърда материя — това би било невъзможно от механична гледна точка. Те се състояха от милиарди отломки — вероятно останките на някой спътник, приближил се твърде близо и разкъсан на парчета от огромното притегляне на планетата. Но какъвто и да беше техният произход, човешката раса имаше щастието да наблюдава това чудо. То щеше да трае сравнително кратък период от историята на Слънчевата система.

Още през 1945 г. един британски астроном беше изтъкнал, че пръстените на Сатурн са временно явление. Те бяха подложени на гравитационни сили, които скоро щяха да ги разрушат. Според направените изчисления те са се образували доста скоро — само преди два-три милиона години.

Но никой не беше забелязал странното съвпадение, че пръстените на Сатурн са се появили едновременно с човешката раса.

[1] Гневът божи. — Б.ред. ↑

ОРБИТИРАЩИЯТ ЛЕД

Сега „Дискъвъри“ беше вече навлязъл дълбоко в обширната система от спътници, а голямата планета се намира само на един ден път.

Корабът отдавна беше прекосил орбитата на най-външния спътник Феб, който се въртеше в обратна посока по една крайна ексцентрична орбита на тринайсет милиона километра от планетата. Сега пред него се намираха спътниците Япет, Хиперион, Титан, Рея, Диона, Тетис, Енцелада, Мимас и самите пръстени. През телескопа се виждаше, че повърхността на всички спътници е набраздена като лабиринт. Боумън бе предал на Земята всички снимки, които бе успял да направи. Само Титан, чийто диаметър възлизаше на почти 4500 км и беше голям колкото планетата Меркурий, щеше да бъде изучаван с месеци от една изследователска група. Боумън можеше само да хвърли бегъл поглед върху него. Но това нямаше значение. Той вече беше сигурен, че действително неговата цел е Япет.

Всички останали спътници носеха следи от паднали метеори, които бяха образували кратери по повърхността им — въпреки че тези кратери бяха по-малко на брой, отколкото на Марс. На места се забелязваха светли и тъмни области с различни форми, а тук-там личаха блестящи петна, образувани вероятно от замръзнали газове. Само Япет притежаваше ясно различни географски очертания, и то наистина извънредно необикновени.

Едното полукълбо на спътника, който подобно на другите спътници бе обърнат винаги с едната си страна към Сатурн, бе слабо осветено и по повърхността му не се забелязваха почти никакви особености. В пълен контраст с него на другото полукълбо преобладаваше блестящ бял овал, дълъг около шестстотин и петдесет километра и широк около триста двамайсест и пет километра. В момента само част от това странно образувание бе обляно от дневна светлина и причината за необикновените изменения на блясъка на Япет сега беше съвсем очевидна. Откъм западната част на орбитата на спътника блестящата елипса бе обърната към Слънцето — и към Земята. Откъм

източната фаза петното се намираше в сянка и тогава можеше да се наблюдава само слабо осветеното полукълбо.

Голямата елипса беше съвършено симетрична и се простираше равномерно от двете страни на екватора на Япет, като главната ѝ ос сочеше полюсите.

Елипсата беше толкова рязко очертана, че на човек му се струваше, че някой грижливо бе нарисувал един гигантски бял овал на лицето на малкия спътник. Тя беше съвсем гладка и Боумън предположи, че представлява езеро от замръзнала течност — въпреки че това не обясняваше странния му изкуствен вид.

Но той разполагаше с малко време, за да изучава Япет, пътувайки към сърцето на системата на Сатурн, защото кулминационната точка на пътуването — последната маневра за отклоняването на „Дисквъри“ от орбитата му — бързо приближаваше. При прелитането си край Юпитер корабът бе използвал гравитационното поле на планетата, за да увеличи скоростта си. Сега той щеше да извърши обратното: трябваше да загуби колкото е възможно повече скорост, иначе щеше да се изскубне от Слънчевата система и да отлети към звездите. Настоящият му курс имаше за цел да го задържи, така че той да се превърне в нов спътник на Сатурн, движейки се по една елиптична тясна орбита, дълга три милиона и триста хиляди километра. В най-близката си точка той щеше почти да докосне планетата, а в най-отдалечената си щеше да докосне орбитата на Япет.

Компютрите на Земята, при все че информацията им пристигаше почти за три часа, бяха уверили Боумън, че всичко е в ред. Скоростта и положението на кораба бяха правилни. Не оставаше нищо друго, освен да се очаква моментът на най-голямото доближаване.

* * *

Гигантската система от пръстени сега обхващаше небето и корабът вече минаваше над най-външния ѝ ръб. Поглеждайки надолу към тях от близо 16 000 км височина, Боумън можеше да види през телескопа, че пръстените се състоят предимно от лед, който блестеше и искреше под слънчевата светлина. Той като че ли летеше над

развихрила се снежна буря, в която случайно беше просветнало, за да се разкрият там долу вместо земя смайващи картини от нощ и звезди.

Докато „Дискъвърри“ се приближаваше все по-близо до Сатурн, Слънцето бавно се спускаше към множеството арки на пръстените. Сега те се бяха превърнали в тънък сребърен мост, който прекосяваше цялото небе. Въпреки че бяха твърде тънки и само замъгляваха слънчевата светлина, техните милиарди кристали я пречупваха и разпръсваха, образувайки ослепителни фойерверки. А след като Слънцето мина зад широкия хиляда и шестстотин километров пояс от орбитиращ лед, бледи призрочни слънца се появиха, като се движеха по небето, което се изпълни с лумнали пламъци и светкавици. Най-после Слънцето слезе под пръстените, те го обградиха в своите арки и небесните фойерверки престанаха.

Малко по-късно корабът зави и влезе в сянката на Сатурн, доближавайки се максимално до него откъм тъмната му страна. Отгоре светеха звездите и пръстените. Долу се простираше едва видимо море от облаци. Тук липсваха загадъчните светли форми, които мъждукаха в нощта на Юпитер. Може би Сатурн беше твърде студен, за да предложи подобна картина. Пъстрият облачен пейзаж се осветяваше само от призрочната светлина, отразявана от орбитиращите айсберги, все още осветени от скрилото се Слънце. Обаче в средата на арката се виждаше голяма черна пролука, подобна на липсващия свод на недовършен мост: това беше сянката на планетата, която падаше върху пръстените.

Радиовръзката със Земята беше прекъсната и щеше да бъде възобновена само след като корабът изплува откъм тъмната страна на Сатурн. За щастие Боумън имаше твърде много работа, за да се замисли за внезапно обзелото го чувство на самотност. През следващите часове той щеше да бъде зает всяка секунда, тъй като трябваше да проверява маневрите по намаляването на скоростта, които вече бяха програмирани от компютрите на Земята.

След неколкomesечно бездействие главните двигатели започнаха да бълват гигантски реки от огнена плазма, дълги цели километри. Тегловността в контролния пулт се възвърна, макар и за кратко време, а стотици километри под кораба облаците от метан и замръзнал амоняк започнаха да блестят с непривична за тях светлина, докато

„Дисквъъри“ минаваше през сатурновата нощ като малко блестящо слънце.

Най-после бледата зора се появи. Все по-бавно и по-бавно движещият се кораб навлизаше в деня. Той никога вече нямаше да може да напусне Слънчевата система, нито орбитата около Сатурн, но все още се движеше достатъчно бързо, за да се отдалечи толкова от планетата, че да докосне орбитата на Япет след три милиона и триста хиляди километра.

Това изкачване „Дисквъъри“ щеше да извърши за четиринайсет дни, като междувременно щеше отново да пресече орбитите на всички вътрешни спътници, но този път в обратен ред: Мимас, Енцелада, Тетис, Диона, Рея, Титан, Хиперион... светове, носещи имената на богове и богини, които бяха изчезнали едва вчера, ако се гледа на времето с космически мащаби.

Накрая той щеше да се срещне с Япет. Ако не успееше, щеше да се приближи отново към Сатурн и щеше да описва до безкрайност своята траекция двайсет и осем дни елипса. Втори случай за среща нямаше да има, ако „Дисквъъри“ пропуснеше първия си опит. Следващия път Япет щеше да бъде далеч, почти от другата страна на Сатурн.

Вярно е, че те щяха пак да се доближат, когато орбитите на кораба и на спътника отново се кръстосат, но тази среща щеше да стане след толкова много години, че каквото и да се случеше, на Боумън беше ясно, че няма да присъства на нея.

ОКОТО НА ЯПЕТ

Когато Боумън за първи път наблюдава Япет, странното блестящо елиптично петно се намираще отчасти в сянка и бе осветено само от Сатурн. Сега спътникът, който бавно описваше своята траеща седемдесет и девет дни орбита, изплува в пълната дневна светлина. Докато наблюдаваше как той расте и докато „Дисквъъри“ се изкачваше все по-бавно към неизбежната си среща, Боумън забеляза с тревога, че в него се загнездва една натрапчива мисъл. Той никога не спомена за това в разговорите си — или по-скоро в коментарите си — с ръководството на мисията, защото можеха да си помислят, че вече има халюцинации.

А може би това беше вярно, защото той бе почти убеден, че светлата елипса, открояваща се на тъмния фон на спътника, е едно гигантско, празно око, което се вижда в него, докато корабът се доближаваше до Япет. Това око беше без зеница, тъй като никъде не можеше да види нещо, което да нарушава свършената му празнота.

Едва след като корабът се намираще вече на осемдесет хиляди километра и Япет беше станал два пъти по-голям от Луната, гледана от Земята, Боумън забеляза малка черна точка точно в центъра на елипсата. Той обаче нямаше време за по-подробно изследване: трябваше вече да извърши последните маневри.

За последен път „Дисквъъри“ пусна в ход главните си двигатели. За последен път огнената ярост на умиращите атоми блесна сред луните на Сатурн. Вслушвайки се в далечния шепот и чувствайки увеличаващата се тяга на реакторите, Дейвид Боумън бе обладан от гордост — и от тъга. Превъзходните двигатели бяха изпълнили задачата си безпогрешно. Те бяха докарали кораба от Земята до Юпитер до Сатурн. Сега те работеха за последен път. След като „Дисквъъри“ изпразнеше резервоарите си с гориво, той щеше да стане също така безпомощен и инертен, както всяка комета или астероид, един немощен пленник на гравитацията. Дори когато пристигнеше спасителният кораб след няколко години, презареждането му с гориво с оглед връщането му на Земята далеч нямаше да бъде икономически

оправдано. Той щеше да се превърне във вечно орбитиращ паметник, напомнящ ранните дни на изследването на планетите.

Хилядите километри се съкратиха на стотици, докато датчикът на гориво бързо започна да клони към нула. Застанал пред екрана на контролното табло, Боумън с тревога наблюдаваше положението на кораба, като се консултираше с импровизираните карти, за да вземе навременно решение. Би било ужасен провал, ако след като беше преживял толкова много, не успееше да осъществи срещата поради недостиг от няколко килограма гориво...

Главният двигател замря и свистенето на реакторите изчезна. Само верниерите продължаваха леко да извеждат „Дискъвъри“ в орбита. Япет представляваше сега грамаден полумесец, който изпълваше небето. До този момент Боумън винаги бе мислил за него като за някакъв малък, незначителен обект — какъвто беше всъщност в сравнение с планетата, около която обикаляше. Но сега, когато бе надвиснал заплашително над него, той му се струваше огромен — един космически чук, готов да смаже „Дискъвъри“ като орехова черупка.

Япет се доближаваше толкова бавно, че почти не се забелязваше, че се движи. Беше невъзможно да се посочи точно моментът, когато той неусетно щеше да се превърне от астрономическо тяло в един ландшафт, отстоящ само на осемдесет километра под кораба. Верните верниери дадоха последния си тласък и замълчаха завинаги. Корабът навлезе в окончателната си орбита, като щеше да извършва една обиколка всеки три часа при скорост едва хиляда триста и двайсет километра в час — необходимата скорост в това слабо гравитационно поле. „Дискъвъри“ бе станал спътник на един спътник.

ГОЛЕМИЯТ БРАТ

— Отново преминавам откъм светлата страна и всичко е точно така, както докладвах при последната орбита. По всичко изглежда, че повърхността на спътника се състои от два вида материя. Черна материя изглежда като нещо изгоряло, почти като въглен и има неговата структура, доколкото мога да преценя през телескопа. Всъщност тя ми напомня много прегоряла филия хляб.

Още не мога да разбера какво представлява бялата площ. Тя започва с абсолютно строго очертани граници и по повърхността ѝ няма никакви особености. Може дори да е течност — твърде е плоска. Не знам какви впечатления сте добили от видеозаписите, които ви предадох, но ако можете да си представите море от замръзнало мляко, ще имате най-точна представа.

Може дори да е някакъв тежък газ — не, предполагам, че това е невъзможно. Понякога имам чувството, че тя се движи много бавно, но не съм съвсем сигурен...

...Отново прелитам над бялата площ. Това е третата ми орбита. Този път се надявам да мина по-близо до точката, която забелязах в самия ѝ център. Ако изчисленията ми са верни, ще трябва да мина на осемдесет километра от нея... каквото и да представлява тя.

...Да, нещо се задава точно където бях пресметнал. Издига се над хоризонта — като Сатурн — в същия сектор на небето. Отивам до телескопа...

Ало! Изглежда като някаква постройка, съвършено черна, трудно се вижда. Никакви прозорци, нито други особености. Само един голям отвесен блок — трябва да е висок поне хиляда и шестстотин метра, за да може да се вижда от това разстояние. Тя ми напомня — но, разбира се! *Тя прилича точно на предмета, който намерихте на Луната!* Това е големият брат на „Т.М.А-1“!

ЕКСПЕРИМЕНТ

Да я наречем Звездната врата.

Три милиона години тя бе кръжила около Сатурн, очаквайки един съдбоносен момент, който можеше никога да не настъпи. При построяването ѝ бе пръсната на парчета една луна и остатъците от нейното създаване все още се движеха в орбита. Сега дългото очакване приближаваше към своя край. На един друг свят се бе родил разум, който бе на път да се изтръгне от своята планетна люлка. Един стар експеримент беше на път да достигне своята връхна точка.

Онези, които са били предприели този експеримент толкова отдавна, не са били хора — дори не са напомняли човека. Но те са били от плът и кръв и когато са се взирали в бездните на космоса, са чувствали благоговение, възхищение и самота. Щом са придобили мощ, те са се отправили към звездите.

При изследванията си те са срещали живот под най-различни форми и са наблюдавали разволя на еволюцията в хиляди светове. Те са наблюдавали често как първите слаби искрици на разума са трепвали и угасвали в космическата нощ.

И понеже в цялата галактика не са били открили нищо по-ценно от Разума, те са насърчавали навсякъде неговото появяване. Те станали сеячи в нивята на звездите — те сеели и понякога жънели.

А понякога безстрастно е трябвало да плевят.

Грамадните динозаври отдавна са били загинали, когато изследователският кораб е навлязъл в Слънчевата система след едно пътуване, траяло хиляда години. Той се е стрелнал край замръзналите външни планети, спрял се е за малко над пустините на умирация Марс и най-после се е надвесил над Земята.

Пред изследователите се разкрил един свят, гъмжащ от живот. В продължение на много години те изучавали, събирали, систематизирали. След като са изучили всичко, което са могли, те започнали да го видоизменят. Преплитали се съдбите на много видове на сушата и в морето. Но кои от техните експерименти са щели да се

окажат успешни, са можели да узнаят след повече от един милион години.

Те били търпеливи, при все че не са били безсмъртни. Имало е толкова много да се върши в тази вселена, съставена от сто милиарда звезди, а и други светове ги зовели. Те отново потънали в бездната, знаейки, че никога вече не ще дойдат тук.

Но това не би било и необходимо. Помощниците, които бяха оставили зад себе си, щяха да извършат останалото.

* * *

На Земята ледниците идваха и си отиваха, докато над тях неизменната Луна все още носеше своята тайна. Следвайки много по-бавен ритъм от този на полярните ледове, вълните на цивилизацията се надигаха и заливаха галактиката. Странни, красиви и страшни империи се въздигаха и падаха, като предаваха знанията си на своите наследници. Земята не беше забравена, но едно ново посещение едва ли би се оказало целесъобразно. Тя бе един от милионите мълчаливи светове, от които малко щяха някога да проговорят.

Там, сред звездите, еволюцията преследваше нови цели. Първите изследователи на Земята отдавна бяха стигнали до границите на плътта и кръвта. Щом машините им се оказаха по-добри от телата им, те счетоха, че вече е време да почнат да действат. Те прехвърлиха в блестящи нови обвивки от метал и пластмаса най-напред мозъците си, а след това отделно и мислите си.

В тези обвивки те бродеха сред звездите. Космически кораби вече не строяха, защото *самите те* бяха космически кораби.

Но и епохата на съществата-машини бързо премина. Продължавайки непрестанните си експерименти, те се бяха научили да складират познанията си в структурата на самото пространство и да съхраняват мислите си за вечността в застинали светлинни решетки. Те можеха да станат вече разумни същества, свободни от тиранията на материята.

Те се превърнаха в чиста енергия. В хиляди светове празните черупки, които бяха изхвърлили, кръжаха известно време в безумен танец на смъртта, след което се разпаднаха в ръжда и прах.

Сега те бяха господари на Галактиката и отвъд досега на времето. Можеха на воля да бродят сред звездите и да потъват като неуловима мъгла през самите пролуки на пространството. Но въпреки своята богоподобна мощ те не бяха напълно забравили своя произход — в топлата луга на едно изчезнало море.

И продължаваха да наблюдават експериментите, които техните предшественици бяха предприели преди толкова много време.

СТРАЖЪТ

Въздухът в кораба започна значително да се разваля и аз страдам от главоболие почти през цялото време. Все още разполагам с много кислород, но пречиствателните инсталации никога не можах да пречистят напълно атмосферата, след като намиращите се на борда течности започнаха да кипят във вакуума. Когато положението стане нетърпимо, слизам долу в гаража на космическите капсули и си пускам малко чист кислород от самите капсули...

Не забелязвам никакво реагиране на сигналите, които изпращам. Вследствие наклона на орбитата бавно се отдалечавам от „Т.М.А.-2“. Впрочем името, което сте му дали, е съвсем неподходящо — няма и следа от магнитно поле.

В момента най-голямото ми доближаване е сто километра. Това разстояние ще се увеличи на около сто и шейсет километра вследствие на въртенето на Япет, след което ще се сведе до нула. След трийсет дни ще мина точно над предмета — но толкова дълго не ми се чака, а и Впрочем тогава ще бъде тъмно.

Дори и сега той се вижда само няколко минути, след което потъва отново под хоризонта. Дяволски е неприятно — не мога да направя каквито и да е сериозни наблюдения.

Предлагам за одобрение следния план. Космическите капсули притежават достатъчно гориво и маневреност за едно кацане и връщане до кораба. Искам да изляза вън от кораба и да разгледам отблизо обекта. Ако няма някаква опасност, ще кацна до него — или дори върху него.

Корабът ще продължава да се намира над хоризонта ми, докато сляза долу, така че ще мога да ви предам всичко. Ще ви докладвам пак при следващата си орбита, така че няма да имате връзка с мене не повече от деветдесет минути.

Убеден съм, че това е единственото, което може да се направи. Изминах един милиард и половина километра и не желая да бъда спрял при последните сто.

* * *

В продължение на седмици Звездната врата наблюдаваше приближаващия кораб със своите странни сетива, насочени винаги към Слънцето. Нейните конструктори я бяха подготвили за много цели и това беше една от тях. Тя разпозна онова, което се изкачваше към нея от топлото сърце на Слънчевата система.

Ако беше живо същество, би почувствала вълнение, но подобна емоция далеч не бе в рамките на нейните възможности. Дори и ако корабът я беше отминал, тя нямаше да почувства и следа от разочарование. Тя беше чакала три милиона години. Беше готова да чака цяла вечност.

Звездната врата наблюдаваше и отбелязваше, без да предприема каквото и да е действие, когато посетителят намали скоростта си чрез струи нажежен газ. По-късно тя почувства лекото докосване на лъчи, които се опитваха да разкрият нейните тайни. И пак нищо не направи.

Сега корабът беше в орбита и се движеше ниско над повърхността на тази странна гола луна. Той започна да говори чрез снопове радиовълни, броейки първите числа от едно до единайсет, и повтори това няколко пъти. След това започна да предава по-сложни сигнали на различни честоти — ултравиолетови, инфрачервени, рентгенови. Звездната врата не отговори. Тя нямаше какво да каже.

Настъпи дълга пауза. След това тя видя, че нещо пада надолу от движещия се в орбита кораб. Тя сондира своите паметни устройства и логическите ѝ схеми взеха решение съгласно заповедите, дадени им преди милиони години.

Под студената светлина на Сатурн Звездната врата разбуди дремещата си мощ.

В ОКОТО

„Дисквъри“ изглеждаше точно така, както Боумън бе го видял последния път от космоса, когато корабът се движеше в орбита около Луната, заемаща половината небе. Може би имаше някои малки промени. Той не беше много сигурен в това, но някои от външните му надписи, показващи предназначението на различните люкове, свързки, пъпни щепсели и други средства за окачване, бяха избледнели вследствие на продължителното въздействие на неекранираната слънчева светлина.

Сега Слънцето представляваше нещо, което никой не би разпознал. То беше твърде блестящо, за да бъде звезда, но човек можеше да гледа в него съвсем спокойно. То изобщо не топлеше. Когато свали ръкавицата си и изложи ръката си на лъчите му, които проникваха през прозореца на космическата му капсула, Боумън не усети нищо. По същия начин можеше да се опитва да се сгрее на лунна светлина. Странният ландшафт на осемдесет километра под него също не напомняше далечната Земя.

Боумън напускаше може би за последен път металния свят, който в продължение на толкова месеци беше негов дом. Дори ако не се върнеше, корабът щеше да продължава да изпълнява своите задължения, предавайки на Земята данните, отчитани от инструментите, докато настъпеше някоя последна, катастрофална повреда в електронните апаратури.

А ако се завърнеше? Вярно е, че можеше да остане жив дори и здрав още няколко месеца. Но това беше всичко, защото хibernационната система беше безполезна без наличието на робот, който да я контролира. Не съществуваше възможност да остане жив до деня когато „Дисквъри II“ щеше да се срещне с Япет след четири или пет години.

Той изостави тези мисли, докато златният полумесец на Сатурн се издигаше на небето пред него. В цялата история на човечеството той беше единственият човек, видял това зрелище. За Земята Сатурн винаги бе показвал целия си осветен диск, обърнат изцяло към

Слънцето. Сега той представляваше изящно очертан лък, а пръстените му образуваха тънка линия, минаваща през него подобно на стрела, готова да отлети към самото Слънце.

В линията на пръстените се виждаха блестящият като звезда Титан, както и подобните на искри други спътници. Преди да изтече този век, хората щяха да ги посетят, но самият той никога нямаше да узнае скритите в тях тайни.

Рязко очертаната граница на сляпото бяло око идваше към него. Още сто и шейсет километра и за по-малко от десет минути той щеше да се намира над целта. Искеше му се да узнае дали думите му стигаха до Земята, която се намираще на един час и половина път, със скоростта на светлината. Щеше да бъде жестока ирония на съдбата, ако той потънеше в мълчание вследствие някаква повреда в релейната система и никой не узнаеше какво е станало с него.

„Дисквъри“ все още се виждаше като блестяща звезда на черното небе далеч над него. Спускайки се, Боумън увеличаваше скоростта си, но скоро спирачните двигатели на капсулата щяха да го забавят и тогава корабът щеше да излезе във зрителното му поле, оставяйки го сам над тази светеща равнина с черната загадка в нейния център.

Над хоризонта започна да се издига един блок от абанос, който затъмни намиращите се зад него звезди. Боумън завъртя капсулата около жироскопите и използва пълната тяга на реактора, за да намали орбиталната скорост. Описвайки дълга дъга, той се спускаше към повърхността на Япет.

Тази маневра би изисквала много гориво, ако се слизаше на някое астрономическо тяло с по-мощна гравитация. Но тук космическата капсула едва ли тежеше десетина килограма; няколко минути капсулата щеше да виси в пространството, след което трябваше да изразходва значителна част от горивото си, а с това Боумън се лишаваше от всяка надежда да се завърне на все още орбитиращия кораб. Но и това може би нямаше вече особено значение...

Корабът се намираще само на осем хиляди метра височина и се насочваше право към грамадната тъмна маса, която се издигаше в такава геометрично съвършенство над идеалната равнина. Тя беше също така гладка, както равната бяла повърхност под нея. Досега

Боумън не бе схванал колко огромна бе в действителност. Малко сгради на Земята бяха толкова големи. Снимките, които Боумън бе направил, подложени на най-грижливи измервания, показваха, че тя е висока почти 550 метра. Доколкото можеше да прецени, пропорциите ѝ бяха същите както на „Т.М.А.-1“ — това странно съотношение 1:4:9.

— Сега се намирам на около пет километра и съм на височина хиляда и двеста метра. Все още не забелязвам никакво движение — уредите също нищо не отбелязват. Стените са абсолютно гладки и полирани. След толкова време човек би очаквал те да бъдат повредени от някой метеорит!

И няма никакви отпадъци върху... — смятам, че мога да го нарека покрив. Също липсва и каквото и да е отверстие. Надявам се да намеря някакъв начин да вляза...

Сега се намирам на сто и петдесет метра височина и вися точно над него. Не искам да губя време, защото „Дискъвъри“ ще слезе скоро под хоризонта. Насочвам се за кацане. Покривът изглежда достатъчно здрав, а и дори да не е, веднага ще излетя.

Само минутка — странно...

От учудване и изненада гласът на Боумън секна. Той не беше уплашен, нито разтревожен, просто не можеше да опише онова, което виждаше.

Той висеше над голям плосък правоъгълник, дълъг 244 метра и широк 61 метра, направен от нещо, което изглеждаше здраво като скала. Но сега то като че ли започваше да се отдръпва от него. Подуваше се нещо като онези оптически илюзии, когато един тримерен предмет изглежда като че ли се сгъва навътре — като по-близките и по-далечните му страни сменят местата си. Тъкмо това ставаше с тази грамадна, очевидно здрава сграда. Невъзможно, невероятно! Това не беше вече монолит, който се издигаше високо над една равнина. Това, което изглеждаше като покрив, потъна в безкрайни дълбини. За миг на Боумън се стори, че гледа в някаква отвесна шахта — един правоъгълен тунел, който отхвърляше законите на перспективата, защото размерите му не намаляваха с разстоянието...

Окото на Япет беше мигнало, сякаш да махне някаква дразнеща го пращинка. Дейвид Боумън има време само да произнесе едно несвързано изречение, което хората от ръководството на експедицията,

намиращи се на един милиард и половина километра и на деветдесет минути в бъдещето, никога нямаше да забравят:

— Тя е куха — и продължава до безкрайност и — о, Боже, — тя е пълна със звезди!

ИЗХОД

Звездната врата се отвори. Звездната врата се затвори.

В един промеждутък от време, твърде кратък, за да бъде измерен, пространството се обърна и се усука около себе си.

Япет отново остана също така самотен, както е бил в продължение на три милиона години — самотен, но като се изключи един напуснат, все още неповреден кораб, който изпращаше до конструкторите си съобщения, на които те не можеха нито да повярват, нито можеха да разберат.

VI. ПРЕЗ ЗВЕЗДНАТА ВРАТА

ЦЕНТРАЛНАТА ГАРА

Боумън не чувстваше никакво движение, но падаше към тези невероятни звезди, които светеха в черното сърце на една луна. Но не, в действителност те не бяха в нея, беше сигурен в това. Сега, когато беше твърде късно, изпита съжаление, че не бе обърнал по-голямо внимание на теориите за свръхпространството, за трансдимензионалните канали. За Дейвид Боумън те вече не бяха теории.

Може би монолитът на Япет беше кух. Може би „покривът“ му беше само една илюзия или някакъв вид диафрагма, която се бе отворила, за да го пропусне. (Но в какво?) Доколкото можеше да се довери на сетивата си, той като че ли падаше отвесно в гигантска правоъгълна шахта, дълбока няколко хиляди метра. Движеше се все по-бързо и по-бързо — но другият ѝ край не променяше размерите си и винаги оставаше на едно и също разстояние от него.

Само звездите се движеха, най-напред толкова бавно, че трябваше да измине известно време, докато забележи, че те изскачаха от рамката, която ги държеше. След малко забеляза, че звездното поле се разширява, като че ли се носеше към него с невероятна скорост. Разширяването не бе линейно. Звездите в центъра почти не се движеха, а онези откъм ръба получаваха все по-голямо ускорение, докато се превръщаха в светлинни черти до момента, когато изчезваха от погледа му.

Но винаги други ги заместваха, вливайки се в центъра полето от един очевидно неизчерпаем източник. Боумън се запита какво ли би станало, ако някоя звезда се насочеше право срещу него. Щеше ли да продължи да се разширява, докато се гмурне направо в лицето на някое слънце? Но нито една не се доближи достатъчно, за да се оформи като диск. Накрая всички те се отклоняваха настрана и се стрелваха извън ръба на правоъгълната рамка.

И все пак долният край на шахтата не се приближаваше. Изглеждаше, като че ли стените ѝ се движеха заедно с Боумън, носейки го към неизвестното му предопределение. Но може би той

действително не се движеше, а самото пространство се движеше край него...

Внезапно Боумън схвана, че не само пространството вземаше участие в онова, което ставаше сега с него. Часовникът, монтиран на малкото инструментално табло на капсулата, също се държеше странно.

Нормално числата в прозорчето за десети от секундите преминаваха толкова бързо, че почти беше невъзможно да се отчетат; сега те се появяваха и изчезваха на равни интервали и Боумън можеше да ги отчита една по една без всякакво затруднение. Секундите минаваха с невероятна бавност, като че ли самото време щеше да спре. Най-после броячът за десетите от секунда замръзна между пет и шест.

И все пак Боумън още можеше да мисли и дори да наблюдава черните като абанос стени, които минаваха край него със скорост, варираща може би между нула и милион пъти скоростта на светлината. Някак си не чувстваше ни най-малка изненада, нито тревога. Напротив, обладан бе от чувство на спокойно очакване, каквото бе изпитал веднъж, когато специалистите по космическа медицина бяха извършили с него експеримент с халюциногенни наркотици. Светът край него беше странен и чуден, но нямаше от какво да се плаши. Беше изминал милиони километри, за да разкрие една тайна. Изглеждаше, че сега тайната идваше към него.

Правоъгълникът започна да става по-светъл. Светлите звездни черти започнаха да избледняват на фона на едно млечно небе, чийто блясък се засилваше с всеки изминат момент. Изглеждаше, като че ли капсулата се насочва към някаква хоризонтална облачна маса, осветена равномерно от лъчите на невидимо слънце.

Вече излизаше от тунела. Далечният му край, който досега оставаше на същото неопределено разстояние, без да се доближава, нито да се отдалечава, внезапно започна да се покорява на нормалните закони на перспективата — сега *той* започна да се доближава и да се разширява пред него. Същевременно Боумън почувства, че се движи нагоре и за един миг се запита дали, падайки, не е минал през Япет и сега се изкачва от другата му страна. Но още преди капсулата да беше излязла на открито, разбра, че това място няма нищо общо с Япет, нито с какъвто и да било свят, познат на човека.

Нямаше атмосфера, защото можеше да вижда всички подробности, без да бъдат замъглени. Пред него се разкриваше напълно ясно един невероятно отдалечен и равен хоризонт. Сигурно се намираше над един свят с огромни размери — вероятно много по-голям от Земята. Но въпреки размерите си, цялата повърхност, която Боумън можеше да види, бе постлана с очевидно изкуствени геометрични фигури, чиито страни възлизаха на километри — сякаш някакъв гигант бе редил мозайка. В центъра на много от тези квадрати, триъгълници и многоъгълници зееха черни шахти — копия на бездната, от която той току-що бе изплувал.

Но небето над Боумън беше по-странно, по-обезпокояващо дори и от невероятната твърд под него. По него нямаше звезди. Липсваше също и чернотата на Космоса. То светеше с мека млечна светлина, която създаваше впечатление за безкрайност. Боумън си спомни за едно описание, което бе прочел за опасното „бяло явление“ в Антарктика: „Човек се чувства, като че ли се намира във вътрешността на топка за пинг-понг.“ Тези думи напълно можеха да се приложат към това странно място. Обаче обяснението сигурно коренно се различаваше. Това небе не можеше да се дължи на някакъв метеорологически ефект, причинен от мъгла и сняг. Тук царуваше пълен вакуум.

След като очите на Боумън свикнаха със седефената светлина, която изпълваше небето, той забеляза и друга подробност. То не беше напълно пусто, както му се беше сторило на пръв поглед. По него се забелязваха милиарди черни неподвижни точки, образуващи различни, безразборно разхвърляни фигури. Те трудно се забелязваха, защото бяха само точки мрак, но веднъж забелязал ги, той не можеше да ги сгрещи. Те напомняха на Боумън за нещо толкова познато и все пак толкова невъзможно, че той отказа да приеме паралелността, докато логиката не го принуди.

Черните дупчици в бялото небе бяха звезди. Може би той виждаше фотографски негатив на Млечния път...

„За Бога, къде се намирам?“, се запита Боумън, но дори в момента, когато си задаваше този въпрос, почувства, че никога не ще узнае отговора. Струваше му се, че пространството се беше обърнало отвътре навън: това място не беше за хора. Въпреки че в капсулата беше приятно топло, Боумън внезапно почувства студ и започна да

трепери неудържимо. Искаше му се да затвори очи и да се откъсне от седефеното нищо, което го заобикаляше. Това обаче би било акт на страхливец и той нямаше да му се поддаде.

Надупчената и изпълнена с фасетки планета бавно се въртеше под него, но гледката не се променяше. Боумън прецени, че се намира на около шестнайсет километра над повърхността ѝ и че би могъл да забележи лесно, ако имаше признаци на живот. Целият този свят обаче беше пуст. Разумът беше минал оттук, беше оставил отпечатъка си върху него и отново си беше отишъл.

Изведнъж на около трийсет километра Боумън видя да се издига над гладката равнина някакъв куп развалини с груба цилиндрична форма; това можеше да бъде само скелетът на гигантски космически кораб. Той беше твърде далеч, за да се забележат по-големи подробности, и излезе извън зрителното поле на Боумън след няколко секунди. Все пак той можа да забележи счупени ребра и мрачния блясък на метални листове, които сякаш бяха обелени като кората на портокал. „Колко ли хиляди години лежи тази развалина тук, на тази пуста шахматна дъска, и какъв ли вид същества са управлявали този кораб между звездите?“, се запита той.

Боумън бързо забрави за развалината, защото нещо се зададе на хоризонта.

Най-напред то приличаше на плосък диск. Това обаче се дължеше на обстоятелството, че то идваше право срещу него. Когато предметът наближи и мина под него, Боумън видя, че той е вретенообразен и че е дълъг неколкостотин метра. Надлъжно по него се забелязваха слабо видими ленти; човек трудно можеше да съсредоточи погледа си върху тях. Предметът като че ли вибрираше или пък се въртеше около себе си с голяма бързина.

Той беше изострен откъм двата си края. Указание за наличието на двигатели не се забелязваше. Само една особеност беше привична за човешкото око: цветът му. Очевидно той представляваше една солидна конструкция, а не някаква оптическа илюзия. Може би неговите конструктори са споделяли някои от човешките емоции, но не и човешките ограничения, защото този вретенообразен предмет сякаш беше направен от злато.

Боумън обърна главата си към системата за обратно виждане и видя как вретеното се спускаше надолу, без да обръща никакво

внимание на капсулата, и се насочи към един от хилядите грамадни отвори. След няколко секунди то блесна за последен път и се гмурна в недрата на планетата. Боумън беше отново сам под това зловещо небе и чувството му на самота и отдалеченост стана по-силно откогато и да било друг път.

Тогава забеляза, че и той също се насочва надолу към пъстрата повърхност на гигантския свят и че точно под него зее друга гигантска правоъгълна бездна. Празното небе се затвори над него, часовникът спря и капсулата отново започна да пада между безкрайни абаносови стени към други далечни звездни образувания. Сега обаче Боумън беше вече сигурен, че не се връща в Слънчевата система, и в проблясък на прозрение, може би измамно, той разбра какво представляваха черните бездни.

Това беше нещо като космическа стрелка, която регулираше движението на звездите чрез невъобразими пространствени и временни измерения. Той минаваше през централната гара на галактиката.

ЧУЖДТО НЕБЕ

Далече пред Боумън стените на процепа добиха отново мъгливи очертания под слабата светлина, разпръсквана надолу от някакъв невидим източник. След това мракът внезапно изчезна и малката капсула се втурна нагоре към едно небе, обсипано с блестящи звезди.

Той отново се беше върнал в космоса такъв, какъвто го познаваше, но само един поглед беше достатъчен, за да разбере, че се намира на стотици светлинни години от Земята. Дори не се опита да открие някои от познатите му съзвездия, които от началото на историята бяха приятели на човека. Може би нито една от звездите, които блестяха край него, не са били виждани от невъоръжено човешко око.

Повечето звезди бяха съсредоточени в един светец пояс, разкъсан тук-там от тъмни ленти космически прах, които напълно опасваха небето. Той напомняше Млечния път, но бе десетки пъти по-бляскав. Боумън се запита дали това наистина не е неговата галактика, гледана от точка, намираща се много по-близо до блестящият ѝ, претъпкан със звезди център.

Надяваше се, че това е така, защото по този начин нямаше да се намира толкова далеч от дома. Но веднага схвана колко детински беше тази мисъл. Той беше толкова невъобразимо далеч от Слънчевата система, че нямаше никакво значение дали се намираше в собствената си галактика или в най-отдалечената, която не е била виждана през никакъв телескоп.

Боумън погледна назад, за да види откъде бе излязъл, и получи нов шок. Под него нямаше никакъв свят, обсипан с хиляди фасетки, нито нещо подобно на Япет. Под него нямаше нищо освен една мастилена сянка на фона на звездите, подобна на врата на тъмна стая, която се отваря в още по-тъмна нощ. Както наблюдаваше, тази врата се затвори. Тя не се отдалечи от него, а бавно се изпълни със звезди, като че ли бе закърпена някаква цепнатина в материята на космоса. Той отново остана сам под това чуждо небе.

Космическата капсула бавно се въртеше и разкриваше нови чудеса пред очите му. Най-напред той видя един съвършено сферичен рояк от звезди, които непрекъснато се сгъстяваха в центъра, така че сърцевината му се превръщаше в трайна светлина. Външните му ръбове не бяха добре очертани и представляваха един постепенно отслабващ ореол от слънца, който изпъкваше недоловимо на фона на по-отдалечени звезди.

Боумън знаеше, че това красиво явление бе кълбовиден куп. Виждаше нещо, което човешкото око никога не бе съзирало освен като размазано светлинно петно в полето на телескопа. Не можеше да си припомни разстоянието до най-близкия известен куп, но беше сигурен, че такъв нямаше на хиляди светлинни години от Слънчевата система.

Капсулата продължаваше бавната си ротация. Пред него се разкри още по-странна гледка — едно гигантско червено слънце, много пъти по-голямо от Луната, гледана от Земята. Боумън можеше спокойно да гледа право в него — ако се съдеше по цвета му, то не беше по-горещо от тлеещ въглен. Тук-там по тъмночервената му повърхност се виждаха реки със светложълт цвят — пламтящи Амазонки, които криволичеха в продължение на хиляди километри, преди да изчезнат в пустините на това умиращо слънце.

Умиращо? — Не! Това впечатление беше напълно погрешно, защото беше плод на човешка представа, както и на емоциите, предизвикани от багрите на залеза или мъждеенето на гаснещата жарава. Това беше звезда, която беше вече изживяла огненото разточителство на своята младост, бе минала през виолетовите, сините и зелените цветове на спектъра за няколко бегли милиарда години и сега бе стигнала до състояние на спокойна зрелост, което щеше да трае невъобразимо дълго време. Всичко, което беше минало досега, не представляваше дори и хилядна част от онова, което ѝ предстоеше. Историята на тази звезда едва беше започнала.

Капсулата беше спряла да се върти и голямото червено слънце се намираще право пред нея. Въпреки че не усещаше някакво движение, Боумън знаеше, че е управляван от същата онази сила, която го бе докарала тук от Сатурн. Сега цялата наука и техника на Земята му се струваха безнадеждно примитивни в сравнение със силите, които го носеха към една неизвестна и невъобразима участ.

Той се взря в небето пред него, опитвайки се да открие целта, към която бе насочван — вероятно някаква планета, която обикаляше около това голямо Слънце. Но никъде не се забелязваше никакъв диск или някаква изключителна светлина. Ако тук орбитираща планета, то той не можеше да ги различи на звездния фон.

Внезапно Боумън забеляза, че нещо странно става на самия ръб на пурпурния диск на слънцето. Появил се беше един бял блясък, който непрекъснато се засилваше. Може би това беше някакво внезапно изригване или лумване, което се случва от време на време в повечето звезди.

Светлината стана по-силна и по-синя. Тя обхвана ръба на слънцето, чиито кървавочервени багри избледняваха бързо. Изглеждаше, като че ли — Боумън се усмихна на абсурдната си мисъл — наблюдава изгрев на слънце *върху едно слънце*.

Но в действителност беше тъкмо така. Над пламтящия хоризонт се издигна нещо, не по-голямо от звезда, но с толкова силен блясък, че го заслепи. Една точка синьобял блясък като блясъка на волтовата дъга се движеше с невероятна скорост над повърхността на голямото слънце. Сигурно беше много близо до гигантския си другар, защото непосредствено под него, издърпвана от гравитационното му притегляне, се издигаше нагоре колона от пламъци, висока хиляди километри. Като че ли гигантска приливна вълна от огън се движеше непрекъснато по дължината на екватора на тази звезда, преследвайки напразно блестящото малко слънце на небето.

Тази светеща точка сигурно беше „бяло джудже“ — една от онези странни огнени малки звезди, не по-големи от Земята, но с милиони пъти по-голяма маса. Такива неподходящи си звездни двойки не бяха нещо рядко, но Боумън дори и не бе сънувал, че ще види някога такава двойка със собствените си очи.

Бялото джудже беше преминало вече почти половината диск на своя другар — сигурно то правеше една обиколка около него за няколко минути, когато Боумън забеляза, че и той се движи. Пред него една от звездите бързо започна да става по-блестяща и да са приближава. Това беше някакво малко, близко тяло — може би светът, за който пътуваше.

То се доближи с неочаквана скорост и Боумън видя, че това не е никакъв свят.

Една слабо мъждукаща паяжина, прилична на дантела от метал, дълга стотици километри, изскочи отнякъде и запълни небосклона. По повърхността ѝ, голяма колкото земен континент, бяха пръснати някакви строежи, които може би бяха големи колкото градове, но които очевидно бяха някакви машини. Около много от тях бяха отрупани десетки по-малки предмети, подредени грижливо в редици и колони. Боумън беше отминал няколко от тези групи, когато разбра, че това са флоти от космически кораби. Той летеше над гигантско орбитиращо място за паркиране.

Тъй като липсваха познати предмети, с които да сравни мащаба на картината, която се разкриваше под него, той нямаше възможност да прецени размерите на корабите, които висяха там в пространството. Но несъмнено те бяха огромни. Някои от тях бяха дълги километри. Те имаха най-различна форма: сфери, кристали с много фасети, тънки моливи, овоиди, дискове. Това беше сигурно едно от местата за среща и общуване на звездните обитатели. Или по-скоро е било преди може би един милион години, защото Боумън никъде не можеше да забележи признаци на дейност и на живот. Това голямо космическо пристанище беше също така мъртво, както и Луната.

Това се познаваше не само от липсата на движение, но и от такива непогрешими признаци като големите дупки, образувани в металната паяжина от бродещи астероиди, които я бяха пробивали продължение на хилядолетия. Това вече не беше място за паркиране — то беше гробница на космически кораби.

Боумън беше закъснял с хиляди години за срещата с техните конструктори. При тази мисъл той почувства как сърцето му се сви. Въпреки че не знаеше какво трябва да очаква, той се бе надявал поне да се срещне с някои разумни звездни същества. Изглеждаше, че е дошъл твърде късно. Бе попаднал в една древна автоматична клопка, поставена с неизвестни цели, но все още функционираща, докато нейните строители отдавна бяха измрели. Тя го беше пренесла през галактиката и го беше стоварила (с колко ли още други?) в това космическо Саргасово море, където бе обречен на смърт, щом му се свършеше въздухът.

Е да, беше неразумно да очаква нещо повече. Беше видял чудеса, за които много хора биха пожертвали живота си. Спомни си за мъртвите си другари. Нямаше причина да се оплаква.

През това време напуснатото космическо пристанище продължаваше да се плъзга край него със същата скорост. Той минаваше вече над самия му край. Назъбеният му краен ръб отмина и нищо вече не засенчваше частично звездите. След няколко минути то изчезна зад хоризонта.

Съдбата на Боумън нямаше да се реши тук, а далече пред него, на тъмночервеното слънце, към което се насочваше сега космическата капсула.

АД

Сега червеното слънце запълваше цялото небе. Боумън беше достатъчно близо до него, за да забележи, че повърхността му не беше неподвижна, както му се беше сторило отдалеч. Тук-там се движеха светещи кълба, издигаха се и падаха циклони от нажежен газ, виждаха се изригвания, които бавно се издигаха към небето. Бавно? Сигурно те се издигаха със скорост един милион километра в час, щом движението им бе забележимо с просто око...

Боумън дори не се опитваше да схване мащабите на ада, към който слизаше. Гигантските размери на Сатурн и Юпитер го бяха поразили по време на прелитането на „Дискъвъри“ в онази Слънчева система, която сега се намираще на милиарди, милиарди километри. Но всичко, което виждаше тук, беше сто пъти по-голямо. Не можеше да направи нищо друго, освен да приема образите, които нахлуваха в съзнанието му, без да се опитва да ги тълкува.

Боумън би трябвало да изпита ужас, докато океанът от огън се разширяваше под него. Но колкото и да беше странно, той чувстваше само слабо безпокойство. Сега той беше толкова близо до червеното слънце, че би трябвало да изгори всеки миг, ако не бе защитен срещу радиацията от някакъв невидим екран. Освен това през пътуването си той бе подлаган на ускорения, които мигновено биха го смазали — и все пак нищо не беше почувствал. Щом някой се беше толкова много погрижил, за да го предпази, то все още можеше да храни надежда.

Сега космическата капсула се спускаше по дълга дъга, почти успоредна на повърхността на звездата, и бавно се приближаваше до нея. За първи път Боумън долови звуци. Чу слаб постоянен рев, прекъсван от време на време от пукане, сякаш някой късаше хартия — шум, наподобяващ далечна гръмотевица. Това можеше да бъде само слабият отзвук от една невъобразима какофония. Атмосферата около него сигурно се разкъсваше от взривове, които можеха да предизвикат разпадането на всеки материален предмет на съставните му атоми. Но Боумън бе предпазен от това разпадане и от съпровождащия го гръм също така добре, както и от горещината. При все че край него се

издигаха и потъваха планини от пламък, високи хиляди километри, той беше напълно изолиран от беснеещите сили. Енергията на звездата бушуваше край него, а космическата капсула спокойно се движеше в този ад, без ни най-малко да бъде засегната.

Боумън беше вече обнадежден и не се смущаваше от величието и необикновеността на картината. Той започна да забелязва подробности, които досега му бяха убягнали. Повърхността на тази звезда не представляваше безформен хаос. Тук също имаше стил, както във всичко, създадено от природата.

Най-напред забеляза малките въртопи от газ — вероятно не по-големи от Азия или Африка, — които се движеха по повърхността на звездата. Загледа се право в един от тях и видя дълбоко под него потъмни, по-студени области. Странно беше, че не се забелязваха слънчеви петна. Вероятно те бяха някакво болестно състояние, характерно за земното Слънце.

На места се виждаха и малки облаци, подобни на струи дим, подгонени от буря. Може би това наистина беше дим, защото Слънцето беше толкова изстинало, че тук можеше да съществува истински огън. Химическите съединения можеха да се зараждат и да живеят няколко секунди, преди да се разпаднат вследствие на бушуващата ядрена реакция край тях. Хоризонтът ставаше все по-светъл, като преминаваше от тъмночервено към жълто, синьо и виолетово. Бялото джудже се издигаше на хоризонта, увличайки след себе си приливната си вълна от звездно вещество.

Боумън закри очите си, за да се предпази от непоносимия блясък на малкото слънце, и съсредоточи вниманието си върху огнената колона, която неговото гравитационно поле всмукваше нагоре. Веднъж той бе наблюдавал воден циклон в Карибско море. Тази кула от пламък имаше почти същата форма, само мащабите бяха различни, защото в основата си колоната вероятно беше по-широка от планетата Земя.

Внезапно Боумън забеляза точно под себе си нещо ново, което едва ли би могъл да пропусне по-рано, ако се беше появило преди това. По океана от пламтящ газ се движеха милиарди светли мъниста. Те светеха със седефена светлина, която се засилваше и отслабваше в период от няколко секунди, и се движеха в една посока също както съомгата се движи по течението. Понякога те се люшкаха така, че пътищата им се пресичаха, но никога не се допираха едни до други.

Те бяха с хиляди и колкото Боумън по-дълго ги наблюдаваше, толкова повече той се убеждаваше, че движението им е целенасочено. Те бяха твърде далеч от него, за да може да схване подробности от структурата им, но фактът, че можеше да ги види в тази колосална панорама, означаваше, че диаметърът им възлиза на десетки, може би на стотици километри. Ако бяха организирани същества, те действително бяха истински левиатани, съответстващи на мащабите на света, който обитаваха.

Може би бяха само облаци от плазма, получили временна стабилност вследствие на някаква необикновена комбинация на природните сили — също като краткотрайните сфери на кълбовидните мълнии, които все още озадачават земните учени. Това беше лесно и може би успокоително обяснение, но Боумън не можеше да повярва в него, гледайки този гигантски поток. Тези светещи сфери знаеха къде отиват. Те преднамерено се насочваха към огнения стълб, повдигнат от бялото джудже по орбитата му. Боумън отново се загледа в тази издигаща се нагоре колона от огън, насочваща се към хоризонта и следвайки малката, пасивна звезда, която я управляваше. Може би беше чисто въображение — но не виждаше ли той светли петна да се издигат също нагоре по този гигантски гейзер от газ, като че ли милиарди блестящи искри бяха образували цели фосфоресциращи континенти?

Тази идея надхвърляше всякаква фантазия; но може би той наблюдаваше просто една миграция от звезда до звезда по мост от огън. Дали това беше движение на лишени от разум космически животни, тласкани в Космоса от някаква инстинктивна необходимост, или пък беше струпване на разумни същества, вероятно никога нямаще да узнае.

Боумън се движеше в един нов порядък на творението, за който хората дори не бяха сънували. Отвъд световите на морето, сушата, въздуха и пространството се намираха световите на огъня, върху който само той бе привилегирован да хвърли поглед. Би било прекалено много да иска да разбере всичко.

ПРИЕМ

Огненият стълб се движеше по ръба на слънцето подобно на буря, преминаваща от татък хоризонта. Движещите се петънца светлина не се виждаха вече в червения ландшафт, отстоящ все още на хиляди километри под него. В своята космическа капсула, предпазван от една среда, която би могла да го унищожи за хилядна от секундата, Дейвид Боумън очакваше развоя на събитията.

Бялото джудже бързо залязваше, носейки се по своята орбита. То стигна до хоризонта, буквално го запали и изчезна. Някакъв сумрак падна върху ада под него и при внезапната промяна на осветлението Боумън забеляза, че нещо става в пространството около него.

Повърхността на червеното слънце започна да се набраздява, като че ли гледаше към него през течаща вода. За миг Боумън помисли, че това е някакъв отразяващ ефект, вероятно предизвикан от преминаването на необикновено мощна ударна вълна през измъчената атмосфера, в която бе потопен.

Светлината угасваше: сякаш настъпваше втори здрач. Неволно Боумън погледна нагоре, но веднага се усмихна на глупостта си, защото си припомни, че главният източник на светлина тук не беше небето, а пламтящият свят там долу.

Струваше му се, че около капсулата се издигат стени от някаква материя като опушено стъкло, която засенчваше червената светлина и пречеше на зрението. Ставаше все по-тъмно и по-тъмно. Слаби рев на звездните урагани също изчезна. Капсулата плаваше в тишина и в пълен мрак. Миг по-късно Боумън усети лек тласък и разбра, че тя се спря и застана неподвижно на някаква твърда повърхност.

„Спря се, но върху какво?“, се запита недоверчиво Боумън. Ето че светлината се появи отново и недоверието му се превърна в дълбоко отчаяние — защото, когато видя какво има около него, той помисли, че е полудял.

Беше готов да види всякакви чудеса. Но това, което най-малко би очаквал, беше най-обикновеното.

Космическата капсула почиваше на излъскания под на елегантна хотелска стая, каквито има във всеки голям град на Земята. Той виждаше всекидневна с масичка за кафе, диван, десетина стола, писалище, различни лампи, малка библиотека, върху която лежах няколко списания, и дори ваза с цветя. На една стена висеше картината „Мост в Арл“ от Ван Гог, а на другата — „Светът на Христина“ от Уайът. Беше уверен, че ако дръпне чекмеджето на писалището, ще намери в него Библия...

Ако действително беше полудял, то илюзиите му бяха великолепно организирани. Всичко в тях беше напълно реално. Нищо не изчезна, когато се обърна с гръб. Единственият несъвместим елемент в тази сцена беше самата космическа капсула.

Няколко минути Боумън не се помръдна от мястото си. Почти очакваше видението пред него да изчезне, но то оставаше също така материално, както всичко, което беше виждал през живота си.

То беше реално — или пък представляваше толкова съвършено замислена халюцинация, че нямаше начин да бъде различена от действителността. Може би това беше някакъв вид тест. В такъв случай не само собствената му съдба, но и съдбата на човешката раса можеха да зависят от неговите действия през следващите минути. можеше да седи тук и да чака да види какво ще се случи или пък можеше да отвори капсулата, да излезе от нея и да изпробва реалността на обстановката. Подът изглеждаше здрав и материален. Най-малкото издържаше теглото на космическата капсула. Нямаше вероятност да пропадне през него независимо от това, какво е „той“ в действителност. Но съществуваше и въпросът за въздуха, защото твърде беше възможно тази стая да е във вакуум или да съдържа отровна атмосфера. Все пак това беше твърде невероятно, защото никой не би си дал толкова труд, без да се погрижи за една толкова съществена подробност, но въпреки това Боумън не възнамеряваше да поема ненужни рискове. Дългогодишното му обучение го караше да се предпазва от зараза. Не желаше да се изложи на неизвестна среда, освен ако нямаше друг избор. Това място изглеждаше като хотелска стая някъде в САЩ. Но това не изменяше факта, че в действителност той се намираще на стотици светлинни години от Слънчевата система.

Боумън затвори херметичния шлем на скафандъра си и отвори люка на космическата капсула. Чу се кратко съскане вследствие на

изравняването на налягането, след което той стъпи в стаята.

Доколкото можеше да каже, намираще се в съвършено нормално гравитационно поле. Вдигна едната си ръка и я остави да падне свободно. Тя го плесна по бедрото за по-малко от секунда.

Всичко му се струваше двойно нереално. Ето, той се намираще тук, облечен в космически скафандър, застанал прав — докато би трябвало да плава извън — до капсулата, която можеше да функционира правилно само при липса на гравитация. Всичките му рефлексии на космонавт бяха разстроени. Трябваше да мисли, преди дя извърши каквото и да било движение.

Подобно на човек, изпаднал в транс, той бавно тръгна от голата, немебелирана половина на стаята, където бе капсулата, към хотелската стая. Почти очакваше тя да изчезне, щом се доближи, но тя остана съвършено реална — и очевидно съвършено материална.

Боумън се спря до масичката за кафе. На нея бе поставен обикновен видеотелефон марка „Бел“, както и съответният телефонен указател. Той се наведе и вдигна указателя с облечените си в ръкавици, тромаво движещи се ръце.

Както хиляди подобни указатели, каквито беше виждал, на него беше написано: Вашингтон Д. К.

Вгледа се по-отблизо и за първи път получи обективно доказателство, че не се намира на Земята, въпреки че всичко това можеше да е реално.

Можеше да прочете само думата „Вашингтон“. Останалото беше замъглено, като че ли беше преснимано от вестник. Отвори книгата и започна да я прелиства. Всички страници представляваха празни листове от някаква хрущяща материя, която сигурно не беше хартия, въпреки че много приличаше на такава.

Вдигна телефонната слушалка и я долепи до пластмасовия си шлем. Ако имаше някакъв звук, би могъл да го чуе през проводимия материал. Но както и беше очаквал, не се чуваше нищо.

Значи всичко беше имитация, и то направена с фантастична грижливост. Очевидно нейното предназначение не беше да го измами, а по-скоро — както той се надяваше — да го успокои. Почувства облекчение при тази мисъл, но въпреки това реши да не сваля скафандъра си, преди да завърши изследването си.

Цялата мебелировка изглеждаше твърде солидна. Боумън опита столовете и те издържаха тежестта му. Но чекмеджетата на писалището не искаха да се отворят: те бяха фалшиви.

Книгите и списанията също бяха имитация. Както и на телефонния указател, само заглавията им се четяха. Те представляваха странна смесица — повечето бяха безвкусни, масово четени произведения, няколко сензационни романа и няколко гръмки рекламирани автобиографии. Всички бяха поне отпреди три години и твърде малко имаше с интелектуално съдържание. Но това беше без значение, защото книгите дори не можеха да се вземат от рафтовете.

Имаше две врати, които лесно се отвориха. Първата водеше към малка, но удобна спалня, в която имаше креват, бюро, два стола, ключове за осветлението, които действително функционираха, и един дрешник. Той отвори дрешника. В него се намираха четири костюма, един халат, дузина бели ризи и няколко комплекта бельо, всичко грижливо окачено на окачалки.

Боумън свали един от костюмите и грижливо го разгледа. Доколкото можеше да прецени през облечените си в ръкавици ръце, той беше направен от материал, приличащ повече на кожа, отколкото на вълна. Костюмът беше и малко старомоден. Поне от четири години насам никой на Земята не носеше едноредно сако.

До спалнята се намираше баня, снабдена с всички необходими принадлежности. Боумън с облекчение забеляза, че те не са фалшиви и че функционират най-нормално. До банята се намираше малка кухничка с електрическа печка, хладилник, бюфет, чинии, вилици, лъжици и ножове, умивалник, маса и столове. Не само любопитството, но и засилващият се у него глад го накараха да изследва кухничката.

Най-напред Боумън отвори хладилника, от който излезе вълна от студена мъгла. Рафтчетата бяха заредени с пакети и кутии, които отдалеч му се видяха добре познати, при все че отблизо надписите на фабричните етикети бяха нечетливи. Забеляза, че липсват яйца, мляко, масло, месо, плодове и всякакви други необработвани продукти. Хладилникът съдържаше само продукти, които вече бяха опаковани.

Боумън взе една картонена кутия, която знаеше, че съдържа познато хлебно произведение за закуска. Видя му се странно, че такъв артикул се държи в хладилник. Но в момента, когато вдигна пакета, разбра, че той не съдържа каквото очакваше: беше твърде тежък.

Отвори капака и разгледа съдържанието на кутията. Тя съдържаше някаква влажна синя субстанция с теглото и вида на хлебен пудинг. Въпреки странния си цвят изглеждаше доста апетитна.

„Смешно — каза си Боумън. — Почти съм убеден, че съм наблюдаван, и сигурно изглеждам като идиот с този скафандър. Ако това е някакъв тест за интелигентност, вероятно вече съм пропаднал.“

Без да се колебае повече, той отиде в спалнята и започна да разхлабва притегателната гривна на шлема си. След като освободи шлема, той го повдигна няколко милиметра, отлепи херметизиращата лента и вдъхна предпазливо. Доколкото можеше да твърди, дишаше напълно нормален въздух.

Боумън постави шлема върху леглото и с доста вдървени движения започна да съблича скафандъра си. След като се съблече, той се протегна, направи няколко дълбоки вдишвания и окачи скафандъра в дрешника при обикновеното облекло. Той изглеждаше странно тук, но принудителната изрядност, която Боумън беше придобил като космонавт, никога не би му позволила да го остави някъде другаде.

След това бързо отиде в кухнята и започна да разглежда поотблизо кутията с „хлебното произведение“.

Синият хлебен пудинг имаше слаб пикантен аромат, напомнящ ореховка. Боумън го претегли на ръка, отчупи едно парче и предпазливо го помириша. Въпреки че вече беше сигурен, че няма да бъде извършен преднамерен опит да бъде отровен, винаги съществуваше възможност от грешки — най-вече в една толкова сложна област като биохимията.

Отхапа едно парче, след което го сдъвка и глътна. Беше превъзходно, въпреки че вкусът му беше неопределен — просто не можеше да се опише. Ако затвореше очи, би могъл да си представи, че е месо или хляб, или дори сушени плодове. Не беше застрашен от глад, стига тази храна да не даваше неочаквани вторични ефекти.

Боумън изяде няколко хапки от тази субстанция и се почувства сит. Сега потърси нещо за пиене. В дъното на хладилника имаше шест кутии с бира — прочута марка. Опита се да отвори една от тях. Капачката отскочи, както обикновено. Но кутията не съдържаше бира. С изненада и разочарование Боумън констатира, че тя съдържа същата синя храна.

За няколко секунди отвори няколко от останалите пакети и кутии. Независимо от етикетите, съдържанието им бе едно и също. Очевидно диетата му щеше да бъде малко еднообразна и трябваше да пие само вода. Той си напълни една чаша от чешмата в кухнята и предпазливо сръбна. Обаче незабавно изплю още първите капки. Вкусът ѝ беше ужасен. Засрамен от инстинктивната си реакция, той се насили да изпие цялата чаша.

Още след първата глътка Боумън можа да идентифицира течността. Тя имаше ужасен вкус, защото изобщо нямаше никакъв вкус: от чешмата течеше чиста дестилирана вода. Очевидно неизвестните му домакини не поемаха никакви рискове със здравето му.

Боумън уталожил жаждата си, след което взе душ. Нямаше сапун — друго дребно неудобство, но в замяна на това имаше чудесен сешоар с топъл въздух, с който с удоволствие изсуши тялото си, преди да си облече пижамата и да сложи халата си. След това се изтегна на кревата, загледа се в тавана и се опита да анализира това фантастично положение.

Не можа да стигне до никакво заключение, но в мозъка му проблясна нова мисъл. На тавана непосредствено над леглото се намираще телевизионен екран — нещо обикновено за всяка хотелска спалня. Боумън предположи, че подобно на телефона и книгите и той беше фалшив.

Но таблото с бутоните, намиращи се на въртящата се поставка до леглото му, изглеждаше толкова реално, че не можа да се въздържи да не ги завърти. Щом завъртя бутона за включване, екранът светна.

Боумън започна трескаво да върти бутона за каналите и почти незабавно получи първата картина.

На екрана се виждаше един добре известен африкански коментатор, който говореше за опитите да се запазят последните диви животни и растения в неговата страна. Боумън слуша известно време, очарован толкова от звука на човешкия глас, че просто не разбираше за какво говори коментаторът. След това започна да сменя каналите.

През следващите пет минути предаваха концерт за цигулка от Уолтър със съпровод на симфоничен оркестър, слуша една дискусия за печалното състояние на театъра, гледа един каубойски филм, една демонстрация за нов начин на лечение на главоболие, някаква игра на

някакъв източен език, една психическа драма, три политически коментара, футболен мач, лекция за геометрията на твърдите тела (на руски език), няколко сигнала за настройка и съобщение за бъдещите предавания. Това наистина беше нормално предаване на световните телевизионни програми. То не само че повдигна духа му, но и потвърди едно зараждащо се в него убеждение.

Всички програми бяха още отпреди две години. Това е било по времето на откриването на „Т.М.А.-1“ и трудно би могло да се повярва, че в случая се касае за случайно съвпадение. Нещо беше контролирало и насочвало радиовълните. Очевидно абаносовият блок е изпълнявал много повече функции, отколкото хората бяха предполагали.

Боумън продължи да сменя каналите и изведнъж видя една позната сцена — същата стая, в която той се намираще сега; един известен актьор яростно упрекуваше невярната си любовница. Боумън получи истински шок, разпознавайки всекидневната, която току-що бе напуснал — и когато камерата последва каращата се двойка към спалнята, той неволно погледна към вратата, за да види дали някой не влиза.

Значи приемът му е бил подготвен по този начин. Домакините му бяха обосновали идеята си за земния начин на живот върху телевизионни програми. Чувството му, че е действащо лице в някакъв филм, почти беше вярно.

Боумън беше разбрал всичко, каквото бе искал. Той изключи телевизора. „Какво да правя сега?“, се запита той, кръстосвайки ръце зад главата си и взирайки се в празния екран. Беше изтощен както физически, така и психически; въпреки това му се струваше невъзможно да заспи в такава фантастична обстановка, на толкова невъобразимо разстояние от Земята, недостигнато от никакъв човек. Но удобното легло и инстинктивната мъдрост на тялото надделяха над волята му. Ръката му потърси ключа за осветлението и в стаята настъпи мрак. За няколко секунди той премина отвъд обсега на сънищата.

И така Дейвид Боумън заспа за последен път.

ПОВТОРЕНИЕ

Тъй като не беше повече необходима, мебелировката на стаята се стопа в ума на своя създател. Останаха само леглото и стените, които предпазваха този крехък организъм от енергиите, които той още не можеше да контролира.

Сънят на Дейвид Боумън беше неспокоен. Той не се събуждаше, нито сънуваше, но и повече не беше напълно в съзнание. Нещо проникваше в мозъка му подобно на бавно пълзяща в гората мъгла. Той чувстваше това смътно, защото, ако го бе почувствал напълно осезателно, щеше да бъде унищожен, така както би го унищожил огънят, който бушуваше отвъд тези стени. Подложен на това безстрастно, но щателно изследване, той не чувстваше нито надежда, нито страх, защото всичките му чувства бяха отнети. Струваше му се, че плува в свободно пространство, докато край него във всички направления се простираше една безкрайна геометрична мрежа от тъмни линии или нишки, по чието протежение се движеха малки кълба от светлина — някои бавно, някои със замайваща бързина. Веднъж той бе наблюдавал през микроскоп напречен разрез на човешки мозък и бе забелязал същата, прилична на лабиринт сложна мрежа от нервни влакна. Но онзи мозък беше мъртъв и статичен, докато онова, което Боумън виждаше сега, надвишаваше самия живот. Той мислеше, че наблюдава функционирането на гигантски разум, съзержаващ Вселената, от която той представляваше толкова дребна частица. Видението, или илюзията, трая само миг. След това кристалните плоскости и решетки и взаимно преплитащите се перспективи от лееща се светлина трепнаха и изчезнаха, докато Дейвид Боумън премина в една област на съзнанието, каквото никога никакъв човек не бе изпитвал досега.

Отначало му се стори, че самото време тече назад. Беше готов да приеме дори и това чудо, докато схвана криещата се много по-дълбоко истина.

Източниците на паметта му буквално се източваха. В едно конкретно възпоминание той изживяваше отново миналото: хотелската

стая, космическата капсула, пламтящия ландшафт на червеното слънце, блестящото сърце на галактиката, вратата, през която отново бе изплувал във Вселената. Не само виждаше, но и изживяваше всички впечатления, добити чрез сетивата си, както и всички емоции, които той изпитваше тогава, като всичко минаваше край него все по-бързо и по-бързо. Картината на живота му се развиваше също като видеоманетофонен запис, който се развива с непрекъснато увеличаваща се скорост.

Ето, той отново се намираше на борда на „Дискъвър“ и пръстените на Сатурн изпълваха небето. Ето повторението на диалога му с Хал. Видя как Франк Пуул напусна кораба, за да изпълни последната си задача; чу гласа на Земята, която го уверяваше, че всичко върви добре.

И дори когато изживяваше отново тези събития, Боумън знаеше, че всичко действително се развива добре. Той се връщаше обратно по коридорите на времето, а знанията и опитът му се източваха, докато той летеше обратно към детството си. Но нищо не се губеше: всичко онова, което той бе представлявал във всеки момент от живота си, се прехвърляше на по-сигурно съхранение. Дори и когато един Дейвид Боумън преставаше да съществува, друг ставаше безсмъртен.

Бързо и все по-бързо Боумън се връщаше в забравени години, както и в един по-прост свят. Лица, които беше обичал и които мислеше, че отдавна е забравил, му се усмихваха ласкаво. Той също им се усмихваше с обич, но без да изпитва някаква болка.

Най-сетне тази стремителна регресия започна да се забавя: кладенците на паметта му бяха почти пресушени. Времето започна да тече все по-бавно, като се приближаваше до един момент на стаза — също като махалото на часовник, което, стигнало до края на описваната от него дъга, изглежда като че ли замръзва за един вечен миг, преди да започне следващия си цикъл.

Този момент извън времето премина. Махалото тръгна по обратния си път. В една празна стая, плаваща сред огньовете на една двойна звезда, отстояща на двайсет хиляди светлинни години от Земята, едно бебе отвори очи и започна да плаче.

ПРЕВРЪЩАНЕТО

След това бебето млъкна, защото видя, че вече не е само.

Блестящ, призрачен правоъгълник се бе образувал в пространството пред него. Той се превърна в твърдо кристално тяло, загуби прозрачността си и се обля в бледа, млечна луминесценция. Мъчителни, неопределени фантоми се движеха по повърхността и в дълбочината му. Те се сляха в снопове светлина и сянка и образуваха преплитачи се лъчеобразни форми, които започнаха бавно да се въртят в такт с пулсиращия ритъм, който сякаш изпълваше цялото пространство.

Това беше картина, която можеше да привлече и задържи вниманието на което и да било дете — или на която и да било човекомаймуна. Но също както преди три милиона години, това беше само външната проява на сили, твърде недоловими, за да бъдат възприети съзнателно. Това беше само една играчка, за да отклони сетивата, докато действителната обработка се провеждаше на много по-дълбоките нива на ума.

Този път обработката беше бърза и сигурна, тъй като новият модел беше вече изтъкан. Защото през хилядолетията, изминали след последната среща, тъкачът бе научил много нещо, а и материалът, с който работеше сега, притежаваше безкрайно по-фина структура. Но само бъдещето можеше да покаже дали тъкачът ще може да го превърне в част от своята все още растяща тъкан.

С очи, в които личеше съсредоточеност, много по-висока от човешката, бебето се вираше в дълбините на кристалния монолит, виждайки — но все още не разбирайки — загадките, които се криеха отвъд него. Знаеше, че се е завърнало у дома си, че тук бе произходът на много други раси освен неговата, но знаеше и че не би могло да остане тук. Отвъд този момент предстоеше друго възраждане, много по-странно от което и да било в миналото. И сега моментът беше настъпил. Светещите форми вече не отразяваха тайните в сърцето на кристала. Щом те изчезнаха, изчезнаха небитието и предпазните стени, откъдето бяха се появили за кратко време, и червеното слънце отново

изпълни небето. Металът и пластмасата на забравената космическа капсула, както и облеклото, носено някога от едно същество, което се беше наричало Дейвид Боумън, избухнаха в пламъци. Последното съединително звено със Земята изчезна, разпадайки се на съставните си атоми.

Но детето едва обърна внимание на това, защото се приспособяваше към приятния блясък на новата си среда. То все още се нуждаеше за кратък период от време от тази черупка от материя, в която да съсредоточи своята мощ. Неразрушимото му тяло беше отражение на собствения му разум и въпреки че притежаваше мощ, знаеше, че все още е бебе. И такава щеше да остане, докато не реши да възприеме нова форма или премине отвъд необходимостта на материята.

А сега беше вече време да тръгне — въпреки че в известен смисъл никога не би напуснало това място, където се бе преродило, защото то винаги щеше да бъде част от съществото, което използваше тази двойна звезда за неизмеримите си и непонятни цели. Посоката, но не и естеството на неговото предназначение му бе ясна и не беше необходимо да върви по криволичещия път, по който бе дошло дотук. С инстинктите, създадени в продължение на три милиона години, то схващаше, че съществуват повече пътища, а не само един отвъд пространството. Старите механизми на Звездната врата му бяха послужили веднъж, и то добре, и то не се нуждаеше повече от тях.

* * *

Блестящият правоъгълник, който някога беше изглеждал като кристален блок, продължаваше да плува пред него, докато то проявяваше безразличие към безобидните пламъци на бушуващия под него ад. Правоъгълникът съдържаше неизмерими тайни на пространството и времето, но то вече разбираше някои от тях и можеше да ги направлява. Колко очевидно — колко *необходимо* беше това математическо съотношение на страните на блока, последователност от квадратите на числата: 1:4:9! И колко наивно беше човек да си въобразява, че редовете свършват в тази точка само в три измерения!

Бебето съсредоточи мисълта си върху тези геометрични съотношения и докато мисълта му се занимаваше с тях, празната рамка се изпълни с мрака на междузвездната нощ. Светлината на червеното слънце изчезна или по-скоро като че ли се оттегли едновременно във всички посоки, и пред него блесна светлият въртоп на галактиката. Това можеше да е някакъв красив, невероятен подробен модел, вместен в блок от пластмаса. Но това беше действителността, обхваната като едно цяло от сетива, много по-фини и прецизни от зрението. Ако пожелаеше, можеше да съсредоточи вниманието си върху всяка от стоте милиарда звезди, а дори можеше да направи и нещо много повече.

И ето — то се носеше *тук*, в тази гигантска река от слънца, на половин път между струпаните огньовете на ядрото на галактиката и редките самотни звезди, разпръснати като часови по нейната периферия. И то желаше да бъде *тук*, на далечния край на тази бездна в небето, тази лъкатушеца като змия лента от мрак, в която не светеше нито една звезда. То знаеше, че този безформен хаос, видим само благодарение на светлината, която очертаваше ръбовете му и ги отделяше от огнените мъгли далече отвъд него, беше още неизползваната материя на творението, суровината на бъдещите еволюции. Тук Времето не беше започнало да тече. Това щеше да стане едва когато горящите сега слънца отдавна ще са умрели и тогава светлината и животът ще преоформят това празно пространство. То го беше прекосило веднъж неволно; сега трябваше отново да го прекоси, но този път по собствено желание. При тази мисъл го обзе внезапен вледеняващ ужас; за момент бе напълно дезориентирано и новата му представа за Вселената затрепера, заплашвайки да се разбие на хиляди парчета.

Не страхът от галактическите бездни вледеняваше душата му, а едно много по-дълбоко вълнение, произхождащо от нероденото още бъдеще. Защото то бе оставило зад себе си човешките мащаби за времето и сега, когато съзерцаваше тази лента от беззвездна нощ, получи първата си представа за вечността, която зееше пред него.

Но то си спомни, че никога не ще бъде само, и чувството на паника бавно го напусна. Кристално ясната представа за Вселената му бе възвърната и то знаеше, че това не бе станало само със собствените му сили. Разбра, че когато станеше нужно, щеше да има кой да

ръководи първите му колебливи стъпки. Отново придобило увереност, то се впусна през светлинните години и Галактиката разчупи духовната рамка, в която го беше затворила. Звезди и мъглявини летяха край него в една илюзия за безкрайна скорост. Призрачни слънца избухваха и оставаха назад, докато подобно на сянка то се плъзгаше през техните ядра. Студената тъмна пустош от космически прах, от която то толкова се беше страхувало някога, не му се струваше повече от размахването на крило на гарван в лицето на Слънцето.

Звездите оредяваха. Блясъкът на Млечния път се превръщаше в блед призрак на познатото му великолепие, което щеше да види отново, когато бъдеше готово.

То се беше върнало точно там, където беше искало, в пространството, което хората наричат реално.

ЗВЕЗДНОТО ДЕТЕ

Там пред него, като искряща играчка, на която нито едно звездно дете не може да устои, плуваше планетата Земя с всичките ѝ народи.

То се беше завърнало навреме. Там долу, на този претъпкан глобус, тревожни сигнали проблясваха върху екраните на радара, големите телескопи оглеждаха небето — а историята такава, каквата я знаят хората, приближаваше своя край.

Хиляди мили под себе си то забеляза, че се беше събудил един дремещ товар на смъртта, който се носеше бавно по своята орбита. Слабата енергия, която той съдържаше, не представляваше заплаха за него, но то предпочиташе по-чисти небеса. И то даде простор на волята си и кръжащите мегатони се разцъфнаха в безшумна детонация, която предизвика кратка, лъжлива зора за едната половина от заспалата Земя.

То почака, събирайки мислите си и размишлявайки върху своите все още неизпробвани сили. Защото, въпреки че беше господар на света, то не беше съвсем сигурно какво щеше да прави след това. Но все щеше да измисли нещо.

Източник: <http://sfbg.us>

Издание:

Една одисея в космоса през 2001-та година. 1982. Изд. Наука и изкуство. II издание. Превод: Владимир Христов Джейков [2001: A Space Odyssey]. Художник: Николай ПЕКАРЕВ. Формат: 16/60/84. Печатни коли: 12.17. Издателски No.25664. Индекс Ч820. Страници: 204.

Първото издание е от 1974 на същото издателство.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.